

Mette Nissinen

Pro gradu -tutkielma

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

2019

Poliittisen työtaistelun varjossa:

Ammattiyhdistysliikkeen toimijuuden rakentuminen julkisessa diskurssissa

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Poliittisen työtaistelun varjossa: Ammattiyhdistysliikkeen toimijuuden rakentuminen julkisessa diskurssissa

Tekijä: Mette Nissinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Poliittikatieteet, valtio-oppi

Työn laji: Pro gradu -työ x Sivulaudaturtyö__ Licensiaatintyö__

Sivumäärä: 122

Vuosi: 2019

Tiivistelmä:

Tutkielma käsittelee vuoden 2018 poliittisia lakkoja Suomessa. Sen tarkoituksena on ensinnäkin tarkastella sitä, kuinka mediassa representoidaan poliittista lakkoa ja kuinka ammattiyhdistysliikkeen (ay-liike) toimijuus rakentuu julkisessa diskurssissa. Toisekseen tutkielman pyrkimyksenä on tarkastella ay-liikkeen toimijuutta osana laajempaa yhteiskunnallista keskustelukontekstia: millainen sen asema on 2000-luvun Suomessa, kun globalisaatio koettelee työehtosopimusjärjestelmän rakenteita ja 1900-luvun jälkipuoliskolla vakiintunutta korporatistista järjestelmää.

Tutkielma lähtee siitä olettamasta, että tarkasteltavaksi otetut aktiivimalliin ja irtisanomiskiistaan liittyvät työmarkkinalevottomuudet olivat erityisesti ay-liikkeen ideologinen kamppailu uusliberalismia vastaan. Tästä syystä tutkielma hyödyntää menetelmänä kriittistä diskurssianalyysia, joka pureutuu kielen ideologisuuteen. Tutkielman aineisto koostuu Helsingin Sanomien, Iltalehden ja Ylen julkaisemista poliittista lakkoa koskevista kirjoituksista, joita analysoimalla pyritään saamaan kokonaiskuva siitä, millaiseksi julkinen diskurssi poliittisen lakon tiimoilta muodostuu. Analyysissa tarkastellaan aineistoa sekä määrällisesti että laadullisesti, minkä tuloksena voidaan hahmottaa ensiksikin ay-liikkeen identiteettiin liittyviä diskursseja. Näissä diskursseissa ay-liikkeen identiteetti rakentuu opposentilleen hallitukselle vastakkaiseksi sotasiksi toiseksi, jonka harteille sovitetaan yhteiskunnan syntipukin viittaa. Mediassa muodostuu myös diskursseja koskien ay-liikkeen yhteiskunnallisia rooleja. Näistä on eritelty diskurssit liittyen eliitteihin, poliittiseen vasemmistoon, ay-liikkeen demokratianvastaisuuteen sekä sen asemaan kolmikantaosapuolena.

Analyysin tulosten perusteella voidaan hahmottaa julkisessa diskurssissa voimistuvan sekä uusliberalistisen että parlamentarismia puolustavan diskurssin, joka heikentää taas ay-liikkeen legitimitettiin sekä kolmikantaisen sopimussyhteiskunnan diskurssia. Mikäli uusliberalismin diskurssi saa hegemonisen aseman julkisuudessa ja ihmisten ajattelussa, voi Suomen korporatistinen vaihdanta tulla tulevaisuudessa tiensä päähän. Myös kansalaisvaikuttamisen mahdollisuusrakenteet voivat kokea samassa prosessissa merkittävää heikkenemistä.

Asiasanat: korporativismi, uusliberalismi, ammattiyhdistysliike, diskurssianalyysi, työmarkkinapolitiikka, työtaistelut

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkielman taustaa	1
1.2. Tutkimusasetelma	2
1.3. Aineisto	4
1.3.1. Aktiivimalli	5
1.3.2. Irtisanomiskiista	6
1.3.3. Primääriaineisto	8
1.4. Menetelmä	9
2. Tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia	13
2.1. Hegemoniset diskurssit.....	13
2.1.1. Diskurssi	13
2.1.2. Hegemonia	14
2.1.3. Uusliberalismi.....	16
2.2. Mediavallan prosessit	18
2.2.1. Agenda setting	19
2.2.2. Median rooli toimijana.....	21
2.2.3. Kehyistäminen.....	22
2.2.4. Representaatio	23
2.3. Lakkojen representaatio tutkimuksen kohteena	24
2.3.1. Työtaistelu-uutisten logiikka	24
2.3.2. Media ohjaajana.....	25
2.3.3. Toimijoiden monet taktiikat.....	27
2.3.4. Lakkojen tutkimus Suomessa	31

3. Korporatismi, ay-liike ja työtaistelut Suomessa	34
3.1. Korporatismi käsitteenä	35
3.2. Suomalaisen korporatistmin lyhyt historia	36
3.3. Uuden vuosituhannen työmarkkinamullistuksia	41
3.4. Työmarkkinoiden globalisoituminen	43
3.5. Työtaisteluiden Suomi	45
4. Poliittiset työtaistelut julkisessa diskurssissa	50
4.1. Median painotukset.....	50
4.2. Ammattiyhdistysliikkeen abstraktit roolit ja identiteetti	58
4.2.1. Tulevaisuuspuheella kohti konfliktia.....	59
4.2.2. Vihollisdiskurssi	61
4.2.3. Syntipukkidiskurssi	66
4.3. Ammattiyhdistysliikkeen yhteiskunnalliset roolit	70
4.3.1. Eliittidiskurssi	70
4.3.2. Vasemmistodiskurssi.....	76
4.3.3. Demokratianvastaisuus vs. kolmikantadiskurssi.....	81
5. Johtopäätökset.....	90
5.1. Ay-liikkeen toimijuus tämän päivän Suomessa	90
5.2. Ay-liike ja uusliberaali toimintaympäristö	95
5.3. Korporatistisen vaihdannan tulevaisuus	99
Lähteet	101

1. Johdanto

1.1. Tutkielman taustaa

Vuosi 2018 Suomessa oli kiivaiden työtaisteluiden aikaa, kun sekä perinteisemmät työehtosopimusneuvotteluihin liittyvät kamppailut että yleisemmällä yhteiskunnallisella tasolla käydyt mittelöt äityivät konflikteiksi hallituksen ja työmarkkinaosapuolien välillä. Vuosi jäänee suomalaisten mieliin etenkin kahden yksittäisen, poliittisiin työtaisteluihin kulminoituneen tapahtuman ansiosta. Alkuvuodesta nähty aktiivimallijupakka sekä syksyllä 2018 leimahtanut irtisanomiskiihiä ovat kirvoittaneet paljon yhteiskunnallista keskustelua lakko-oikeudesta, ammat-
tiyhdistysliikkeen (ay-liike) toimijuudesta sekä korporatismiin tilasta Suomessa. Media on tart-
tunut erityisen innokkaasti näihin aiheisiin, ja lehdistä onkin voinut lukea toinen toistaan sho-
keeraavimpia otsikoita eritoten työtaistelutoimiin ja niiden vaikutuksiin liittyen.

Vuoden 2018 konfliktit ovat kuitenkin vain jäävuoren huippu viime vuosien poliittisissa myl-
lerryksissä. Parlamentaarisen vallan vaihduttua keväällä 2015 alkoi Suomessa pääministeri
Juha Sipilän hallituksen johdolla ankarat toimenpiteet valtion velkaantumisen pysäyttämiseksi
ja Suomen kilpailukykyyn parantamiseksi. Monet näistä toimenpiteistä ovat osuneet palkan-
saajiin, kun muun muassa suomalaisen työn tuottavuuden lisäämiseksi laadittu kilpailukyky-
sopimus (kiky) heikensi työntekijäpuolen reaalipalkkoja erilaisin toimenpitein. Kiky-sopimus
on pidentänyt vuosittaista työaika 24 tunnilla ilman palkkakompensaatiota sekä siirtänyt
osan sosiaaliturvamaksuista työnantajilta työntekijöiden hoidettaviksi ja leikannut julkisen
puolen työntekijöiden reaaliensioita. Tämä on aiheuttanut laajasti vastustusta palkansaaja-
kentässä, ja julkisuudessa on käyty kovaa kamppailua suomalaisen kolmikantaisen sopimus-
kulttuurin tilasta ja merkityksestä. Pääministeri Sipilän peräänantamatonta toimeliaisuutta
työmarkkinapolitiikassa on pidetty ennenkuulumattomana, ja hallituksen erinäiset toimenpi-
teet työttömyyden kitkemiseksi Suomesta ovat herättelleet entistä enemmän keskustelua ay-
liikkeen yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Kun seuraa julkista keskustelua näiden konfliktien tiimoilta, huomaa usein palkansaajia edus-
tavasta ay-liikkeestä puhuttavan vanhanaikaisena, staattisena ja nykyajalle turhana, ellei jopa
haitallisena yhteiskunnallisena liikkeenä. Tähän vaikuttaa etenkin globalisaation, digitalisaa-
tion ja robotisaation myötä muuttunut työelämä, kun työpaikkoja katoaa ja prekaarityön

määrä lisääntyy ja normalisoituu yhteiskunnassamme (Melin 2012, 15). Sanotaan, että vuosikymmeniä Suomessa toiminut työmarkkinajärjestelmä yleissitovine työehtosopimuksineen ei enää toimi nopeatempoisilla työmarkkinoilla, ja erityisesti ay-liikkeen varjelemaa sääntelyä esimerkiksi työehtosopimusten mukaisista minimipalkoista tulisi pystyä purkamaan. Tiukka sääntely mainitaan usein työllisyyden kasvun esteeksi, ja se onkin ollut Sipilän hallituksen ja ay-liikkeen konfliktin keskiössä. Tiedotusvälineissä keskustellaan kiivaasti paitsi ay-liikkeen yhteiskunnallisesta asemasta, myös parlamentaarisen politiikan ja ay-liikkeen välisestä valtakamppailusta. Vuonna 2018 julkinen keskustelu keskittyikin erityisesti siihen, tulisiko poliittista lakko-oikeutta rajoittaa ja onko ay-liikkeellä ylipäättään oikeutta puuttua hallituspolitiikkaan ulkoparlamentaarisenä toimijana. Kyse on epäilemättä myös ideologisesta kamppailusta, kun Suomessa hegemonista asemaansa juurruttava uusliberalistinen politiikka haastaa vanhat kollektiiviset rakenteet (Kulovaara 2012, 23–25; Bordieu 1999, 126–127).

Tulen tässä tutkielmassa käymään läpi suomalaisen korporatistmin historiaa, jonka valossa korporatistisen järjestelmän ja ay-liikkeen yhteiskunnallista merkitystä ei voida missään tapauksessa väheksyä. Mutta onko korporatismilla enää entisen kaltaista merkitystä jatkuvasti muutoksessa olevassa yhteiskunnassa? Millaisia vaikutuskeinoja ammattiyhdistysliikkeellä pitäisi olla käytettävissään ja onko sillä ylipäänsä oikeutta puuttua parlamentaariseen päätöksentekoon? Pro gradu -tutkielmassani lähden pohtimaan näitä kysymyksiä median representaatioita tarkastelemalla. Kiinnostus aiheeseen ja lähestymistapaan kumpuaa omasta ay-taustani: tutkielmaa kirjoittaessani olen ollut jo usean vuoden ajan aktiivinen ay-vaikuttaja ja muun muassa toiminut journalistisen työn parissa SAK:laisen liiton julkaisuissa.

1.2. Tutkimusasetelma

Pro gradu -tutkielmani lähtökohtana on tarkastella niitä merkityksiä ja rooleja, joita poliittisille työtaisteluille ja ay-liikkeelle annetaan julkisessa diskurssissa. Tähän liittyy oleellisesti median toiminnan tarkastelu: kuinka lakkoja ja muita työtaistelutoimia kehystetään mediassa ja minikälaista toimijuutta ay-liikkeelle näissä representaatioissa tuotetaan.

Oma näkökulmani lähestyy aihetta sosiaalikonstruktionismin kautta: sosiaalinen todellisuus rakentuu kielen välityksellä, joten julkisessa diskurssissa syntyvät myös ay-liikkeen mahdollisuusrakenteet toimijana (Fairclough 1992, 169). Muutokset ay-liikkeen poliittisessa toimijuudessa merkitsevät väistämättä murrosta myös ihmisten ajattelussa ja yhteiskunnallisissa vuorovaikutussuhteissa. Tutkimuksen tavoitteena on siis tarkastella pintaa syvemmältä, kuinka työtaistelu-uutisoinnissa rakennetaan representaatioita, jotka muokkaavat diskursseja, ja kuinka nämä diskurssit voivat vaikuttaa ay-liikkeen toimijuuteen ja siten myös suomalaisen korporatistisen tilaan. Tutkielmani kiinnittyy siis sosiaalikonstruktionismin tutkimusperinteseen, kun se tarkastelee sosiaalisen todellisuuden rakentumista julkisessa diskurssissa. Koen tutkielman aiheen käsittelyn relevantiksi sikäli, että lakoista – etenkin poliittisista lakoista – ei löydy politiikkatieteellistä tutkimusta tältä vuosituhanelta. Osaltaan tämä selittyy sillä, että puhtaasti poliittisluonteisia lakkoja ei ole 2000-luvulla juuri nähty. Muutoinkin kaikki saatavilla olevat kotimaiset lakko- ja työtaistelututkimukset ovat pikemminkin viestintä- tai historian-tutkimuksen lähtökohdista toteutettuja, joten lähestymistapani aiheeseen on jokseenkin tuore.

Huomionarvoista on, että en pyri kovinkaan syvällisesti tarkastelemaan konfliktin osapuolten virallista kantaa ja mielipiteitä aineistoiksi valitsemieni tapausten tiimoilta, vaan haluan nimenomaan analysoida, miten konfliktin ainakin näennäisesti ulkopuoliset tahot rakentavat poliittisen työtaistelun legitimitettä ja ay-liikkeen toimijuutta kyseisessä kontekstissa. Tässä täytyy tietenkin huomioida myös eri mediatoimijoiden mahdolliset taloudelliset tai poliittiset kytkökset, jotka voivat osaltaan ohjailla julkisuudessa käytävää keskustelua (ks. esim. Chomsky 2003, 28). Näin ollen median puheenvuoroista rakentuva diskurssi ei välttämättä reflektoi suoraan suuren yleisön kokemusta käsiteltävästä asiasta, mutta vallitsevana diskurssina se on kykenevä muokkaamaan suuren yleisön käsityksiä ay-liikkeestä ja työtaisteluista. Niin ikään pyrkimyksenäni ei ole arvioida pintaa syvemmältä konfliktin voittajia ja häviäjiä, vaan mielenkiintoni on tiukasti sidottu ay-liikkeelle konstruoituvaan toimijuuteen tässä tematiikassa.

Tutkimuskysymykseni on: *miten suomalaisessa valtamediassa representoidaan poliittista työtaistelua, ja millaiseksi ammattiyhdistysliikkeen toimijuus siinä kontekstissa rakentuu?* Tarkoitukseni on kartoittaa niin ay-liikkeen kuin poliittisen työtaistelunkin yhteiskunnallisia ja historiallisia ulottuvuuksia sekä tarkastella sitä, miten niistä puhutaan tänä päivänä. Työtaistelu-

uutisointeja analysoimalla on myös mahdollista tutkia, kuinka nämä kiinnittyvät osaksi yleisempää diskurssia suomalaisen korporatistimin tilasta. Tutkielma siis tekee tilannekatsauksen siitä, miten korporatistimin rooli nivoutuu osaksi nyky-yhteiskuntaa ja kykeneekö se vastaamaan vielä tämän päivän valtiollisiin tarpeisiin, vai tulisiko vallan pysytellä eksklusiivisesti parlamentaarisen politiikan sektorilla eli valtiovallan käsissä.

Johdantoluvussa esittelen vielä yksityiskohtaisemmin aineistoni ja kertaan pääpiirteittäin vuoden 2018 hallituksen ja ay-liikkeen välisten konfliktien tapahtumat. Lisäksi avaan aineiston analyysiin käyttämäni teoreettismetodologista lähestymistapaa. Tutkielmani toisessa luvussa taas käyn läpi aiheeni kannalta olennaisia käsitteitä ja teorioita: median valtaa ja media-tutkimuksessa käytettyjä käsitteitä sekä hegemonisten ideologioiden ja diskurssien suhdetta. Teen myös pienen katsauksen aiempaan tutkimukseen median ja työtaisteluiden suhteesta. Kolmannessa luvussa teen taustoittavan sukelluksen aiheeni ytimeen: työtaisteluihin, korporatistimin käsitteeseen, sen historiaan ja nykyasemaan erityisesti Suomessa. Tutkielman neljäs luku taas jakautuu kolmeen osaan: lyhyeen johdantoon aineistoanalyysin tuloksista sekä kahden varsinaiseen analyysilukuun, joissa käsittelen aineistosta selkeimmin erottuvia teemoja ja diskursseja. Viides ja viimeinen luku on tutkimustulokseni yhteen vetävä osio, jossa pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseeni analyysini pohjalta. Tulen pohdiskelemaan tuloksieni kiinnittymistä osaksi laajempaa yhteiskunnallista diskurssia ja spekuloidaan, kuinka julkisen diskurssin muutos voi potentiaalisesti vaikuttaa ay-liikkeen tulevaisuuteen ja Suomen poliittiseen vaihdantaan.

1.3. Aineisto

Olen valinnut tutkimukseni aineiston kahdesta eri poliittiseen työtaisteluun johtaneesta konfliktista, joissa hallitus ja ay-liike ovat olleet keskenään tukkanuottasilla. Nämä konfliktit olen valinnut niiden saaman julkisuuden, vaikutusten ja ajankohtaisuuden perusteella. Jätin tarkastelustani pois sellaiset työmarkkinakiistat, joissa kyse ei ole ollut hallituksen ja ay-liikkeen välisestä konfliktista. Näin ollen esimerkiksi kevään 2018 työehtosopimusneuvotteluihin liittyvät

työtaistelut työmarkkinaosapuolten välillä rajautuivat aineiston ulkopuolelle. Tutkimusaineistona halusin nimenomaisesti käyttää Sipilän hallituskaudelle osuneita konflikteja, koska ne ovat olleet aiempiin 2000-luvun työmarkkinakärhämiin suhteutettuna varsin poikkeuksellisia. Tällaisen aineistorajauksen avulla on myös mahdollista tuottaa tuoretta tietoa suomalaisen korporatistmin tilasta ja poliittisen lakon representaatiosta.

1.3.1. Aktiivimalli

Ensimmäinen konflikti, joka koskee *aktiivimallia*, sijoittuu alkuvuoteen 2018, jolloin monet ammattiliitot nousivat hallituksen joulukuussa 2017 hyväksymää aktiivimallilakia¹ vastaan vuorokauden kestäville työtaistelutoimilla ja Ääni työttömälle -mielenosoituksella, joka pidettiin Helsingin Senaatintorilla helmikuun 2. päivä 2018. Työttömyysturvan uudistamisen kylkiäisenä syntynyt laki aiheutti eripuraa jo valmisteluvaiheessa, kun työmarkkinakeskusjärjestöt eivät sitoutuneet lain edistämiseen ja SAK vastusti lakiesitystä sen kilpailukyky sopimuksen vastaisuuden ja eriarvoisuutta lisäävän luonteen vuoksi. Aktiivimallin on katsottu olevan eriarvoistava muun muassa sen vuoksi, ettei jokaisella työttömällä työnhakijalla ole esimerkiksi iän, asuinpaikan tai terveydentilan vuoksi yhdenvertaista mahdollisuutta hakea ja saada aktiivisuusehdot täyttävää työtä tai palvelua. Lakimuutoksen siis koetaan leikkaavan työttömiltä etuuksia epäoikeudenmukaisesti (SAK 2017). Kolmikantavalmistelun takkuamisesta huolimatta laki hyväksyttiin, ja pian pantiin alulle lain kumoamista vaativa kansalaisaloite, joka keräsi nopeasti yli 140 000 allekirjoitusta ja se poiki laajaa mediahuomiota ja kiivasta keskustelua. Myös ay-liike nousi vastustamaan aktiivimallia ja tilanne kärjistyi työtaisteluiksi. Helmikuun 2. päivänä järjestettyyn lakkorintamaan osallistuivat SAK:n alaisista liitoista Teollisuusliitto, Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto (AKT) ja Rakennusliitto, jotka osallistuivat sopimus-

¹ HE 124/2017 mukaan työttömyysetuus maksetaan työttömälle 4,65 %:lla alennettuna 65 päivän ajalta, mikäli hän ei ole edellisellä 65 päivän tarkastelujaksolla täyttänyt laissa määriteltyä aktiivisuusehtoa. Lain tullessa voimaan 1.1.2018 aktiivisuusehto ei täyttynyt, mikäli henkilö ei ollut 65 edeltävän työttömyysetuuden maksupäivän aikana osoittanut aktiivisuutta olemalla työssä yhteen työssäoloehto kerryttävään kalenteriviikkoon vaadittavaa työaikaa tai ansainnut yritystoiminnasta vastaavaa tuloa taikka ollut viittä päivää työllistymistä edistävässä palvelussa mainitun 65 päivän aikana. Aktiivisuusehtoja on sittemmin laajennettu. (Finlex 2019.)

alasta riippuen pisimmillään vuorokauden kestävään laksoon. Ääni työttömälle -mielenosoitus oli SAK:n järjestämä, mutta myös muiden keskusjärjestöjen ammattiliittoja osallistui ja kannusti jäseniään osallistumaan mielenilmaukseen. (IL 1.2.2018.)

Ay-liikkeen mielenilmaus ja painostustoimet eivät olleet tarpeeksi vahvoja kääntämään hallituksen kelkkaa, ja lopulta eduskunnassa käsitelty aktiivimallin kumoamista vastustava kansalaisaloitekin hylättiin. Aktiivimalli jäi siis voimaan, joskin siihen on sittemmin tehty muutoksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018). Kevään 2019 eduskuntavaaleissa aktiivimalli oli kuitenkin edelleen ajankohtainen puheenaihe, sillä esimerkiksi vasemmistopuolueiden kansanedustajaehdokkaat ratsastivat vaalipuheissaan aktiivimallin kumoamisella. Vasemmistoliitolle se nousi myös kynnyskysymykseksi seuraavaan hallitukseen osallistumiselle (US 30.4.2019). Voisi siis sanoa, että aktiivimallin merkitys parin viime vuoden julkisessa keskustelussa ja yhteiskunnallisten voimasuhteiden dynamiikassa ei ole ollut kovinkaan vähäinen.

Noin kolmasosa aineistostani koostuu aktiivimallin työnseisausta sekä siitä poikineita ilmiöitä käsittelevistä uutisista. Teollisuuden sekä rakennus- ja kuljetusalan lakot toivat tehtaille, satamille ja yrityksille taloudellisia menetyksiä ja näkyivät muun muassa liikennehäiriöinä etenkin pääkaupunkiseudulla. SAK:n ärhäkkä reaktio aktiivimalliin sai aikaan sen, että julkisuudessa alettiin keskustella enenevässä määrin poliittisen lakon oikeutuksesta. Juuri kun pöly aktiivimallijupakan jäljiltä oli päässyt hieman laskeutumaan, keskustelu poliittisista lakoista sai lisää bensa liekkeihin ay-liikkeen ja hallituksen irtisanomiskiistasta, jota suurin osa aineistostani käsittelee.

1.3.2. Irtisanomiskiista

Toinen konflikti koskee *irtisanomiskiistaa*. Alkusyksystä 2018 lähtien kuumana käynyt kiista koski hallituksen esitystä heikentää irtisanomissuojaa pienissä yrityksissä työllisyyden parantamiseksi. Ay-liike nousi heikentämisaikeita vastaan uusin työtaistelutoimenpitein. Aihe herätti laajasti tunteita ja keskustelua, ja sen arvellaan ensisijaisesti olevan arvovaltakamppailu hallituksen ja ay-liikkeen välillä, sillä itse irtisanomisen helpottamiseksi laaditulla lakiesityksellä ei asiantuntijoiden mukaan olisi ollut juuri työllisyyttä lisääviä vaikutuksia (ks. esim. YLE 13.10.2018). Työtaisteluaaltoa vastalauseena irtisanomislaille on luonnehdittu siten, että se

on kuin ”ammuttaisiin tykillä karpästä”, joka julkisessa keskustelussa on useaan otteeseen esitetty olevan täysin kohtuuton reaktio suhteessa vireillä olevaan lakimuutokseen.

Esitys irtisanomislaista nousi ensimmäisen kerran puheenaiheeksi jo huhtikuussa 2018, kun hallitus nosti sen kehysriihessään yhdeksi keinoksi nostaa työllisyysastetta. Tällöin työlainsäädäntöön esitettiin kahta muutosta, joista molemmat ay-liike torppasi. Toinen, sittemmin kuopattu esitys, olisi sallinut alle 30-vuotiaiden, vähintään 3 kuukautta työttöminä olleiden henkilöiden palkkaamisen määräaikaisella työsopimuksella ilman erityistä perustetta.² Tämä esitys olisi arvioiden mukaan kaatunut kuitenkin nopeasti sekä kansainvälisiin sopimuksiin että perustuslakiin, sillä sen mukaan henkilöitä ei voida asettaa iän perusteella eriarvoiseen asemaan lain edessä. Toinen kehysriihen työlainsäädäntöä koskevista esityksistä oli, että yksilöllisen irtisanomisen kriteereitä voitaisiin keventää alle 20 henkilön yrityksissä. (YLE 5.7.2018; Valtioneuvosto 2018a.) Tätä on perusteltu muun muassa pk-yritysten palkkaamisen kynnyksen matalamiseen liittyvillä seikoilla: pienissä yrityksissä työntekijän palkkaamisen katsotaan olevan riski, sillä huonoksi osoittautuneesta työntekijästä ei pääse helposti eroon kankeaksi koetun irtisanomislainsäädännön vuoksi. (YLE 9.9.2018). ”Potkulaiksi” kansan suussa muotoutunut lakiesitys sai osakseen kovaa kritiikkiä, sillä sen maalailtiin käytännössä tekevän mahdolliseksi työntekijän irtisanomisen kevyillä tai jopa asiattomilla perusteilla, esimerkiksi ”pärstäkertoimen” mukaan. Lakiesitys lähti lausuntokierrokselle ay-liikkeen vastalauseista huolimatta. SAK lanseerasi oman, paljon kritiikkiä osakseen saaneen Viimeinen niitti -kampanjansa vastalauseena irtisanomislaille ja aloitti lakkosyysyn, jolloin useilla työtaistelutoimilla pyrittiin painostamaan hallitusta luopumaan aikeistaan. Ehkäpä näkyvimmin mediassa kohistiin Julkisten- ja hyvinvointialojen liiton (JHL) työtaistelutoimista, joiden vuoksi monien koulujen ja palvelukeskusten ruokahuollossa oli lyhyitä katkoksia. Lokakuussa 2018 hallitus lopulta supisti esitystään koskemaan alle 10 työntekijän yrityksiä. Esityksen mukaan irtisanomiselle täytyisi jatkossakin olla asiallinen ja painava syy, mutta alle 10 hengen yrityksissä irtisanomisperusteena oleva rike tai laiminlyönti voisi olla ajantasaista oikeuskäytäntöä kevyempi. Vastineeksi tästä hallitus oli valmis tiputtamaan työntekijän irtisanoutumisesta johtuvan 90 päivän karenssin 60 päivään.

² Tällä hetkellä Suomen työlainsäädäntö ei salli määräaikaisten työsopimusten solmimista ilman asiallista perustetta. (Finlex 2019b)

(Valtioneuvosto 2018b.) Esitys ei kuitenkaan tyydyttänyt ay-liikettä, sillä sen ongelmallisuutta ei vähentänyt yrityskoon pienentäminen lakitekstin muotoilussa. Välttääkseen työtaisteluiden pitkittymisen hallitus teki lopulta esityksen, josta yrityksen koko oli tiputettu pois, mutta lakitekstin muotoilu edellytti kuitenkin irtisanomismenettelyssä ottamaan huomioon yrityksen koon irtisanomisperusteita arvioitaessa. Kyseinen esitys sai niin palkansaajajärjestöjen kuin elinkeinoelämänkin hyväksynnän, ja uusi laki hyväksyttiin eduskunnassa joulukuussa 2018. (YLE 18.12.2018.)

1.3.3. Primääriaineisto

Primääriaineistona käytän mallitapauksiini liittyvistä poliittisista lakoista koskevia uutisia sekä muita median aihetta käsitteleviä kirjoituksia, kuten esimerkiksi pääkirjoituksia ja analyysseja. Aineiston määrän rajaamiseksi olen valinnut aineiston kolmesta Suomen vuoden 2018 luetuimmasta verkkomediasta, *Helsingin Sanomista*, *Ilta-lehdestä* ja *Yle Uutisista*. FIAMin (Finnish Internet Audience Measurement) tilaston mukaan itseasiassa *Ilta-Sanomat* on Suomen luetuimpien medioiden kärjessä, mutta koska se on Helsingin Sanomien kanssa samaa Sanoma Media Finland Oy -konsernia, päätin jättää sen pois aineiston rajaamisen helpottamiseksi. (FIAM 2018.) Kun aineistot on valittu luetuimmista medioista, voidaan saada hyvä kuva siitä, miten suurelle osaa suomalaisista poliittinen lakko representoidaan ja siten myös käsitys siitä, millaisena ay-liike voi näyttäytyä ihmisille median tuottamana todellisuutena.

Helsingin Sanomien osalta aineistoni käsittää 43 uutista, 6 pääkirjoitusta sekä 9 muuta kirjoitusta, jotka koostuvat analyysseista, kolumneista ja kommentteista. Yleisön mielipidekirjoituksia en ole laskenut aineistooni lainkaan. Ilta-lehden osuus aineistosta on taas 26 uutista, 6 pääkirjoitusta sekä 10 muuta analyysia aiheesta, joten prosentuaalisesti uutisten määrä suhteessa muiden kirjoitusten määrään on pienempi kuin Helsingin Sanomista peräisin olevassa aineistossa. Ylen osalta aineistona on käytetty 59 uutista ja kuutta analyysia. Verkkomediana Yle Uutisilla ei Helsingin Sanomien ja Ilta-lehden tapaan ole pääkirjoituksia.

Tällä vuosituhanella suomalaisten tiedotusvälineiden kulutustottumukset ovat olleet suuressa murroksessa Internetin suosion kasvun myötä. Kun vielä 1990-luvulla sanomalehden

päivätavoitettavuus kattoi 90 prosenttia suomalaisista, oli se 2000-luvun loppuun mennessä laskenut 75 prosentin tasolle. Vuonna 2010 Internetin tavoitettavuus nousi perinteisten medioiden, sanomalehden, television ja radion rinnalle. Vaikka perinteisen sanomalehden päivätavoitettavuus on näennäisesti laskenut, on sen verkkoversioiden kuluttaminen toisaalta kompensoinut tätä vajetta. Internet ei siis ole syönyt tilaa muilta perusvälineiltä vaan tarjonnut niille vaihtoehtoisen jakelukanavan. (Nordenstreng & Wiio 2012, 17–18.) Uutiset ovat siis siirtyneet kulutustuotteeksi myös verkkoon, ja tästä syystä olen valinnut aineistokseni nimenomaan verkossa toimivat mediat.

Aineisto on kerätty edellä mainittujen medialähteiden omien verkkosivujen hakutoimintoja käyttäen. Asiasanoina olen käyttänyt eri variaatioita sanayhdistelmistä ”poliittinen”, ”lakko” sekä ”työtaistelu”, ja aikarajaus on tehty vuoden 2018 tammikuun alusta saman vuoden marraskuun loppuun. Hakupalvelut poikkesivat käytettävyydeltään toisistaan, joten on todennäköistä, etteivät aineistooni sisällytetyt tekstit kata kyseisten medioiden todellista tarjontaa aiheesta. Aineistoa ei ole kuitenkaan valikoitu tarkoitushakuisesti, vaan osaksi aineistoa olen lukenut kaikki osumat, jotka hakukone on tarjonnut sillä edellytyksellä, että ne sisällöllisesti käsittelevät juuri tutkielmani aihetta. Katson aineistoni olevan kuitenkin sen verran laaja, että uskon sen tekevän hyvän läpileikkauksen kunkin mediatoimijan antiin kyseisen aiheen saralta.

1.4. Menetelmä

Metodologisena lähestymistapana tutkielmani hyödyntää *kriittistä diskurssianalyysia* (CDA), jota on käsitteellistänyt muun muassa englantilainen lingvistiikan emeritusprofessori Norman Fairclough (2010). Fairclough’n mukaan kriittisessä diskurssianalyysissa keskeistä on diskurssissa ”luonnollisilta” näyttävien ideologioiden ”epäluonnollistaminen”, jolloin diskurssin sisältämät valtarakenteet ja ideologiat paljastuvat. Tämä tapahtuu esittämällä, kuinka sosiaaliset rakenteet määrittävät diskurssia, ja kuinka diskurssi taas toisaalta määrittää sosiaalisia rakenteita. Fairclough’n mukaan CDA on kehittynyt käsikädessä uusliberalismin kanssa, ja menetelmä onkin myötävaikuttanut merkittävästi kriittiseen ”uuden kapitalismin” tutkimukseen. Tämän kaltainen CDA-tutkimus on myös jokseenkin normatiivista: kriittisen diskurssianalyysin

avulla pyritään paljastamaan yhteiskunnan diskursseihin kätkeytynyt epäterveet valtarakenteet ja tutkimustulokset toimivatkin eräänlaisena vastadiskurssina edellä mainitulle hegemoniselle diskurssille ”oikaisemalla” tai lieventämällä niitä. (Fairclough 2010, 11–12, 30.) En itse tämän tutkielman yhteydessä pyri niinkään tutkimuksen normatiivisuteen, mutta epäilemättä sekä oma positioni, tutkimusasetelma että analyysin tulokset ohjaavat tekemään jonkinasteista valistunutta spekulatiota yhteiskunnan tilasta tutkielman edetessä. Kuten jo edeltävissä luvuissa on tullut ilmi, käsitän ay-liikkeen ja hallituksen konfliktin kuuluvan erityisesti uusliberalistisen diskurssin voimistumiseen kolmikantaisen sopimusyhteiskunnan rakenteiden kustannuksella. Tällöin CDA menetelmänä soveltuu hyvin analysoimaan näitä diskursseja ja niiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Metodologisena lähestymistapana CDA on kuitenkin saanut osakseen myös paljon kritiikkiä epämääräisyydestään. Koska CDA:ssa lähestytään empiiristä aineistoa siitä lähtökohdasta, että siitä etsitään ideologisia hegemoniaprosesseja, se kriitikoiden näkemyksen mukaan asettaa jo ennakolta halutun tulkintakehyksen analyysin kohteena olevalle ilmiölle. CDA:n onkin parjattu olevan lähtökohtaisesti enemmän ennakkoluuloihin tukeutuva ideologinen tulkinta kuin tieteellinen analyysimenetelmä. (Meyer 2001, 17.) CDA:ssa piileekin siis se riski, että systemaattinen tekstianalyysi mukautuu ainoastaan tietyn tutkimusaspektin oikeaksi osoittamiseen, jolloin lähtökohtaisesti oletetut valta-asemat ja hegemoniset diskurssit eivät voi kyseenalaistua. Tätä vasten on puntaroitava koko CDA:n mielekkyyttä tällaisessa tutkimuksessa ja tutkimusaineistossa; mikä on systemaattisen kielianalyysin funktio, jos tutkimuksen lopputulema on arkijärjellä pääteltävissä? (Lassila 2010, 188–189.) Fairclough on kuitenkin vastannut tähän kritiikkiin esittämällä, että CDA on itseasiassa muiden metodien joukossa harvinaisuus, sillä se tutkimuksessa eksplisiittisesti paljastaa oman positionsa ja mahdolliset sitoumuksensa, joten tarkoitushakuisesta, epämääräisestä tai harhaanjohtavasta tutkimuksesta ei lähtökohtaisesti voida puhua. Fairclough myös esittää, että CDA-tutkimus jättää aina lopputuloksen avoimeksi, jolloin se ei tieteen periaatteiden mukaisesti pyri esittämään absoluuttista totuutta tutkittavasta ilmiöstä. (Meyer 2001, 17). CDA:n kritiikkiä koskevassa artikkelissaan Michael Meyer johdattaa lukijan myös pohtimaan sitä, voiko yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa oikeastaan ollakaan metodologiaa, joka olisi täysin neutraali ja arvovapaa, tai voiko puhtaan empiirisestä aineistosta ylipäättään tehdä havaintoja ja syvällisiä oivalluksia, jos tutkimuksessa

kieltäydytään kiinnittymästä mihinkään aikaisempaan kokemukseen ja ajatusskeemaan? (emt.).

Kriittisen diskurssianalyysin täytyy olla kuitenkin muutakin kuin pelkästään yleistä diskurssin kommentointia ja spekulatiota: se tarvitsee rinnalleen jonkin systemaattisemman analyysimenetelmän (Fairclough 2010, 10). Tämän tutkielman kohdalla menetelmäksi valikoitui *kehysanalyysi*. Mediatutkimuksessa paljon käytetty, alun perin sosiologi Erving Goffmanin (1974) käsitteellistämä *kehys* (frame) antaa mediatekstien tutkimiselle hyvän metodologisen työkalun, jolla voidaan hahmottaa journalistista maailmaa ja analysoida sekä tekstin tuottamista että sen vastaanottamista. Kehys käsitteenä voi tarkoittaa vaikkapa toimittajan tapaa työssään suodattaa informaatiotulvaa, mutta kehystäminen voidaan myös nähdä joko tarkoituksellisenä tai tiedostamattomana valintana, jolla keskustelun aiheena olevat asiat representoidaan, eli niille valitaan tietty viitekehys. (Karvonen 2000, 78.) Viestintätutkija Todd Gitlin (1980, 7) määrittelee kehyksen enimmäkseen median tiedostomattomaksi ja lausumattomaksi tulkintakehikoksi, jolla toimittajat jäsentävät maailmaa itselleen ja yleisölleen tiedostamalla, tulkitsemalla, esittämällä, valikoimalla, painottamalla ja poissulkemalla. Toimittajat siis arkisessa työssään käyttävät kehyksiä jatkuvasti, sillä kaikkea olemassa olevaa informaatiota ei luonnollisestikaan voi sisällyttää lyhyeen tai pitempäänkään kirjoitukseen tai uutiseen. Erkki Karvosen (2000, 82) mukaan poliittisen viestinnän tutkija Robert Entman (1993, 52) taas lähestyy kehystämistä seuraavasti:

Kehystäminen on joidenkin puolien valitsemista havaitusta todellisuudesta ja niiden tekemistä muille näkyvämmäksi viestivässä tekstissä, niin että suositetaan ja edistetään (promote) tiettyä ongelmanmäärittelyä, kausaalista tulkintaa moraalista arviota ja/tai toimintasuositusta.

Tämän tulkinta tulee jo lähemmäksi Fairclough'n kriittistä diskurssianalyysia, jonka hän on itse tuotannossaan yhdistänyt kehystämisen ideaan, vaikkei hän itse termiä tässä yhteydessä käytäkään. Karvosen mukaan kehystä ja diskurssia ei pitäisi mennä sekoittamaan toisiinsa, vaikka ne ovatkin hyvin samankaltaisia konstruktionistisia käsitteitä. Kehyksen käsitteen taustalla ovat fenomenologia, hahmopsykologia, kognitiivinen psykologia, symbolinen interaktionismi, sosiaalisen kognition tutkimus ja retoriikan tutkimus, kun taas diskurssin käsite kiinnittyy kielitieteeseen, strukturalismiin ja semiotiikkaan. Kehyksen lähtökohtana on tilannekonteksti ja

sen ymmärtäminen, ja diskurssi taas Karvosen mukaan perustuu kielipeliin ja sosiaalisiin käytäntöihin. (Karvonen 2000, 83–84.) Itse taas en näe, mikseivät kehys ja diskurssi voisi täydentää toinen toistansa: aineistoa analysoidaan ensin kehysten avulla, ja sen jälkeen kehyksiä tulkitaan osana laajempaa diskurssia. Palaan diskurssin ja kehyksen käsitteisiin tarkemmin luvussa 2.

Analyysissani etsin systemaattisesti aineistosta ensiksi kehyksiä, jotka kertovat miten ongelmia määritellään, mitä seuraamusten syynä olevan toimija tekee ja mitä hyötyjä ja kustannuksia hänen toiminnallaan on. Toisekseen kehykset diagnosoivat syitä eli ”tunnistavat ne voimat, jotka luovat ongelman.” Kehykset myös luovat moraalisia arvostelmia arvioimalla kausaalisia agentteja ja niiden aikaansaannoksia. Lopuksi kehykset ehdottavat parannusehdotuksia ongelmiin, oikeuttavat menettelytapoja ja ennustavat niiden todennäköisiä vaikutuksia. (Entman 1993; Karvonen 2000, 82.) Laadullisen analyysin tukena käytän jonkin verran myös aineiston määrällistä analysointia: eri toimijoiden, teemojen ja ilmiöiden esiintymistiheyttä aineistossa.

Gitlin painottaa kehysten tarkastelemisen tärkeyttä media-analyyseissa seuraavasti:

Any analytic approach to journalism — indeed, to the production of any mass-mediated content—must ask: What is the frame here? Why this frame and not another? What patterns are shared by the frames clamped over this event and the frames clamped over that one, by frames in different media in different places at different moments? And how does the news-reporting institution regulate these regularities?

And then: What difference do the frames make for the larger world? (Gitlin 1980, 7.)

Kuten Gitlin edellä suosittaa, systemaattisen analyysin jälkeen palaan aineiston diskursiiviseen ulottuvuuteen pohtimalla kehystämisen vaikutusta laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja asenteisiin.

2. Tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia

2.1. Hegemoniset diskurssit

Ammattiyhdistysliikkeen ja hallituksen välinen konflikti on ennen kaikkea kamppailu, jossa punnitaan parlamentarismien ja korporatismien välisiä valtasuhteita. Valtio-opin tieteenalan näkökulmasta ilmiötä on mielekästä tarkastella myös ideologisenä mittelönä, jossa uusliberalistinen politiikka pyrkii juurruttamaan hegemonisen asemansa purkamalla sosiaalidemokraattisen hyvinvointivaltion vakiintuneita rakenteita. Myös korporatismi voidaan käsittää ideologiana tai maailmankatsomuksena vaikkapa sosialismin ja liberalismien ohella. Myös ne tutkijat, jotka eivät yhdy korporatismien ideologisuuteen, ovat myöntäneet, että korporatismi on antanut pohja-aineeksi useisiin poliittisiin ideologioihin. (Helander 1981, 54.) Seuraavaksi avaamme hieman teorianta kannalta keskeisimpiä käsitteitä.

2.1.1. Diskurssi

Koska tarkastelen ay-liikkeen toimijuuden rakentumista diskurssien kautta, on syytä käydä läpi, kuinka tutkielmassani sovellan diskurssin käsitettä. *Diskurssi* voidaan käsittää yksinkertaisimmillaan kielellisenä konseptina, joka merkitsee jotain kirjoitetun ja puhutun kielen yhteenkietoutumaa. Ranskalainen filosofi Michel Foucault (1926–1984) käsitti diskurssin kuitenkin kielen ylittävänä ilmiönä; toimintana, joka tuottaa *tietoa* kielen kautta. Tällöin diskurssi ei ole ainoastaan joukko kirjoitettua tai puhuttua kieltä, vaan säännönmukaisuuksia ja käytäntöjä, jotka luovat merkityksiä olemassa olevasta. Foucault’n mukaan asioita voi olla diskurssin ulkopuolellakin, mutta merkityksen kukin asia voi saada vasta diskurssin sisällä. Foucault’lle diskurssi siis oli väline – joukko ”julistuksia” (statements) – joka tarjosi tavan puhua tai tuottaa tietoa tietyistä aiheista tietyssä aikakautena. (Hall 2001, 72–73.) Stuart Hall (emt.) esittää, että koska kaikki sosiaaliset käytännöt sisältävät merkityksen ja kaikki merkitykset muovaavat käsityksiämme todellisuudesta ja vaikuttavat siihen, miten me toimimme, myös kaikilla sosiaalisilla käytännöillä on oma diskursiivinen ulottuvuutensa. Diskurssi on siis kielen ja käytännön yhteenliittymä. Foucault’n mukaan diskurssi konstruoi aiheita (topics) ja määrittelee ja tuottaa tietämisenme objekteja. Diskurssi hallitsee tapoja, joilla eri aiheita voidaan käsitellä ja joilla niistä voidaan puhua. Kyseessä on siis sellainen tiedon tuottamisen prosessi, joka määrittelee,

miten asioista on hyväksyttävää ja ymmärrettävää puhua, poissulkien ja rajoittaen taas toisenlaisia puhetapoja ja määrittelyitä samoista aiheista. (Hall 2001, 72.) Van Djikin (1998, 178) mukaan diskurssilla on erityinen asemansa ideologioiden uusintamisessa. Monissa muissa sosiaalisissa käytännöissä muilla semioottisilla koodeilla, kuten kuvilla ja eleillä on suuri vaikutus tilanteeseen, mutta tekstillä ja puhutulla kielellä on sellaisia eksplisiittisempiä ominaisuuksia, joiden avulla yhteiskunnan jäsenet voivat tosiasiallisesti ilmaista tai muotoilla abstrakteja ideologisia uskomuksia tai mitä tahansa mielipiteitä, jotka jollain tapaa kiinnittyvät ideologioihin (emt.).

Tutkielmassani käsittelen siis mediassa rakentuvaa diskurssia, joka määrittelee, miten työtaisteluista ja ay-liikkeestä on hyväksyttävää puhua. Tällöin kiinnostavaa on myös diskurssin ulkopuolelle jäävä, joka ei pääse kamppailemaan merkityksistä julkisuudessa. Foucault'n mukaan diskurssi on merkittävä hallitsemisen väline: se voidaan jonkin instituution kautta valjastaa ohjailemaan ihmisten käyttäytymistä (Hall 2001, 75). Jos oletamme, että media on kykenevä muokkaamaan julkista diskurssia koskien työtaisteluita, ay-liikettä tai korporatismia yleisesti, voimme ylipäätään olettaa sillä olevan merkittävä vaikutus ihmisten poliittisessa käyttäytymisessä ja asennoitumisessa suhteessa edellä mainittuihin.

2.1.2. Hegemonia

Ideologioiden kamppailu merkityksistä julkisessa diskurssissa voidaan tulkita hegemoniseksi prosessiksi, jossa ylläpidetään ja uusinnetaan tietynlaista määritelmää todellisuudesta. Kyse on siis valtakurssista tai vallan retoriikasta, joissa asiat käsitteellistetään ja esitetään tietyille ryhmille edullisella tavalla tai tiettyjen ryhmien todellisuutena. (Karvonen 1999, 304.) *Hegemonia*-käsitteen isänä tunnettu italialainen filosofi Antonio Gramsci (1891–1937) oli Gitlinin (1980, 252) mukaan ensimmäinen, joka määritteli hegemonian käsitteen modernin marxilaisuuden kontekstissa. Gramsci kirjoitti *Vankilavihkot* (1979; 1980) vankeudessa ollessaan vuosien 1926–1937 välillä, jolloin hän oli myös vakavasti sairas. Gitlinin mukaan Gramscin silloiset olosuhteet ja sensuurin pelko johtivat siihen, että hänen vankeudessa laatimansa kirjoitukset ovat vaikeatulkintaisia ja katkonaisia. Tästä syystä en itse paneudu niinkään Gramscin

käännettyihin teoksiin, vaan hyödynnän muiden teoreetikkojen, kuten muun muassa Gitlinin (1980), Hallin (1977) sekä Karvosen (1999) tulkintoja Gramscin teksteistä.

Gramsci yritti teksteissään muun muassa ymmärtää sitä, miksi työväenluokan nousu pohjois-Italiassa oli epäonnistunut ensimmäisen maailmansodan jälkeen; miksi työväenluokka ei ollutkaan välttämättä vallankumouksellinen ja miksi fasismi oli onnistunut suurilta osin kukistamaan sen. Vähätteleättä valtion voimaa, Gramsci keskittyi työväenluokan ymmärryksen rajoihin pohtien sitä, onko työläisillä mahdollista haastaa valloillaan olevaa keskiluokkaista konseptia sen paikasta maailmassa. Gitlin kiteyttää Gramscin idean seuraavasti: "hegemonia on hallitsevan luokan dominanssia alempia luokkia ja ryhmiä kohtaan soluttamalla ja muovamalla ideologiaa eli ideoita ja olettamuksia osaksi alempien luokkien ja ryhmien jokapäiväistä elämää ja "arkijärkeä". Hegemonia on systemaattista - joskaan ei aina välttämättä harkittua - joukkosuostumuksen tehtailua vakiintunutta yhteiskuntajärjestystä kohtaan." (Gitlin 252–253.) Hegemonian ja pakottamisen mekanismien välille ei voi vetää kovinkaan tiukkaa rajanvetoa: hegemonisen aseman säilyttäminen perustuu pakkokeinoihin, aivan kuten pakottavan dominanssin voima edellyttää hegemonisia elementtejä ja vahvistuu niistä. Missä tahansa yhteiskunnassa hegemonia ja pakkokeinot ovat punoutuneet yhteen. (Emt., 253.)

Hall (1977, 332) tulkitsee Gramscin terminologiaa seuraavasti:

Gramsci argued that "hegemony" exists when a ruling class (or, rather, an alliance of ruling class fractions, a "historical bloc") is able not only to coerce a subordinate class to conform to its interests, but exerts a "total social authority" over those classes and the social formation as a whole. "Hegemony" is in operation when the dominant class fractions not only dominate but direct—lead: when they not only possess the power to coerce but actively organize so as to command and win the consent of the subordinated classes to their continuing sway. "Hegemony" thus depends on a combination of force and consent. But—Gramsci argues—in the liberal-capitalist state, consent is normally in the lead, operating behind "the armour of coercion."

Hegemonian käsite kietoutuu siis sellaisen hallinnan ja vallankäytön muotoon, joka ei tukeudu ainoastaan pakkovaltaan, vaan on jotain, joka istuttaa vallanpitäjien ideologian kansan kes-

kuuteen niin, että sitä on vaikeaa huomata. Tämä liittyy erityisesti siihen, kuinka juurikin esimerkiksi journalismin ja valtamedian kehystämisen avulla voidaan normalisoida tiettyjä merkityksenantoja, puhetapoja ja käytäntöjä.

Karvosen (1999, 304) mukaan hegemonisessa prosessissa luodaan yhteiskunnallista liittoa, joka koostuu sen sisässä toimivien voimien moneudesta. Hegemonista ideologiaa uusintavat diskurssit eivät ole pysyviä, vaan yhteiskunnat ovat jatkuvasti murroksessa: valtakoaalition on alati kyettävä uusintamaan asemansa muuttuvissa konteksteissa ja konjunktoureissa eli suhdanteissa. Vallassa olo siis edellyttää jatkuvaa kilpailevista tahoista muodostuneiden uhkien kartoittamista ja niiden huomioimista omassa strategiassa. Hegemonisella diskurssilla on aina haastajia ja vastustajia, jotka määrittelevät asioita ja todellisuutta ”väärin”. Asioiden yhteiskunnallisista merkityksistä ja niiden määrittelyvallasta voi olla kamppailemassa useita eri intressiryhmiä ja tahoja, jotka kisaavat siitä, kenen antamat määritelmät tulevat yhteiskunnassa hallitseviksi ja istuutuvat osaksi kansalaisten arkijärkeä. ”Itsestään selväksi ja luonnolliseksi arkijärjeksi tuleminen on hegemonisten pyrkimysten lausumaton tavoite: tässä asemassa olevia asioita ei enää haasteta, niille ei nähdä vaihtoehtoja. Arkijärki on luonnoksi muutunutta kulttuuria”. (Emt., 304–305.)

2.1.3. Uusliberalismi

Yksi tämän tutkielman keskeisimmistä premisseistä on se, että hegemoninen diskurssi, jota vastaan vaihtoehtoinen ay-liikkeen diskurssi kamppailee, on nimenomaan *uusliberalistinen*. Uusliberalismilla tarkoitetaan poliittisen taloustieteen teoriaa, jonka mukaan ”ihmisten hyvinvointia voidaan parhaiten edistää vapauttamalla yksilön yritteliäisyys ja osaaminen sellaisessa institutionaalisessa viitekehyksessä, jota määrittävät vahva yksityinen omistusoikeus, vapaat markkinat ja vapaakauppa” (Harvey 2008, 7) ³. Ammattiyhdistysväelle tämä on perinteisesti

³ Uusliberalismin määritelmä ei ole kuitenkaan kiveen hakattu. Esimerkiksi Paavo Löppönen (2017) kritisoi juuri Harveyn uusliberalismin määritelmää esittäen, ettei Harvey ole ”perehtynyt kunnolla uusliberaalien oppineiden ja ideologioiden markkinoita, taloutta, demokratiaa, arvoja, ideologiaa tai politiikan luonnetta koskeviin teksteihin”. Löppösen mukaan Harvey tekee tyhjiä ja jopa karkeita yleistyksiä uusliberalismista ja ei kuvaa teoksessaan niinkään uusliberalismin opin ja ajattelun historiaa, vaan kapitalismin historiaa 1970-luvulta lähtien. (Löppönen 2017, 13.)

tarkoittanut aseman heikkenemistä neuvottelupöydässä: vapaat markkinat vaativat ketteryyttä ja joustoja työehtoihin, esimerkiksi palkkaukseen ja työsuhteen suojaan. Valtion rooli uusliberaalissa ideologiassa on sangen rajattu: sen tehtävänä on esimerkiksi taata rahan arvon vakaus ja luotettavuus, kuten myös tuottaa sellaiset sotilaalliset, turvallisuuteen ja poliisitoimeen liittyvät ja lainsäädännölliset raamit, joilla turvata yksityiset omistusoikeudet ja varmistaa markkinoiden toimivuus. Muutoin valtion ei ideologian mukaisesti tule puuttua markkinoiden toimintaan, sillä valtiolla ei ole riittävästi ymmärrystä markkinasignaalien tulkitsemiseen, saati kykyä vastustaa voimakkaita, omia intressejään ajavia etujärjestöjä. Uusliberalistinen oppi siis vastustaa valtion interventioon perustuvia teorioita, kuten esimerkiksi John Maynard Keynesin lähestymistapaa, joka nousi hegemoniseksi 1930-luvun massiivisen lamakauden jälkeen. (Emt., 7–8, 29–30.)

Uusliberalismin suuntauksen yksi keskeisimmistä henkilöistä on itävaltalainen poliittinen filosofi Friedrich von Hayek, joka peräänkuulutti uusliberalismin keskiössä olevan ennen kaikkea ideoiden tasolla käytävän kamppailun niin marxilaisuutta, sosialismia kuin keynesiläistä interventionismiakin vastaan. Toinen merkittävä uranuurtaja tällä saralla on ollut taloustieteilijä Milton Friedman, joka sai Hayekin tapaan Nobelin taloustieteen palkinnon 1970-luvulla. Heidän työllään oli merkittävä vaikutus politiikan eri osa-alueille, ja lopulta uusliberalistinen teoria nousi kehittyneen kapitalistisen maailman hallitsevaksi julkisen vallan talousopiksi Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa 1970-luvun loppupuolella. (Emt., 30–31.)

Viime vuosina Suomessa harjoitetussa politiikassa voidaan havaita monia uusliberalistisia trendejä, ja vaikka esimerkiksi Sipilän hallitus ei identifioitukaan uusliberalistiseksi, on yhteyttä uusliberalismin perinteeseen vaikea kiistää. Ay-liikkeen valta-aseman asteittainen purkaminen ja julkisten palveluiden yksityistäminen vaikutti olevan Sipilän hallituksen agendalla läpi kauden, kun se käytti merkittävän määrän ajastaan sosiaali- ja terveyshuollon uudistusta sekä erinäisiä työelämään liittyviä uudistuksia valmistellen. Tutkielmassani pohdin myös julkisen diskurssin yhteyttä uusliberalismiin ja sitä, miten se on kykenevä vaikuttamaan yhteiskunnan päiväjärjestykseen.

Gramscilaista hegemoniateoriaa vasten tutkimusaineistolta voidaan myös kysyä, millaisia ovat tosiasiallisesti yhteiskunnalliset valtasuhteet, kenen käsitteillä mediassa puhutaan? Vaikka esimerkiksi vielä 2000-luvun alussa ay-liikettä on pidetty erittäin vaikutusvaltaisena yhteiskunnallisena toimijana, on sen rooli murroksessa kolmikantaisen sopimuskulttuurin vanavedessä (ks. esim. Hirvola 2017). Tutkimalla median representaatioita yhteiskunnallisista konflikteista voi siis tarkastella myös ay-liikkeen toimijuutta: vieläkö vanhat valtasuhteet ovat legitiimejä, vai onko aika jo ajanut korporatistmin ohitse? Seuraavassa luvussa esitän, kuinka julkista diskurssia median avulla muokataan.

2.2. Mediavallan prosessit

Koska tutkin edellisessä luvussa esittelemääni ideologista kamppailua median välittämän empiirisen aineiston kautta, on median vallankäyttö ymmärrettävä kielelliseksi vallankäytöksi. Fairclough on tuotannossaan jäsenellyt paljon kielen ja vallankäytön sekä vallankäytön ja median välisiä suhteita. Hän pohdiskelee esimerkiksi sitä, kuinka eri yhteiskuntajärjestelmissä toimivat valtasuhteet vaikuttavat median toimintaan ja joukkoviestintään, mutta toisaalta kuinka media on kykeneväinen vaikuttamaan valtasuhteisiin, kuten esimerkiksi luokkaan ja sukupuoleen liittyviin suhteisiin. Myös erilaisten erityis- ja eturyhmien valtasuhteet saavat median suodattamina erilaisia merkityksiä, jotka vaikuttavat mediaa kuluttavien ihmisten ajatteluun. Median kielen voidaan katsoa siis toimivan ideologisesti, kun se on kykenevä valittujen kehysten ja niiden synnyttämien erilaisten representaatioiden avulla vaikuttamaan eri toimijoiden sosiaalisiin identiteetteihin ja valtasuhteisiin. (Fairclough 1997, 23.)

Fairclough esittää, että media uusintaa tiettyjä ideologisesti kiinnittyneitä puhetapoja, mutta ne representoidaan luonnollisina ”arkijärkeen” nivoutuvina esisopimuksina. Näin median diskurssissa piilevät valtarakenteet jäävät yleisöltään piiloon. (Fairclough 2010, 30.) Median viiheteellistymisen kautta myös yleisöstä on tullut entistä enemmän kuluttajia, joiden huomio kiinnittyy viihdyttäväksi rakennettuun mediasisältöön, ja näin suurelta yleisöltä jää huomaamatta

hegemonisten valtasuhteiden uusintaminen. Osallistuvien kansalaisten sijaan yleisö konstruoidaan sivustaseuraajiksi ajankohtaisille tapahtumille, jotka esitetään mediassa kuin jännittävät näytelmät. (Fairclough 1997, 23–24.)

Tässä yhteydessä kiinnostavaa tietenkin on se, kuka oikeastaan käyttää mediassa valtaa, eli kuka päättää diskurssien suunnan? Vaikka journalistoja sitoo heidän oma eettinen koodistonsa, ei voida ajatella, että toimittajat tai mediatalot olisivat neutraaleja toimijoita, jotka ainoastaan sivustaseuraajina raportoisivat, mitä maailmassa tapahtuu. Edes korkeasti koulutettu ja kokenut ammattilaistoimittaja ei voi olla työssään objektiivinen, sillä yksilön tieto maailmasta on subjektiivisesti konstruoitunutta, opittua ja määrittynyttä sosiaalisissa konteksteissa läpi elämän. Koska ihmiset yksilöinä eroavat toisistaan niin fyysisiltä kuin henkisiltäkin havainnointikyvyiltään, ei kaksi eri ihmistä voi mitenkään ymmärtää maailmaa täysin samalla tavalla. (Johnson-Cartee 2005, 113.) Ihminen on siis sangen subjektiivinen olento, joka tiedostaen tai tiedostamattaan lataa jokapäiväiseen viestintäänsä heijastuksia omasta todellisuudesta ja sen arvotuksista.

2.2.1. Agenda setting

Lehdistöä, sittemmin mediaa on luonnehdittu ”neljäntenä valtiomahtina”, sillä se on jatkuvasti läsnä ihmisten, organisaatioiden ja instituutioiden toiminnassa ja on kykenevä luomaan ja määrittelemään yhteiskunnallisen keskustelun puheenaiheita. Ilmiö esiintyy teoriakirjallisuudessa nimellä *agenda setting*, josta löytyy runsaasti tutkimusta. Ensimmäinen määrällinen tutkimus aiheesta on peräisin 1970-luvulta, jonka mukaan esimerkiksi Yhdysvaltain presidentinvaalien aikaan median asettamat puheenaiheet olivat samoja, joita ihmiset määrittelivät itselleen tärkeiksi teemoiksi. (Johnson-Cartee 2005, 17.) Bernard Cohen (1963, 13) esittää, että uutismediat eivät ole niinkään menestyneet kertomaan yleisölleen *miten* tulisi ajatella, mutta sitäkin menestyneempiä ne ovat olleet kertomaan ihmisille *mitä* tulisi ajatella, ja että maailma näyttäytyy eri ihmisille eri tavoin pohjautuen ”karttaan”, jonka ovat piirtäneet toimittajat, kustantajat ja muut mediatoimijat.

Johnson-Carteen (2005) mukaan agenda settingin tutkimuksen kirjo on laaja, mutta sen olemuksen ehkä ytimekkäimmin ovat kiteyttäneet Everett Rogers ja James Dearing (1988).

Agenda setting -teoriassa on keskeistä ymmärrys siitä, kuinka median ja politiikan sidos toimii. Valtamedialla on merkittävä vaikutus julkiseen agendaan, ja julkiset agendat taas vaikuttavat merkittävästi eliittien poliittiseen agendaan sekä useasti myös poliittiseen päätöksentekoon. Näin ollen median agenda settingillä vaikuttaa olevan erityinen yhteys siihen, mitä poliittisella kentällä tapahtuu. Toisaalta taas jossain kysymyksissä tilanne saattaakin olla päinvastainen, ja poliittisella agendalla havaitaan olevan vahva ja suora vaikutus median agendaan. (Rogers & Dearing 1988, 579–580; Johnson-Cartee 2005, 17.) Median agendalla katsotaan olevan kuitenkin sitä heikompi vaikutus politiikkaan mitä paikallisemmalle tasolle mennään: esimerkiksi kunnallispolitiikassa äänestäjillä saattaa olla riittävästi ensikäden tietoa asioista muodostaakseen kokonaiskuvan kustakin puheenaiheesta. Toisaalta taas mitä vähemmän ihminen tietää kyseessä olevasta asiasta, sitä enemmän median uutisoinnilla on vaikutusta kyseisen yksilön tiedon rakentumiseen. (Johnson-Cartee 2005, 18.)

Vaikka media on kykenevä käyttämään valtaa nostamalla erityisiä puheenaiheita valtakunnan uutisiksi, on sen merkittävä vallankäyttötapa myös vaikeneminen, kun tietyt aiheet tai näkökulmat voidaan jättää pois päiväjärjestyksestä, eli yhteiskunnan päivittäisistä puheenaiheista (Seppänen & Väliaverronen 2017, 170, 185; Salminen 2006, 273). Median yhteiskunnallista merkitystä kuvastaa hyvin se, että kansan *yleinen mielipide* syntyi vasta 1800-luvulla joukkotiedotusvälineiden kehittyessä (Kukkala & Porokuru 2016, 14). Mediatoimijat eivät päivän puheenaiheita valitessaan ole kuitenkaan täysin riippumattomia muista yhteiskunnallisista toimijoista, vaan mediassa ennemmin seurataan politiikan ja päättäjien päiväjärjestyä, kuin että siellä luotaisiin uusia teemoja. (Seppänen & Väliaverronen 2017, 186.) Voidaan siis sanoa, että median ja muiden vallankäyttäjien suhde on toisistaan riippuvainen, eräänlainen kaksoisidos, jossa sekä toimittaja että yhteiskunnallinen toimija pyrkivät hyötymään toisistaan. Siksi onkin tärkeää pyrkiä ymmärtämään myös niitä sidoksia, joita mediatoimijoilla on muihin yhteiskunnallisiin vallankäyttäjiin, ja miten ne mahdollisesti voivat vaikuttaa siihen, miten esimerkiksi työtaisteluja mediassa kehystetään. Kyse on siitä, kenen todellisuus tulee huomatuksi ja kenen sanoilla ja käsitteillä asiat määritellään (Salminen 2006, 273).

2.2.2. Median rooli toimijana

Eliittitutkija Ilkka Ruostetsaari (2014, 74–75, 288) määrittelee osan mediatoimijoista kuuluvan niin sanottuun joukkotiedotuseliittiin, jonka rooli suhteessa poliittisiin päätöksentekijöihin voi vaihdella aina ”vallan sylikoirasta vahtikoiraan ja räksyttävään rakkikoiraan.” Vahtikoira-metafora on mediasta yleisesti käytetty, ja McQuailin (2013, 109) mukaan sillä viitataan yleensä vapaan median rooliin demokratian puolustamisessa esimerkiksi valtiota vastaan. Metafora voidaan kuitenkin tulkita niinkin, että sillä pyritään kuvamaan kuinka monimutkainen ja vastavuoroinen median ja vallankäyttäjien suhde on. Ei voida siis tehdä mitään aukottomia yleistyksiä, että media laulaisi jonkin toisen tahon lauluja tai päinvastoin. Ruostetsaaren mukaan esimerkiksi poliitikot ovat ehkä ennemminkin sopeuttaneet oman toimintansa medialogiikan mukaisiksi, kuin että olisivat itse median viettäviä. Näin he kykenevät myös toteuttamaan omaa logiikkaansa median avulla. Media on kuitenkin käsitettävä journalismia laajempaa toimintana, joka pitää sisällään esimerkiksi mainontaa, viihdettä ja agendoja. Tällöin on syytä muistaa, että esimerkiksi Helsingin Sanomat on voittoa tavoittelevan osakeyhtiön lopputuote, ja Yleisradion takana on kansallisvaltio, jolla on ”tarve tuottaa kuvitteellista yhteisöllisyyttä”. (Kukkala & Porokuru 2016, 14.) Median ihanteellinen asema olisi toimia kansalaisyhteiskunnan jatkeena, mutta käytännössä sen rooli on ollut viime vuosina myötäillä yhä enemmän valtiovaltaa ja markkinavoimia. Media ei ole itsenäinen subjekti, vaan instituutio, jossa valtaa käyttävät omistajat, toimittajat, mainostajat ja yleisö. Vaikka media pääsisikin irti politiikasta ja valtiovallasta, on se pysyvästi nivoutunut osaksi muuta yhteiskunnallista elämää; erityisesti markkinataloudessa, joka mainoksin maksaa lähes puolet median kuluista. (Nordenstreng & Wiio 2012, 320–321.) Valtamediasta suurin osa on yksityisten yritysten omistuksessa, joten myös uutisointia koskettava valta on näiden yritysten käsissä. Voidaan siis sanoa, että vaikeilla yrityksillä ole laillista väylää ohjailla toimittajien työtä, on taustavoimilla ja omistajuudella suuri vaikutus uutisisältöihin. Esimerkiksi suuryritysten intressit voivat olla räikeästi ristiriidassa jonkin poliittisen tai yhteiskunnallisen muutoksen kanssa, joten maailmanhistoria tuntee paljon tapauksia, joissa uutisisältöjä on pyritty ohjaamaan epäsuorasti ja jopa yritetty niiden kautta horjuttaa demokratiaa. (McQuail 2013, 109.) Eri mediatahoilla on siis omat kytköksensä, jotka väistämättäkin vaikuttavat uutisoinnin sisältöön ja kehyksiin, joita yhteiskunnallisten asioiden raportoinnissa käytetään.

2.2.3. Kehystäminen

Kehystämistä voidaan kutsua toisen asteen agenda settingiksi. Siinä missä median agenda setting määrittelee päivittäisiä puheenaiheita, uutisten kehystäminen taas määrittelee tiettyjä painotuksia yksittäisten uutisten sisällä. Menetelmäluvussa jo hieman avaamani kehysten käsite voidaan tiivistää niin, että se on prosessi, jossa media- tai muu toimija määrittelee ja konstruoi poliittisia kysymyksiä tai julkisia kiistoja. Kehys on uutisisältöä jäsentävä työkalu, joka tarjoaa kontekstin kulloiseenkin aiheeseen ja tekee eräänlaista ongelmanmäärittelyä valikoimalla, painottamalla, poissulkemalla ja muokkaamalla informaatiota, josta uutisessa on kyse. (Johnson-Cartee 2005, 24, 28.) Aihetta käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa painotetaan erilaisia asioita kehyksiin liittyen: jotkut tutkijat ovat kiinnostuneita kehystämisen psykologisista vaikutuksista, kun taas toiset painottavat kehystämisen sosiologista ulottuvuutta tutkien kulttuurisia narratiiveja, mytologioita ja rituaaleja, joita kehystämisessä on käytetty hyödyksi. Omaa tutkimusasetelmaani lähimmäksi tulee tutkimussuuntaus, jossa mielenkiinto on siinä, kuin ideologiat ja kulttuuriset arvot vaikuttavat kehyksiin. (Emt., 26.)

Kaikki edellä mainitut tutkimussuuntaukset ovat merkittäviä niissä tutkimuksissa ja prosesseissa, joissa pyritään ymmärtämään kuinka kehystäminen ja kehykset vaikuttavat yksilön henkilökohtaisiin huolenaiheisiin, mielenkiinnon kohteisiin ja jopa äänestyskäyttäytymiseen. Kuten esimerkissä paikallisen ja globaalin välisestä erosta median vaikutukseen yksilön ajattelussa ja päätöksenteossa, voidaan sanoa, että uutisten kehystämällä on sitä enemmän vaikutusta, mitä vähemmän kyseisellä yksilöllä on ennakkoasenteita ja uskomuksia kyseessä olevasta aiheesta. Jos taas yksilön suhtautuminen käsiteltävään asiaan on kaksijakoinen tai hämentynyt, voi uutisten kehystäminen toimia voimakkaasti yksilön toimintaa ohjaavana voimana. (Johnson-Cartee 2005, 26.) Johnson-Cartee lainaa Pricen, Tewksburyn ja Powersin (1997) ajatuksia esittäessään, että koska toimittajat konstruoivat uutiskehyksiä, jotka reflektoivat yhteiskunnan kulttuurisia teemoja sekä narratiiveja, he vaikuttavat perustavanlaatuisesti siihen, kuinka uutisia kuluttavat henkilöt näkevät päivän tapahtumat. Ilmiötä kutsutaan *kehystämisefekti*ksi (framing effect), joka kohdistuu uutisten lukijoihin tai katselijoihin. (Johnson-Cartee 2005, 26.)

2.2.4. Representaatio

Representaatio on taas nähtävä toimittajan kehystämisprosessissa tekemien valintojen lopputuotteena; mediaesityksenä, jonka uutisen vastaanottaja saa. Seppäsen ja Väliiverosen (2017, 92) mukaan representaation käsitettä ei voi täysin mutkattomasti kääntää suomeksi, mutta sillä tarkoitetaan tavallisimmin jonkin ajatuksen tai asian esittämistä sanallisten, äänellisten tai kuvallisten merkkien avulla. ”Kyse on nimenomaan representaatiosta eli jonkin tekemisestä *uudelleen* läsnä olevaksi.” (emt.). Jokainen representaatio on siis parhaimmillaankin vain huonolaatuinen kopio alkuperäisestä. Aiheeseen ovat tarttuneet monet taitelijat ja filosofitkin, muun muassa Platon (n. 424–348 eaa.) kuuluisalla luolavertauksellaan⁴; representaatiot ovat vajavaisia tavoittamaan todellisuutta. Representaatiolla on myös politiikkansa. Kuten olen esittänyt, representaatio on kehystämisen lopputuote, joten sen poliittisuus viittaa siihen, että sen rakennusprosessi sisältää aina kulttuurisia ehtoja ja myös sen esittämisellä on yhteiskunnallisia seurauksia, mikä on oman tutkielmani kannalta merkityksellinen seikka. (Emt., 93–94.) Representaatiot rakentavat sosiaalista todellisuutta, ja niiden rakennusprosessia voi ohjailla jokin poliittinen, kulttuurinen tai ideologinen agenda.

Median ja yleisön välinen suhde on siis merkittävämpi kuin mitä moni tulisi äkkiseltään ajatelleeksi, erityisesti kun tullaan sellaiselle yhteiskunnallisten ilmiöiden alueelle kuin politiikka. Johnson-Cartee (2005, 4) esittää, että ihmisen poliittinen tieto konstruoituu pääasiassa median välityksellä. Vain pieni osa meistä on tavannut äänestämäänsä poliitikkoa, mutta emme kuitenkaan kyseenalaista sitä, etteikö kyseinen poliitikko olisi todellinen toimija. Harva meistä on myöskään käynyt sota-alueella, mutta median välityksellä olemme saaneet tilannekuvakseen meneillään olevasta konfliktista. Media siis tarjoilee meille eräänlaisia mosaiikkeja maailmasta, joiden avulla me rakennamme oman todellisuutemme. Vaikkakin ihmiset saavat informaatiota ja konstruoivat todellisuutta myös muita lähteistä, on media hyvin dominoivassa roolissa todellisuutemme rakentumisessa. Nykyaikana puhutaan informaatioähkystä, sillä tarjolla on lukemattomia informaatiolähteitä valtavalla määrällä ja intensiteetillä tietoa. (Emt.)

⁴ ”Luolaan kahlehditut vangit luulevat katsovansa todellista maailmaa seuratessaan varjoja, jotka muodostuvat heidän selkensä takana olevista nukeista, kun nuotion tuli valaisee niitä. Kun vanki vapautetaan, hän oppii, että hänen aiemmat havaintonsa olivatkin vain varjoja ja heijastuksia.” (Seppänen & Väliverronen 2017, 93.)

Ihmisten lukemat päivälehdet pureskelevat kehystämällä tuota valtavaa informaatiomäärää sisäistettävään muotoon. Tämän vuoksi medially on myös ehdottomasti merkittävä valta-asema sosiaalisen todellisuuden muokkaamisessa.

2.3. Lakkojen representaatio tutkimuksen kohteena

2.3.1. Työtaistelu-uutisten logiikka

Mediarepresentaation vaikutus lakkojen vastaanottamiseen ja ay-liikkeen julkisuuskuvan rakentumiseen on tutkimuksellisesti kiinnostava ilmiö. Leijonanosa aiemmasta saatavilla olevasta työtaisteluiden ja median yhteyttä tarkastelevasta tutkimuksesta on peräisin joko Pohjois-Amerikasta tai Iso-Britanniasta, joiden työmarkkinajärjestelmä eroaa merkittävästi Suomen oloista. Tästä huolimatta ulkomaalainen tutkimus on hyvin pitkälti vertailukelpoista myös suomalaisen tutkimuksen kanssa, sillä monet elementit – kuten esimerkiksi työtaistelu-uutisoinnin logiikka – vaikuttavat olevan hyvinkin universaaleja.

Michael Parenti (1986) on tutkinut Yhdysvalloissa käytyjä lakkoja 1900-luvulla. Hän on havainnut seitsenportaisen kaavan, jota media hyvin pitkälti noudattaa työtaistelu-uutisoinneissaan. Ensiksikin Parenti esittää, että media kieltäytyy usein näkemästä lakkoja osana yhteiskuntaluokkien välistä konfliktia, jonka alkujuuret ovat yritysten ja teollisuuden kyltymättömässä tarpeessa tahkota voittoa. Lakot nähdään siis useimmiten jostain täysin järjettömästä asiasta lähtöisin olevana kiistana, joka olisi helposti vältettävissä, jos ay-liikkeellä olisi vain tarpeeksi ”hyvää tahtoa” neuvotella. Media usein kuvaakin yritykset sovittelevassa valossa, kun taas ay-liike näyttäytyy sopimaan haluttomana osapuolena. (Parenti 1986, 84–85.)

Toisekseen media Parentin havaintojen mukaan usein jättää kertomatta koko totuuden tilanteesta, jossa konfliktin silmässä oleva yritys tekee työntekijöilleen tarjouksen: yleisesti ottaen mediassa kerrotaan myönteisiä asioita tarjouksen sisällöstä, mutta jätetään mainitsematta ne työntekijöitä koskettavat heikennykset, joita tarjous mahdollisesti pitää sisällään. Näin sovinnosta kieltäytyvä työntekijäpuoli antaa itsestään julkisuudessa usein irrationaalisen vaikutel-

man. Kolmas kohta liittyy vahvasti edelliseen: median hiljaisuus koskien suuryritysten omistajien omia palkkioita. Kun esimerkiksi muhkeista osingoista pysytään hiljaa, näyttää yritysten julkisuudessa tekemät tarjoukset varsin kohtuullisilta. (Emt.)

Neljäs Parentin mainitsema kohta lienee yksi merkittävimmistä median strategioista: lakon alkusyiden juurille ei juurikaan lähdetä. Työtaistelu-uutisoinnissa keskitytään mieluummin lakon vaikutuksiin kuin syihin sen takana. Tällöin huomio on erityisesti taloudellisissa menetyksissä ja kansalaisille koituvassa harmissa. Tämä saa liitot näyttämään muusta yhteiskunnasta piittaamattomina toimijoina. Viidenneksi media ei myöskään juuri anna painoarvoa sille mitä mahdollisesti tapahtuisi, jos työläiset luovuttaisivat ja tarttuisivat heille ensiksi tarjottuun sopimukseen. (Emt.)

Kuudes medialle tyypillinen toimintatapa on jättää huomiotta työntekijöiden välinen ja liitorajat ylittävä solidaarisuus. Näin ollen media ei yleensä tunnusta lakkojen yhteiskuntaluokkaan sidottua ulottuvuutta tai sitä, että lakossa olevia työntekijöitä ja liittoja tuetaan myös julkisuuden reuna-alueilla. Seitsemäs ja viimeinen kohta median työtaistelu-uutisiin liittyvässä logiikassa koskee sen järkähtämätöntä tahtoa kuvata valtion hallintoa neutraalina osapuolena konfliktissa, joka toimii vain ”kansallisen edun nimissä”. Kuitenkin voisi olettaa valtion agendalla olevan työläisten saaminen pikaisesti takaisin töihin tuottaviksi yksiköiksi, huolimatta neuvottelujen lopputuloksesta. (Emt., 85–86.)

2.3.2. Media ohjaajana

Yksi lakkojen mediarepresentaation tutkimuksen näkökulmasta merkittävin työtaistelu käytiin 1980-luvulla Iso-Britanniassa. Vuonna 1984 alkanut kaivostyöntekijöiden lakko oli vastalause pääministeri Margaret Thatcherin konservatiivihallituksen aikeille lakkauttaa valtion hiilikäivostoiminta. Iso-Britannian historian mittakaavassa massiivinen, vuoden päivät kestänyt lakko muistetaan muun muassa sen väkivaltaisuudesta: kaksi lakossa ollutta kaivostyöntekijää kuoli poliisin ja mielenosoittajien välisissä yhteenotoissa. Christopher Hartin mukaan pitkästä työtaistelusta tuli suuremman ideologisen konfliktin symboli, jossa vastakkain olivat brittiläinen ay-liike ja konservatiivihallitus. (Hart 2017, 4.) Hartin kaivostyöntekijöiden lakkoon sijoittuva

representaatiotutkimus osoittaa, kuinka asenteellisesti tiedotusvälineet kehystivät työtaistelua: median seuranta aiheen tiimoilta oli pääasiassa liittovastaista. Hart itse on kiinnostunut erityisesti median käyttämistä metaforista, joita toimittajat kehystämistyössään käyttävät: metaforat ovat tärkeitä kehystämisen työkaluja, jotka määrittelevät kuinka yhteiskunnalliset tilanteet ja tapahtumat tulisi ymmärtää, järkeillä ja kuinka niihin tulisi tunnetasolla reagoida. Metaforat synnyttävät yhä uusia kehystämiseffektejä, jotka saavat aikaan kognitiivisia prosesseja, jotka taas ohjaavat päätöksentekoa ja viime kädessä myös toimintaa. Hartin mukaan metaforat voivat siis korostaa tiettyjä puolia käsiteltävästä aiheesta samanaikaisesti, kun ne häivyttävät toisia. Tällainen metaforien käyttö on osa kehystysprosesseja, joissa ongelmanmäärittelyä kustakin tilanteesta tehdään erityisellä tavalla, tarjoten ”ongelmaan” tietynlaisia ratkaisuesityksiä. (Emt., 4–6.) Kaivostyöläisten lakkoa kehystettiin erityisesti sotametaforin (war frame): esimerkiksi kaivostyöläisten liiton johtajaa Arthur Scargrillia kuvailtiin median toimesta ”kenraaliksi” ja ”diktaattoriksi” kun taas hiiliyhtiön, kaivostyöläisten liiton ja hallituksen välisiä neuvotteluita nimitettiin ”rauhanneuvotteluiksi”. Niin ikään työpaikoilleen palaavien työntekijöiden toimintaan viitattiin ”antautumisena”. Hartin mukaan lakon kehystäminen sodaksi oli juuri se seikka, joka vahvisti lehdistön ay-vastaista agenda: se legitimoit hallituksen asemaa ja toimia samalla kun vähensi kaivostyöläisten ja heidän liittonsa auktoriteettia. Sotametaforat luovat kehyksiä, jotka pakottavat konfliktin osapuolet rooleihin: ystäviin ja vihollisiin. Yleisesti ottaen mediaseurannassa vihollisen rooli lankesi lakkoilijoille, joka oli siten omiaan suostuttelemaan yleisön näkemään hallituksen toimet hyväksyttävänä ja tarpeellisina. Huomattavaa oli kuitenkin, että kiivainta sotametaforiin turvautuminen oli oikeistolaisissa lehdistä. Enemmän vasemmalle kallellaan olevat julkaisut kuten *Daily Mirror* ja *The Morning Star* olivat huomattavasti varovaisempia sotaviittauksissaan, joskaan nekin eivät jättäneet metaforan voimaa hyödyntämättä. (Emt., 13, 26.)

John Eldridgen (2000) *Journalism Studies* -lehdessä julkaistussa artikkelissa käydään niin ikään läpi mediarepresentaatiota kaivostyöläisten lakon tiimoilta. Eldridge lainaa kollegansa Greg Philon teosta *Seeing and Believing* (1990), jossa Philo on arvioinut median uutisoinnin suhdetta kaivostyöläisten lakkoon. Philo (Eldridgen mukaan) esittää, että median uutisoinnissa painottui erityisesti teema lakkoilijoiden töihin paluusta eli lakon asteittaisesta murtumisesta. Päivittäin uutisoitiin satojen, ellei jopa tuhansien kaivostyöntekijöiden palaamisesta töihin.

Tämä teema oli Eldridgen ja Philon mukaan peräisin valtionomisteisen hiiliyhtiön National Coal Boardin julkisuusstrategisteilta, jotka olivat toimineet myös Thatcherin neuvonantajina ja jotka toimittivat tarkat luvut töihin palanneista työntekijöistä heti ensimmäisenä aamuisin uutistoimituksiin. Jotkut toimittajat eivät edes välittäneet kertoa yleisölle tietoa siitä, mistä luvut olivat peräisin. Philon tutkimukseen liittyi seuranta, jonka hän teki useita kuukausia lakkouutisoinnin hiipumisen jälkeen. Seurantatutkimuksessa käytetyt kohderyhmät muistivat lakosta pääasiallisesti kaksi teemaa: työntekijöiden töihin paluun sekä mielenosoituksissa ilmenneen väkivallan. Nämä olivat yhteneviä niiden teemojen kanssa, jotka olivat painottuneet median uutisraporteissa. Näistä teemoista poikkeavat käsitykset lakosta tulivat henkilöiltä, joilla oli jonkinlaista henkilökohtaista kosketuspintaa käsiteltävään aiheeseen. Mielenkiintoista oli kuitenkin se, etteivät nämä kaksi teemaa suinkaan ohjanneet ihmisten ajatuksia samansuuntaisesti suhteessa lakkoon, vaan ihmisten suhtautuminen aiheeseen oli hyvin heterogeenistä. Eldridge esittääkin, että huomionarvoista tutkimuksen kokonaisuuden kannalta onkin se, että media kykeni taitavasti agenda settingin kautta määrittelemään sen *mistä* ihmiset mielipiteensä muodostavat. (Eldridge 2000, 122.)

Eldridgen artikkeli arvioi myös silloista tiedotusvälineissä tapahtunutta asenneilmapiirin vaihdosta yleisemminkin: Eldridge esittää, että uutiskehykset olivat ennen konservatiiveja hallinneen työväenpuolueen linjaa myötäileviä. Työväenpuolueen ja median välillä vallinnut konsensus tuntui murtuneen, mitä tuli esimerkiksi talouden ja teollisuuden toimijoiden välisistä suhteista uutisoimiseen. Media hylkäsi uuden konservatiivihallinnon mukana keynesiläisyyden ja otti omakseen monetarismin pitäen Friedmania ja Hayekia uusina ”intellektuelleinaan”. Hyvinvointivaltion idea haastettiin oikeistolaisella näkemyksellä siitä, että sen periaatteet loivat riippuvuuden kulttuuria. Ajan hengen mukaista olikin yrityskulttuurin ja sääntelyn purkamisen omaksuminen. (Eldridge 2000, 117.)

2.3.3. Toimijoiden monet taktiikat

Erin Steuter (1999) on tutkinut Kanadassa vuosina 1994–1996 käytyä öljynjalostamoyhtiön työntekijöiden lakkoa ja sitä, kuinka kanadalainen, erityisesti alueellinen lehdistö on aihetta

käsiteltyt. Lakko sai alkunsa vastalauseena Irving Oil Ltd -yhtiön aikeille leikata rajusti henkilöstökulujaan ja saada joustavuutta työelämän pelisääntöihin globalisoituneen työelämän nimissä. Erityinen mielenkiinto Steuterilla on lehtien taloudellisissa kytköksissä: Irving Oilin omistajat omistivat myös peräti kolme sanomalehteä, jotka osallistuivat aktiivisesti lakon uutisointiin. (Steuter 1999, 6–7.) Kuten jo edeltävissä olen käynyt lävitse, kuinka median taloudellisten kytkösten vaikutuksia on mahdollista tarkastella, myös Steuter pohtii artikkelissaan niin sanotun omistajaohjauksen vaikutusta uutisten lopulliseen sisältöön ja yleisön asenteisiin. Hänen mukaansa media on joko suoraan tai epäsuorasti altis yhteiskunnassa vallitsevien sosiaalisten suhteiden vaikutteille, eli toisin sanoen vahvemman taloudellisen toimijan vaikutukselle. Steuter lainaa Marc Grenierin (1992) ajatuksia esittäessään, että koska mediaorganisaatiot ovat samalla liikeyrityksiä, on medioitunut näkökulma yhteiskunnan taloudellisissa ongelmassa yleensä kapitalistisia toimijoita puoltava tai jopa anteeksipyytelevä heitä kohtaan. Tietyt yhteiskunnan eliitit voivat siis käyttää hyväkseen mediaa, joka synnyttää heidän intresseilleen myönteistä ilmapiiriä yleisön keskuudessa. (Steuter 1999, 2.)

Kuten monissa muissakin tapauksissa, ei öljynjalostamon työntekijöiden lakko tehnyt poikkeusta siinä, miten sitä mediassa rutinoiduttiin kohtelemaan: lakossa olevat työntekijät representoitiin vaativina, potentiaalisesti väkivaltaisina toimijoina, jotka aiheuttivat viivästyksiä tuotantoon ja häiritsivät kansalaisia itsekkäillä vaatimuksillaan palkkojen nostosta. Huomattavaa oli kuitenkin se, ettei lakossa alkujaan ollut kyse palkoista laisinkaan, mutta yleisölle luotiin kehystämisen kautta tietynlainen illuusio siitä, mikä oikeastaan oli ongelmana. Tämä ilmeni Steuterin mukaan siten, ettei itse konfliktin ytimeen koskaan menty kovin syvästi, vaan lehdistössä keskityttiin mieluummin lakoista aiheutuvaan hämmennykseen ja kuluihin. (Emt., 8–9.)

Merkittävin huomio, jonka Steuter tekee tutkimuksessaan, on se, kuinka paljon palstatilaa lakkoilijat tosiasiallisesti saavat uutisissa. Aiempi lakkojen representaatiotutkimus antaa viitteitä siitä, että ammattiliittojen osuus lakkoon liittyvien konfliktien *määrittelijöinä* (definers) on perinteisesti ollut vähäinen suhteessa vastapuoleen. Steuter kuitenkin havaitsee, että vaikka hän tarkastelee vastapuolen omistuksessa olevan lehdistön antia lakon tiimoilta, ovat työläiset eniten äänessä suhteessa muihin toimijoihin. Tämä tarkoittaa sitä, että ammattiliitolla oli

enemmän tilaisuuksia saada oma versionsa konfliktin tapahtumista julkisuuteen. Silti Steuterin analyysin tulokset eivät antaneet kovinkaan tarkkaa kuvaa lakon perimmäisistä syistä. Hänen mukaansa hiljaisuus oli osa öljy-yhtiön neuvottelutaktiikkaa: koska yhtiö piti asemaansa hegemonisena, se ei katsonut tarpeelliseksi puhua medialle. Yhtiön johto kieltäytyi järjestelmällisesti koko pitkän konfliktin ajan antamasta lausuntoja lehdistölle, ja lehdistö tuntui hyväksyvän tämän sen sijaan, että olisi jatkanut yhtiön painostamista. Hiljaisuus ei kuitenkaan tarkoita, etteikö sillä voisi olla substanssia. Öljy-yhtiön hiljaisuus yli kaksi vuotta kestäneen lakon aikana oli Steuterin mukaan omiaan luomaan pelon ja pahaenteisyyden ilmapiiriä. Lehdistö alkoikin täyttää Irving Oilin hiljaisuuden jättämää tyhjiötä korostamalla aiempia yhtiön kanssa käytyjä kiistoja, jotka olivat päättyneet aina lakkoilevan osapuolen kukistumiseen. (Emt., 13–15.)

Ammattiliittojen rooli ei mediarepresentaatioissa ole kuitenkaan aina näin lohduton. Deepa Kumar (2001) havaitsi tutkiessaan United Parcel Service-kuljetusliikkeen (UPS) työntekijöiden lakkoa, että median uutisointi alkoi lakon edetessä poiketa muun muassa Parentin esittämästä rutiinista. Viisitoista päivää kestänyt lakko alkoi 4. elokuuta 1997, kun UPS ja sen työntekijöitä edustava ammattiliitto the International Brotherhood of Teamsters päätyivät umpikujaan sopimusneuvotteluissaan. UPS:n keskeisin huolenaihe neuvotteluissa oli eläkkeet, kun taas ammattiliitto piti perimmäisenä kiistakapulana osa-aikatyötä ja yleisemmin amerikkalaisten työläisten oloja. (Kumar 2001, 285–287.) Artikkelista selviää, että lakon ensimmäiset päivät nousdattivat kutakuinkin totuttua työtaistelu-uutisten kaavaa: lakkoa pidettiin häiriönä ”luonnollisessa” kapitalismin kiertokulussa. Lakko tuomittiin ”järjettömänä”, ja lehdistössä muodostui vahva määritelmä siitä, mikä oli ”järkevää” ja se kallistui suosimaan UPS:n näkemystä, jonka mukaan joustava markkinatalous kaipasi enemmän osa-aikatyötä. Ammattiliitto taas näki asian niin, että UPS:n aikomus oli irtisanoa työntekijöitään ja palkata heitä osa-aikaisina takaisin. (Emt., 288–289.)

Kuudennen lakkopäivän jälkeen median suhtautuminen aiheeseen kuitenkin muuttui. Lehdet järjestivät gallupeja koskien ihmisten kantaa meneillään olevaan konfliktiin. Kävi ilmi, että ensinnäkin UPS:n lakko oli yksi seuratuimpia aiheita Yhdysvalloissa sinä hetkenä, ja reilusti yli puolet vastaajista ilmoitti sympatiansa menevän ennemmin lakkoileville työntekijöille kuin

vastapuolella seisoville isoille korporatioille. UPS:n lakko puhutti laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa, jossa huomio kiinnittyi amerikkalaisten työläisten oloihin: työelämän epävarmuuden lisääntymiseen, etuuksien menettämiseen, palkkojen laskuun ja taloudelliseen eriarvoistumiseen. Luokkatietoisuus korostui, kun julkisessa keskustelussa uskallettiin kyseenalaistaa ajan hengen mukainen markkinatalouden hegemonia. (Emt., 291.)

Luokkataistelun sävyjä saanut julkinen keskustelu vaikutti myös Valkoisen talon väkeen: koska kansa asettui niin vahvasti työläisten puolelle, ei silloinen Yhdysvaltain presidentti Bill Clinton halunnut sekaantua konfliktiin millään tavalla. Tämä taas ruokki entisestään työläismyönteiseksi heittäytynyttä lehdistöä, sillä kun presidentti päätti olla ottamatta tapaukseen kantaa, oli mediankin vaikea kehystää lakkoa ainoastaan haitalliseksi. Kun julkinen diskurssi voimistui liiton kannalle, oli UPS:n pakko joustaa neuvottelussa. Vaikkei ammattiliitto saanut kaikkea tavoittelemaansa sittemmin käydyissä neuvotteluissa, oli lakko sille kuitenkin voitokas. Kumarin mukaan tämä onnistui kahdesta erityisestä syystä: heillä oli ensinnäkin julkinen mielipide takanaan, ja toisekseen taloudellinen painostus alkoi olla liikaa UPS:lle. Sen arvioitiin menettäneen kolmestakymmenestä viiteenkymmeneen miljoonaa dollaria päivässä lakon aikana. (Kumar 2001, 291–292, 295.)

Edellä esitettyjen esimerkkitutkimusten valossa on hyvä pohtia sitä, millainen yhteys työtaisteluiden mediarepresentaatiolla tosiasiallisesti on konfliktien lopputuloksiin. Kun julkinen diskurssi lakkojen tiimoilta muuttuu ay-liikkeen kannalta negatiiviseksi, on todennäköistä, että itse konflikti päättyy myös työläisille epäedulliseen lopputulokseen. Vaihtoehtoisesti jos lakkoilijat saavat median puolelleen, on työnantajapuolen lähdeittä tulemaan ay-liikettä vastaan. Tässäkin tapauksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota toimijoiden välisiin suhteisiin: toisaalta media saattaa toimia taloudellisten taustavaikuttajiensa edun mukaisesti, mutta esimerkiksi valtiollisen auktoriteetin hiljainen hyväksyntä lakkoille voi saada median murtumaan työläisystävälliseen diskurssiin.

2.3.4. Lakkojen tutkimus Suomessa

Suomessa median suhdetta lakkoihin ja ay-liikkeeseen on tutkittu viime vuosina varsin säästeliäästi, ja miltei kaikki saatavilla oleva tutkimus on lähinnä opinnäytetyötasoisia tutkielmia. 1900-luvun puolellakaan tämänkaltaisen tutkimuksen määrä ei ole ollut päätähuimaava, kuten esimerkiksi Anna-Stiina Toivosen (2006, 3–6) katsauksesta aiheeseen käy ilmi. Näitä tutkielmia on kuitenkin tarkasteltava ensikädessä varteenotettavana katsauksena siihen, millaista luottamusta ay-liike on nauttinut suomalaisessa mediassa erilaisten työmarkkinakonfliktien puristuksessa.

Mats Nylund (2009) on tutkinut suomalaisen työmarkkinajulkisuuden muutosta aikavälillä 1954–2007 käyttämällä aineistonaan sairaanhoitajien työtaisteluja koskevaa mediaseurantaa. Nylundin mukaan viidessäkymmenessä vuodessa on tapahtunut suuria muutoksia työtaisteluiden uutisoinnissa, joskin lakkouutisten rakenne ja logiikka on pysynyt yllättävän samankaltaisena. Työtaistelu-uutisointi keskittyy erityisesti kahteen asiaan: palkkaneuvotteluihin ja työtaisteluiden seurauksiin. Entistä enemmän siis kiinnitetään huomiota siihen, kuinka työtaistelutoimet vaikuttavat tavallisten ihmisten elämään. Erityisesti sairaanhoitajien työtaistelutoimien kohdalla uhkakuvien maalailu on yleistä. Median uutisointi on tämän päivän markkinaehtoisessa yhteiskunnassa myös viihteellisempää kuin aikaisemmin, jolloin työmarkkinuutisointikin täytyy olla enemmän tarinallisessa muodossa, joskaan se ei saa tehdä sitä tiedon kustannuksella. (Nylund 2009, 86–87.)

Turun yliopistossa tehdyssä tutkielmassa Heidi Leppimäki (2007) on tarkastellut vähän tutkitua opettajien lakkoa, joka kesti kuukauden päivät keväällä 1984. Opettajien ammattijärjestö OAJ:n lakko pyrki korjaamaan perässä laahaavia palkkoja, korvaamaan uusien koululakien tuomaa lisätyötä sekä korottamaan uusien opettajien aloituspalkkoja. Leppimäki on kiinnostunut siitä, miten lakosta kirjoitettiin, keitä julkisessa keskustelussa kuultiin ja ketkä olivat lehdistön mielestä lakon häviäjiä tai voittajia. (Leppimäki 2007, 22, 31.) Toisin kuin tämän tutkielman aineisto, Leppimäen valitsevat lähteet käsittivät myös puoluepoliittisesti sitoutuneita lehtiä, sillä hänen perushypoteesinaan on oletamus siitä, että lehtien suhtautuminen lakkoon on

riippuvainen niiden poliittisista kannoista⁵. Verrattuna nykytilanteeseen mielenkiintoinen seikka Leppimäen analyysissa on se, että SDP:n äänenkannattajana 1980-luvulla toiminut *Suomen Sosialidemokraatti* tuomitsi opettajien lakon nopeasti halveksuen sitä parempiosais-
ten, turvatuissa työpaikoissa työskentelevien ihmisten kapinaksi. Lehti rakenteli kuilua akava-
laisten ja SAK:laisten liittojen välille esittämällä, ettei SAK:n alaisten liittojen työntekijöiden
lakkoja koskaan käsitelty yhtä hienotunteisesti julkisuudessa kuin opettajien. Helsingin Sano-
mat taas puhui opettajien lakosta myönteisemmin, mutta kokonaissuhtautuminen lakkoon oli
silti negatiivinen ja asenteet kiristyivät entisestään lakon edetessä. Muista lehdistä taas esi-
merkiksi Hufvudstadsbladet ja silloinen Suomen Kansan Demokraattisen Liiton (SKDL) ja Suo-
men Kommunistisen Puolueen (SKP) äänenkannattaja Kansan Uutiset olivat taas uutisoinnis-
saan enimmäkseen opettajien lakon puolella tunnustaen ammattikunnan ansainneen vaati-
mansa. Kaiken kaikkiaan opettajien lakkoon suhtauduttiin lehtien kirjoittelusta huolimatta
varsin myönteisesti kansan keskuudessa, ja lakkojen mediarepresentaatio toisaalta myös
muokkasi opettajakunnan imagoa kutsumusammattissa toimivista pehmeiden arvojen toimi-
joista kohti itsetietoisempia työläisiä. (Emt., 32–38, 75.)

Tampereen yliopiston journalistiikan laitoksella pro gradu -työnsä tehnyt Toivonen (2006) on
tutkinut vuoden 2005 vuoden Paperiliiton lakkoa. Aineistona Toivonen on käyttänyt Aamuleh-
den, Keskisuomalaisen sekä Helsingin Sanomien tarjontaa paperikiistaan liittyen. Tutkiel-
mansa johtopäätöksissä Toivonen summaa, että työmarkkinaosapuolilla on merkittävästi val-
taa työtaistelu-uutisoinnin prosessissa: niin työnantaja- kuin palkansaajaliitotkin ovat määrit-
telemässä tapahtumien kulkua ja pystyvät vaikuttamaan uutisiin oman tiedotuksensa avulla.
Uutisia rakennetaan työmarkkinaosapuolten kommentteista ja esiintymistä, jotka toimivat raa-
kamateriaalina uutisprosessissa. Toivonen tekee myös huomion, ettei työmarkkinajärjestöjen
omilla, esimerkiksi Internetissä julkaistuilla tiedotteilla ole samanlaista painoarvoa kansan kes-
kuudessa kuin uutisilla, joissa raakamateriaalina on käytetty saman tiedotteen sisältämää in-
formaatiota. Lopuksi tutkielmassa kuitenkin todetaan, että viime kädessä määrittelyvalta uu-

⁵ Hypoteesia voidaan pitää pätevänä myös tämän tutkielman osalta, vaikkakin olen päättänyt rajata aineistoni puoluepoliittisesti sitoutumattomiin medioihin.

tisissa on kuitenkin toimittajilla itsellään, ja heidän valinnoistaan rakentuu lopulta lakon representaatio. Jokainen uutinen on siis omalakinen toimija, eikä yksikään konfliktiin osallistuva toimija voi ainakaan näennäisesti vaikuttaa lopputuotteeseen. (Toivonen 2006, 85–86.)

Tiina Haapalan (2012) kevään 2010 ahtaajien lakkoa tarkasteleva tutkielma osoittaa, että tutkimusaineistona olleiden Helsingin Sanomien ja Yleisradion uutisoinnit olivat pääasiassa työnantajamyönteisiä, ja ääneen pääsi vain harvoin työntekijöitä edustava AKT. Uutisoinnissa korostui merkittävästi lakon vaikutukset, mutta lakkoon johtaneita syitä ei juurikaan lehdistössä pohdittu. (Haapala 2012, 43.) Vuoden 2010 lentoemäntien ja Finnairin välisestä, lakkoon kärjistyneestä kiistasta Tampereen yliopistossa Auli Kivenmaan (2012) tekemä tutkielma myötäilee ahtaajien lakon ilmiötä: enimmäkseen lakkouutisoinnissa pääsi esiin Finnair jättäen työntekijäpuolen äänen katveeseen. Kyseisestä Kivenmaan opinnäytteestä on ollut omalle tutkielmalleni suuri hyöty, sillä hänen laatimansa kirjallisuuskatsauksen kautta olen kyennyt laajentamaan myös omaa lukemistoani aiheen tiimoilta.

Vuonna 2004 julkaistu Jukka Holmbergin väitöskirjatutkimus on kartoittanut kolmen suuren sanomalehden, Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen yhteiskunnallisten toimijoiden representaatiota vuosina 1987–2003. Holmberg teki väitöskirjatyössään havainnon, jonka mukaan lehtien asennoituminen näihin toimijoihin tasapuolistui sitä mukaa kun kyseisten lehtien poliittiset sidokset väljenivät. Ainoastaan työmarkkinaosapuolia koskevassa uutisoinnissa oli havaittavissa, että sekä Aamulehti suosi kautta linjan työnantajapuolta enemmän kuin palkansaajia, kun taas Keskisuomalaisessa painotukset työnantaja- ja palkansaajaosapuolten välillä vaihtelivat. Helsingin Sanomat taas profiloitui enemmän palkansaajamyönteisenä, mikä on Holmbergin mukaan ollut kehitystendenssi 1950-luvulta lähtien, jolloin Helsingin Sanomat on ottanut agendalleen uutisoida kattavasti ay-liikkeen asioista. (Holmberg 2004, 224–227, 237.) Tämä taas on ristiriidassa aiemmin mainittujen Haapalan ja Kivenmaan tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan Helsingin Sanomat on selkeästi ottanut työnantajamyönteisen uutisointirutiinin. Tämä voisi osittain selittyä sillä, että poliittinen ilmapiiri on muuttunut vuoden 2003 jälkeen paljon oikeistovetoisemmaksi, kun kokoomus ja keskusta ovat toimineet keskeisinä hallituspuolueina ja asenteet ay-liikettä kohtaan ovat kiristyneet monin tavoin.

Työtaisteluita on siis tutkittu Suomessa ja maailmalla pitkälti hyvin samanlaisista lähtökohdista aiemminkin, mutta tutkielmani poikkeaa aiemmasta suomalaisesta tutkimuksesta siten, että tarkastelun kohteena ovat tällä kertaa puhtaasti poliittisista lähtökohdista syntyneet lakot.

3. Korporatismi, ay-liike ja työtaistelut Suomessa

Ymmärtääkseen, mistä hallituksen ja ay-liikkeen välisessä konfliktissa on kyse, on ymmärrettävä myös suomalaisen korporatistien historiaa. Vuoden 2018 työtaistelukonfliktit voidaan nähdä eräänlaisena rajanvetokiistana parlamentaarisen ja korporatistisen vallan välillä. Suomi kiinnittyi toisen maailmansodan jälkeen vähitellen sopimussyhteiskuntalogiikkaan, jonka ansiosta ovat syntyneet monet hyvinvointiyhteiskuntamme peruspilareista, kuten tulopolitiikkaan, sosiaaliturvaan ja eläkkeisiin liittyvä lainsäädäntö. Eräs keskeisin sopimussyhteiskunnan aikaansaannos on työeläkejärjestelmä, joka yhdessä kansaeläkejärjestelmän kanssa on tasoinut tulonjakoa ja vähentänyt merkittävästi ikääntyneen väestön köyhyyttä (Kiander, Saunamo & Tanninen 2009, 261). Viimeistään 2000-luvulla sopimussyhteiskunnan logiikka on kuitenkin kyseenalaistettu, ja erityisesti pääministeri Sipilän hallituskaudella monet vakiintuneet sopimisen käytännöt ovat kokeneet mullistuksia.

Vaikka suomalaista ay-liikettä leimaa vahvasti myös sen kompleksinen suhde puoluepolitiikkaan erityisesti vasemmistopuolueiden välillä, en aio tässä yhteydessä syventyä juurikaan sen sisäisiin poliittisiin kamppailuihin. Tähän on monia syitä: pro gradu -tutkielma on pituudeltaan rajattu, joten ay-liikkeen poliittisen historian yksityiskohtainen läpikäyminen ei ole sen valossa mielekästä. Itse en myöskään näe, että historiallisilla (vasemmisto)puoluepoliittisilla kärhämällä olisi suurta merkitystä tutkielmani kannalta. Luonnollisesti koko aihetta – varsinkin ideologioiden näkökulmasta – on tarkasteltava siinä valossa, että nykymuotoinen ammattiyhdistysliike on syntynyt ja kehittynyt vasemmistopuolueiden myötävaikutuksella, ja vielä tänäkin päivänä monissa, etenkin SAK:n liitoissa on edelleen vilkasta puoluepoliittisesti sitoutunutta

ryhmätoimintaa, mikä määrittää joissain määrin myös liittojen suuria linjanvetoja. Tämä heijastuu myös konfliktien käsittelyyn mediassa: valitsemani aineisto flirttailee monin osin suomalaisen ay-liikkeen ja erityisesti SDP:n välisen suhteen kanssa. Nähdäkseni tutkielmani kanalta on kuitenkin mielekkäämpää ymmärtää ay-liikkeen historia ja jopa nykyisyys osana proletariaatin ja porvariston välistä vastakkainasettelua.

3.1. Korporatismi käsitteenä

Korporatismi perustuu poliittiseen vaihdantaan. Kun puhutaan poliittisesta vaihdannasta, sen voi Guido Baglionin (1987) mukaan jakaa karkeasti kahteen kategoriaan; pluralistiseen poliittiseen vaihdantaan, jossa etujärjestöt ajavat tavoitteitaan välillisesti jonkun puolueen kautta, sekä korporatistiseen poliittiseen vaihdantaan, jossa etujärjestöt ovat integroituneet poliittiseen järjestelmään. (Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 258.) Korporatismi käsitteenä on monitasoinen, eikä sen määritelmästä politiikan tutkimuksessa olla päästy yhteisymmärrykseen. Korporatismi voidaan nähdä sekä kapitalismin muotona, jossa vahvat valtiot ja kolmannen sektorin liittoumat tuottavat neuvottelemalla tietynlaisia talouspoliittisia ratkaisuja. Toisaalta korporatismi voidaan nähdä myös demokratian ilmentymänä. Erään määritelmän mukaan korporatismi voidaan tulkita järjestäytyneiden intressien institutionaaliseksi ja etuoikeutetuksi integraatioksi valtion poliittisten linjausten valmistelussa ja toteutuksessa. ”Etuoikeutetulla” tässä yhteydessä tarkoitetaan harvojen valtaa, eliittiä, joka edustaa koko intressiryhmää korporatistisessa vaihdannassa. Erityisesti pohjoismaissa jälkimmäinen määritelmä tekee niiden korporatistisille rakenteille oikeutta, sillä toisen maailmansodan jälkeen intressiryhmien rooli esimerkiksi koulutuksen, terveyden ja ympäristönsuojelun alueilla on ollut merkittävä. (Christiansen & al. 2009, 22, 24, 26–28.)

Korporatismiin liitetyt mielleyhtymät ovat olleet Voitto Helanderin (1981) mukaan negatiivisia erityisesti 1900-luvulla, kun korporatismi miellettiin osaksi fasistista ja autoritääristä hallitsemisjärjestelmää. Esimerkiksi Mussolinin Italian hallitsemisjärjestelmän yksi tärkeä elementti oli korporatismi, joskin se eroaa merkittävästi pohjoismaissa harjoitetusta uuskorporatismista. (Helander 1981, 5, 46.) Vaikka pohjoismaissa on korporatistisen vaihdannan avulla saavutettu paljon hyvinvointia edistäviä tuloksia, on korporatismiin kaiku edelleen varsin ikävä.

Suomessa korporatismilla tarkoitetaan kolmikantaista sopimusyhteiskuntajärjestelmää, jossa osapuolina ovat olleet valtiovallan ja ammattiyhdistysliikkeen lisäksi myös työnantajat, tätä nykyä kollektiivisesti merkittävimpana yksityisten alojen keskusjärjestö Elinkeinoelämän Keskusliitto (EK). Ammattiyhdistysliike toimijana jakautuu kolmeen palkansaajien keskusjärjestöön, jotka ovat Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK), toimihenkilökeskusjärjestö STTK ja korkeakoulutettujen työmarkkinakeskusjärjestö Akava. Kolmikannassa tehtyjä sopimuksia kutsutaan tulopoliittisiksi kokonaisratkaisuuksi (tupo). Kolmikantainen sopimusjärjestelmä perustuu erityisesti poliittiseen vaihdantaan, jossa työmarkkinaosapuolet hyötyvät toisistaan. Valtiovallalle ja työnantajille tämän on tarkoittanut maltillisia palkkaratkaisuja ja ay-liikkeelle taas mahdollisuutta osallistua poliittiseen päätöksentekoon. Kolmikantainen sopiminen on ollut omiaan kasvattamaan keskinäistä luottamusta suomalaisessa yhteiskunnassa. (Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 256–257.)

Kun tarkastelen ay-liikkeettä tässä tutkielmassa, on huomattava, että vaikka puhun ay-liikkeestä kollektiivisesti, ei se yksittäisissä työtaistelukonflikteissa tosiasiallisesti tarkoita läheskään koko ay-kenttää. Esimerkiksi puhuttaessa ay-liikkeen ja vasemmistopuolueiden välisestä suhteesta on huomattava, ettei palkansaajakeskusjärjestöistä Akavalla tai STTK:lla ole samanaista puoluepolitiikkaan kytkettyä historiaa kuin SAK:lla. Siksi monet havaintoni koskevat yksinomaan SAK:n toimintaa. Siirryttäessä kuitenkin laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun suomalaisesta korporatismista, on relevantimpaa tarkastella ay-liikettä kokonaisuutena.

3.2. Suomalaisen korporatistimin lyhyt historia

Pohjoismaissa korporatistinen vaihdanta ja korporatistiset yhteiskuntarakenteet alkoivat kehittyä 1900-luvun alkupuolella. Monissa Euroopan maissa työmarkkinoiden kollektiivinen sopimuskäytäntö yleistyi ja vahvistui ensimmäisen maailmansodan jälkeen, mutta Suomessa kehitys oli verkkaisempaa. Ammattiyhdistystoimintaa Suomessa on ollut jo 1800-luvun lopulta lähtien, mutta ammatillinen järjestäytyminen 1920-luvulle tultaessa oli suhteessa läntisen Euroopan verrokkimaihin varsin alhaisella tasolla. Ammattiliittojen ja työnantajain välinen sopi-

mustoiminta saikin vakiintuneemman muodon vasta toisen maailmansodan päättymisen jälkeen 1940-luvulla, kun varsinainen työehtosopimusjärjestelmä muotoutui. (Kettunen 1986, 12–13.) Kollektiivisen sopimustoiminnan lähtölaukauksena pidetään niin sanottua tammikuun kihlausta talvisodan aikaan vuonna 1940, jossa silloinen Suomen Työnantajain Keskusliitto (STK) tunnusti julkilausumallaan ammattiliitot neuvotteluosapuoliksi työmarkkinakysymyksissä. Samalla STK antoi palkansaajapuolelle oikeuden osallistua laajemmin yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Tämän on katsottu olevan välttämätöntä kriisiytyneen kansakunnan vakauttamiseksi, kun työntekijäpuoli saatiin sitoutettua lojaliteettiin nuorta valtiota kohtaan. (Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 259.) Tammikuun kihlauksessa otettiin ensiaskeleet kohti yhteiskuntamallia, jossa keskinäinen luottamus ajoi luokkaristiriitojen edelle.

Työmarkkinatutkija Tapio Bergholmin mukaan tammikuun kihlauksesta huolimatta työnantajat olivat varsin innottomia tekemään kollektiivisia sopimuksia, vaikkakin asenneilmapiiri työläisten oikeuksia kohtaan alkoi hiljalleen kohentua. Ensimmäinen SAK:n ja STK:n välinen yleis-sopimus solmittiinkin vasta vuonna 1944. Bergholm mainitsee kuitenkin varhaisen sopimusyhteiskunnan merkkihetkeksi kesäkuun 1945, kun valtioneuvosto teki palkkasäännöstelypäättöksen, joka nosti sekä nimellispalkkoja että SAK:n solidaarisen palkkalinjan mukaisesti kavensi sukupuolten välisiä palkkaeroja. Tämä uusi palkkapäätös antoi myös raamit työehtosopimustoiminnalle, kun se sitoi valtion ja työmarkkinajärjestöt pitkään ja läheiseen yhteistyöhön. (Bergholm 2015, 21; 2005, 21–23, 49–50.)

1960-luvulle tultaessa hyvinvointivaltion ensitahdit oli soitettu, kun Suomessa läpimurron tekivät työehtosopimusjärjestelmä ja monet sosiaalipoliittiset ja perusturvaa parantaneet uudistukset, kuten esimerkiksi vuoden 1948 lapsilisälaki ja uusi kansaneläkelaki vuodelta 1956. Työmarkkinoiden ja sosiaalipoliittisten linjausten konsensus ei ollut ainoastaan työmarkkinakeskusjärjestöjen välinen, vaan myös vallinneet parlamentaariset voimasuhteet edesauttoivat sopuratkaisujen löytämistä, sillä kuusikymmentäluvun taitteessa vallassa ollut vasemmistoemmistöinen hallitus taivutti eduskunnan oikeiston puoltamaan mittavia sosiaalisia uudistuksia. Näin ammatilliset keskusjärjestöt jäsenliittoineen saivat läpi merkittäviä sosiaalipoliittisia parannuksia, kuten uudistuksia samapalkkaisuuteen ja työttömyysvakuutukseen. Ammattiyhdistysliikkeen yhteiskunnallinen asema kohentui näiden uudistusten tehdessä ammat-

tiliiton jäsenyydestä entistä houkuttelevamman. 1960-luvun alussa SAK:n ja STK:n luottamukselliset neuvottelusuhteet vakiintuivat synnyttäen *Suomen mallin* ja raivaten tietä sopimusyhteiskunnalle. (Bergholm 2007, 15–17.)

1960-luvun aikana Suomea ravistelivat rajut rakennemuutokset teknologisen kehityksen myötä, kun erityisesti maa- ja metsätaloustyö väheni. 1960-luvulle kiinnittyvät myös suuret kulttuuriset murrokset kulutuksen kasvettua vauhdikkaasti ja ihmisten kaupungistumisen myötä. Tämä murros ajassa lisäsi yhteiskunnallista epävakautta, jota pyrittiin ratkaisemaan laaja-alaisella tulopoliitikalla, joka siten nähtiin myös luokkasovun reformipoliitiikkana. Tulopoliitiikan taustalla oli OECD-maissa syntynyt talouspoliittinen ajatusmalli, jonka tarkoituksena oli vakauttaa hinta- ja palkkakehitystä Euroopassa sekä turvata kansantalouksien kilpailukyky rajaamalla palkankorotukset vastaamaan tuottavuuden nousua. Pysyväksi tarkoitetun tulopoliittisen mallin oli määrä rauhoittaa työmarkkinat ja turvata kansantalouden kasvu mahdollisimman pienellä inflaatiolla. Tulo- ja sosiaalipoliittisten kysymysten joukossa neuvottelupöydällä oli myös kiistanalaisia maataloustuloratkaisuja ja niistä syntyneitä elintarvikkeiden hinnankorotuksia. Siten varhaiset tuponeuvottelut olivat nelikantaisia, kun niihin osallistuivat myös maataloustuottajien etujärjestöt. (Bergholm 2007, 382–384.)

Ensimmäinen, *Liinamaa I* -nimeä kantava tulopoliittinen kokonaisratkaisu solmittiin 27. maaliskuuta 1968. Taustalla oli edellisvuotinen Suomen markan devalvaatio, joka oli kiristänyt Suomen talouspoliittisen ilmapiirin äärimmilleen. Markan devalvaatioon oli ajauduttu Suomen tärkeimmän vientiteollisuuden alan, puunjalostusteollisuuden vaikeuksien seurauksena. Devalvaatiolla pyrittiin parantamaan Suomen kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla. Palkan-saajajärjestöt olivat vastustaneet devalvaatiota siksi, että se hyödyttäisi ainoastaan vanhoja vientiteollisuuden aloja ja laskisi kotimaan ostovoimaa. Rajua kritiikkiä hallituksen devalvaatioratkaisusta sai erityisesti silloinen valtionvarainministeri, sosialidemokraattien Mauno Koivisto. (Emt., 395–396.) Tästä historiallisesta tapauksesta voi löytää yhtymäkohtia vuonna 2015 Suomessa käytyyn kilpailukyky sopimusvääntöön, kun Juha Sipilän hallitus esitti järeitä keinoja kansallisen hintakilpailukyvyn parantamiseksi. Bergholm kertoo Koiviston suhtautuneen varsin penseästi ay-liikkeen vastustukseen:

Hän esitti yhteystyötarjouksen melkein uhkauksen muodossa. Koivisto teki selväksi, että hallituksella oli samanlainen oikeus antaa etujärjestöille neuvoja kuin niillä oli mahdollisuus neuvoa hallitusta. Jos järjestöt eivät piittäisi hallituksen näkökannoista, olisi hallituksen kuljettava omaa tietään. – – Valtiovarainministeri ennakoï kansantalouden tulevaisuuden hyvin synkäksi, jos korkeiden nimellisansioiden korotuksien tavoitteluista ei luovuttaisi. – – ”Vaikeudet ovat suurina edessämme, älkäämme enää itse tehkö niitä vielä suuremmiksi.” (Bergholm 2007, 396–397.)

Markan devalvaation kärjistyneissä jälkimainingeissa ensimmäinen tupo saatiin lopulta tehtyä, vaikka sopimusosapuolet tunsivatkin olevansa siihen pakotettuja, kun ratkaisua Suomea piinaavaan työttömyys- ja inflaatiokriisiin haettiin. Sopimusta pidettiinkin tuolloin ennemmin tilapäisratkaisuna kuin pysyvänä työmarkkinamallina, eikä kukaan voinut aavistaa, että kyseessä oli tosiasiallisesti yhteiskuntaan merkittävästi vaikuttanut sopimus. Tupo-sopimisen aloittaminen muutti valta-asetelmia hallitukselle ja etujärjestöille suotuisemmiksi, ja etujärjestöjen yhteiskunnallinen merkitys kasvoi entisestään. (Bergholm 2007, 413, 423.)

Ensimmäisestä tupo-sopimuksesta käynnistyi sopimusyhteiskunnalle menestyksekkäs kahdenkymmenen vuoden ajanjakso, jolloin erityisesti ay-liike ja poliittinen vasemmisto saivat lyötyä läpi keskeisiä tavoitteitaan. Samanaikaisesti Suomessa saavutettiin laaja konsensus yhteiskuntakehityksen suunnasta. Vaikka kolmikantainen sopiminen onkin aina merkinnyt kompromisseja, ei Suomen tupo-historiassa voida katsoa kenenkään jääneen nuolemaan näppejään. Siinä missä työnantajat joutuivat tinkimään useista tavoitteistaan ja hyväksymään esimerkiksi solidaarisen palkkapolitiikan kasvun, oli heidän myös mahdollista sitouttaa palkansaajat markkinatalousjärjestelmään ja sen pelisääntöihin. (Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 261.)

Vaikka tulopolitiikan aikakauden voittokulku taukosi hetkeksi 1970-luvulla iskeneeseen talous- taantumaan, nousi se pian jaloilleen ja hyvinvointivaltio jatkoi laajentumistaan aina 1980-luvun lopulle asti. Monet silloiset uudistukset liittyivät työajan lyhentämiseen muun muassa vuosilomien laajentuessa ja vanhampainvapaiden parantuessa. Muissa Euroopan maissa tehtiin tuona aikana samankaltaisia uudistuksia, ja aikakauden on jälkikäteen ajateltu olevan sotien jälkeisiä huippuvuosia. (Emt.)

1990-luvun talouskriisin nähdään olleen Suomen modernin talous- ja yhteiskuntahistorian vedenjakaja, joka pysäytti hyvinvointivaltion laajentumisen. Vaikka tulopolitiikka säilyttikin tuolin vielä asemansa suomalaisessa yhteiskuntajärjestyksessä, muuttui sen luonne merkittävästi. (Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 262–263.) Suomen markka devalvoitiin kahtena peräkkäisenä vuonna, ja se yhdessä koko rahoitusjärjestelmää horjuttaneen pankkikriisin kanssa lietsoivat paniikkia yhteiskunnassa. Vuonna 1994 työttömyys kasvoi Suomessa yli puoleen miljoonaan. Neuvostoliiton romahdus, vallinneet parlamentaariset voimasuhteet sekä taloudellinen lama innoittivat STK:n ajamaan työehtojen kollektiivista heikentämistä ja työmarkkinajärjestelmän perinpohjaista uudistamista. Silloinen keskustalainen pääministeri Esko Aho kaavaili Suomen työmarkkinamallin perusteellista remonttia. Hän ehdotti vakiintuneen kolmikan talouspoliittisen yhteistyön paikkaajaksi työnjakoa, jossa raha- ja finanssipoliittikan hoitaisi Suomen Pankki ja hallitus, jolloin työmarkkinajärjestöille jäisi ainoastaan palkkapolitiikasta sopiminen. (Bergholm 2018, 497.) Ahon hallitus ei saanut ajamiaan tavoitteita sellaisinaan läpi, mutta syntynyt tupo oli siitä huolimatta historiallinen: se oli ensimmäinen sopimus, jolla palkkoihin ei tullut korotuksia. Sitä vastoin palkansaajajärjestöt tyytyivät nollakorotuksiin seuraavaksi kahdeksi vuoksi, ja sosiaalivakuutusmaksuja siirrettiin työnantajilta palkansaajien kontolle. (Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 263.)

Laman aikana työmarkkinasuhteet muuttuivat pysyvästi ja tulopolitiikka muuttui luonteeltaan defensiiviseksi. Merkittäviä uudistuksia ei enää saavutettu, vaan hyvinvointivaltion rakenteita pyrittiin varjelemaan sosiaalisia etuuksia leikkaamalla, mikä kohdistui erityisesti työeläkejärjestelmään. Aho puolueineen nousi 1990-luvun alun tupojen jälkeen vastustamaan tulopolitiikkaa, ja suhtautuminen ay-liikkeeseen oli avoimen nihkeää vuosien 1995 ja 1999 eduskuntavaaleissa. Vasemmistopuolueet kuitenkin tukeutuivat edelleen tulopolitiikkaan, ja ehkä juuri siksi tupot säilyivät valtion keinovalikoimassa vielä reilusti 2000-luvun puolelle, kun sosialidemokraatit toimivat keskeisenä hallituspuolueena vuoteen 2007 asti. Tulopolitiikka oli pitkän laman aikana tärkeä poliittinen instrumentti, jolla työttömyyttä saatiin suitsittua. (Emt., 263.)

3.3. Uuden vuosituhanen työmarkkinamullistuksia

Kolmikannassa tulopoliittisin kokonaisratkaisuin on saatu merkittäviä yhteiskunnallisia uudistuksia aikaan aina 1960-luvulta lähtien, kun hallitus ja etujärjestöt sopivat yhdessä työmarkkinoihin, sosiaalipolitiikkaan ja tulonjakoon liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi kolmikantaisesti on neuvoteltu Suomen EMU-jäsenyyteen liittyvissä kysymyksissä (Bergholm 2018, 501). Tulopoliitikkaa onkin pidetty merkittävänä hyvinvointivaltion rakentajana, sillä se on edistänyt sekä sukupuolten välistä tasa-arvoa että ohentanut yhteiskunnallista vastakkainasettelua eri kerrostumien välillä. (Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 256, 261.) 1990-luvulla tehtyjen tutkimusten mukaan korkean korporatismien maat (kuten pohjoismaat) ovat pärjänneet makrotaloudellisesti tarkasteltuna paremmin kuin maat, joissa korporatistista vaihdantaa on vähemmän. Tulkintaa ei voida kuitenkaan pitää täysin vedenpitävänä, sillä vaihtoehtoisia selityksiä näiden maiden menestyksekkäälle talouspolitiikalle ei ole kylliksi tutkittu. (Blom-Hansen 2000, 173–174.)

1900-luvun jälkipuoliskon menestyksestään huolimatta tulopoliittista mallia on kuitenkin myös kyseenalaistettu, ja 2000-luvulla EK on ehtinyt irtisanoutua tupoista ja työmarkkinajärjestöjen keskeisistä keskitetyistä sopimuksista pariinkin otteeseen. Toistaiseksi viimeinen naula arkkuun tupojen suhteen iskettiin vuonna 2016, kun EK muutti sääntöjään niin, ettei se voi tehdä enää keskitettyjä työmarkkinaratkaisuja. (EK 2017.) Tämä on lisännyt epäluottamusta ja kuohuntaa aiemmin konsensushenkisillä työmarkkinoilla. (Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 256–257.) Korporatistisen suhteiden järkkäminen 1990-luvun laman jälkeen ei ole ainoastaan suomalainen ilmiö, sillä myös muissa pohjoismaissa korporatistinen vaihdanta on murroksessa (ks. esim. Christiansen & al. 2009).

Tupoista irtautuminen on johtanut siihen, että EK irtisanoi vuonna 2017 22 keskusjärjestösopimusta, jotka ovat määritelleet raamit esimerkiksi luottamushenkilöiden toimintaa ja irtisanomisia koskien. EK on perustellut ratkaisuaan muuttuneella työelämällä: keskitetyt työmarkkinaratkaisut eivät enää palvele kollektiivisesti kaikkia aloja, vaan globalisoituneilla työmarkkinoilla tarvitaan enemmän alakohtaista sopimista. (Blom 2018, 310; EK 2017.) Tämän myötä myös palkankorotuksiin liittyvät ratkaisut on hoidettu liittokohtaisesti, kun yhteisiä raameja sopimiselle ei enää näennäisesti ole. Tämä aiheutti etenkin keväällä 2018 paljon kiistoja, kun

rakennusallalla ei tyydytty samoihin palkankorotuksiin kuin ”päänavaajana” toimineessa metalli- ja teknologiateollisuudessa. Vaikka EK oli hylännyt keskitetyt palkkaratkaisut toimimattomina, pidettiin työnantajaleirissä teknologiateollisuuden sopimia korotuksia ”yleisenä linjana”, joita muiden alojen ei sopinut lähteä nokittelemaan. Tämä nähtiin SAK:n piirissä lähestupon kaltaisena järjestelynä, joka oli solmittu ainoastaan työnantajain kesken. (Korhonen 2018, 199, 201.) Rakennusalan palkkakiista äityi pistelakoiksi ja työnantajapuolelta sangen poikkeuksellisen työsulun uhaksi. (HS 26.4.2018.) Kevään tapahtumat voivat johtaa ajattelemaan, että vaikka muodollisesti tulopolitiikasta on luovuttu, elää eräänlaiset haamuraamit sopimiselle edelleen. Näitä raameja on myös vaikea haastaa, minkä rakennusalan kiista osoitti: ilman työtaisteluita ei näistä ennalta-asetetuista raameista voi poiketa. (Korhonen 2018, 201–202.)

Viime vuosikymmenen lopulla tulkittiin, ettei EK:ssa olla huolissaan siitä johtaako tupoista irtautuminen työmarkkinaosapuolten välisen luottamuksen rapautumiseen (ks. esim. Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 266). Viime vuosien tapahtumien valossa huoleen olisi ehkä ollut syytä, sillä erityisesti Sipilän ensimmäisellä hallituskaudella vanha kolmikanta on toistuvasti ajautunut toinen toistaan rajumpiin kiistoihin. Vuosi 2018 on ollut jälleen yhteiskunnallisten vastakkainasettelujen aikaa, joten voidaan pohtia, voiko tulopolitiikan tai ylipäätään kolmikantaisen sopimisen jättäminen merkitä paluuta kohti levottomuuksien repimää luokkayhteiskuntaa?

Suomen korporatistisia suhteita Sipilän hallituskaudella tutkinut Matti Hirvola esittää kiky-sopimuksen syntyyn liittyneiden konfliktien olleen kova isku kolmikantaisille vuorovaikutussuhteille. Vuosina 2015–2017 käydyssä hegemoniakamppailussa Hirvolan mukaan oli kyse erityisesti kolmikantaisen sopimusyhteiskunnan diskurssin säilyttämisestä, jossa täpärästi onnistuttiin. Kiky-jupakan aikana myös ay-liike sai hetkellisesti takaisin ohentunutta valtaansa, kun kansa asettui sen taakse rettelössä hallituksen ja työnantajien suunnitelmia vastaan. Ay-liikkeen toiminnan voi kuitenkin nähdä ennemmin hatarana torjuntavoittona prosessissa, jossa myös sen keskinäiset luottamussuhteet olivat koetuksella. (Hirvola 2017, 108–109.) Samoihin aikoihin, kun kiky-sopimus saatiin solmittua täydellisessä laajuudessaan, myös SAK:n ja STTK:n yhteinen Uusi keskusjärjestö -hanke kaatui. Järjestöjen oli määrä fuusioitua yhdeksi järkäle-

mäiseksi toimijaksi, mutta niin aikatauluongelmat kuin kenties keskinäiset ristiriidatkin johtivat lopulta hankkeen kuoppaamiseen. (YLE 1.6.2016.) Tämä on epäilemättä vaikuttanut osaltaan ay-liikkeen yhtenäisyyden säröilyyn ja varjostanut myös vuoden 2018 kiistoja. Syksyllä 2018 irtisanomiskiistan ollessa kuumimmillaan Akavan puheenjohtaja Sture Fjäder joutui kovaan ryöpytykseen ay-liikkeen sisällä, kun hän ehdotti, että maahanmuuttajille voitaisiin maksaa työehtosopimusta matalampaa palkkaa (HS 26.10.2018).

Hirvola (2017, 110–111) esittää, että ay-liikkeen ja sopimusjärjestelmän heikentyessä on koko suomalaisen yhteiskunnan toimintalogiikka suuressa murroksessa: kun työmarkkinatoimijoiden välinen luottamus rapautuu, lakkaavat nämä toimijat jakamasta yhteistä sosiaalisen todellisuuden kuvaa. Ilman tätä edellytykset rauhanomaisiin työmarkkinaratkaisuihin ja solidarisukseen yhteiskuntakehitykseen ovat heikot. Siten korporatismin murros tutkimusaiheena ja ilmiönä ei kosketa vain etujärjestöjen ja poliitikkojen keskinäistä nahistelua, vaan se ulottaa lonkeronsa koko yhteiskunnan alueelle.

3.4. Työmarkkinoiden globalisoituminen

Työmarkkinoita ja ay-liikettä eniten ravistellut ilmiö on globalisaatio, jolla on erottamaton yhteys uusliberalismiin. Uusliberalismi talouspoliittisena ilmiönä alkoi nousta 1970- ja 1980-lukujen taitteessa, kun eri puolilla maailmaa valtaan nousi tahoja, jotka halusivat vapauttaa markkinat ja kaventaa työväestön oikeuksia. Esimerkiksi Iso-Britanniassa valittiin pääministeriksi vuonna 1979 Margaret Thatcher, joka ryhtyi purkamaan ammattiliittojen yhteiskunnallista asemaa. Myös Yhdysvalloissa kuohui samoihin aikoihin, kun tuore presidentti Ronald Reagan linjasi, että työväestön valtaa oli leikattava, rahamarkkinat vapautettava ja maatalouden ja luonnonvarojen käytön sääntelyä oli purettava. Nämä tapahtumat toimivat lähtölaukauksena uusliberalistisen ideologian maailmanvalloitukselle (Harvey 2008, 6–7).

Paitsi tulopolitiikalle, 1990-luvun lama oli myös merkittävä murroskohta suomalaiselle yhteiskunnalliselle elämälle, sillä yritysmaailma kansainvälistyi ja tuloerot kääntyivät nousuun. Tämä saattoi hyvinvointivaltion laajenemisen päätepisteeseensä. (Kiander, Sauramo & Tanninen

2009, 263.) Tämä merkitsi myös uusliberalistisen ajattelun rantautumista Suomeen, mikä tarkoitti hyvinvointivaltion ja korporatistimin hegemonisen diskurssin kyseenalaistamista. Elinkeinoelämän mukaan laman syyt olivat muun muassa ylisuuressa julkisessa sektorissa, anteliaassa sosiaaliturvassa sekä tulopolitiikan jäykkyydessä. Kritiikki ay-liikettä kohtaan kasvoi näinä vuosina. (Hirvola 2017, 29.)

Yritysten kansainvälistyminen on merkinnyt Suomeen investointien vähentymistä, ja se on taas vaikuttanut ay-liikkeen yhteiskunnalliseen asemaan, sillä maltilliset palkkaratkaisutkaan eivät välttämättä enää edistä kotimaisia investointeja ja työllisyyttä. (Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 264.) Suomessa työnantajat ovat perustelleet irtiottoa korporatistisen vaihdannan perinteestä globalisaatiolla, sillä kiristyneessä kansainvälisessä ilmapiirissä ei voida enää tarrata kiinni vanhoihin, kansallisesti muotoutuneisiin rakenteisiin. Viime vuosikymmenellä arvioitiin, että globalisaation myötä kasvanut kilpailu on vaikuttanut siihen, että palkka-kehitys pysyy jatkossa maltillisena ilman erillisiä kompromissejakin, joten ay-liikkeen neuvotteluvaltin katsottiin menettäneen osittain merkityksensä (emt., 265). Anders Blomin (2018, 310) väitöskirjatutkimuksen mukaan Suomen EU-jäsenyyden myötä korporatistiset voimasuhteet ovat asettuneet siten, että liike-elämällä on ollut entistä suurempi vaikutusvalta poliittisessa päätöksenteossa.

Globalisaatio on tuonut ay-liikkeelle kovan vastustuksen lisäksi paljon pragmaattisia haasteita. Suomalaisia tuotantoa on siirretty halvemman työvoiman maihin, prekaarityö on lisääntynyt ja EU-jäsenyyden myötä myös vapaa työvoiman liikkuminen on lisännyt ulkomaisen työvoiman volyymia Suomessa. Etenkin jälkimmäinen on luonut paineita edunvalvontaan, kun harmaan talouden torjuntaan on pitänyt tuottaa uusia innovaatiota. (Melin 2012, 15, 17.) Ay-liikettä on usein virheellisesti kritisoitu siirtolaisuuden vastustamisesta, vaikka tosiasiallisesti esimerkiksi Suomessa ulkomaisen työvoiman käyttöön liittyvä sääntely pitää sisällään myös vaatimuksen ulkomaisen työvoiman tasa-arvoisesta kohtelusta (Alho 2012, 177).

Globalisaatio on muuttanut myös valtion roolia monin tavoin, ja se joutuu yhä useammin taipumaan elinkeinoelämän painostukseen. Monikansalliset yritykset voivat uhata maastaläh-

döllä, mikäli toimintaympäristöä ei muovata niiden tarpeille suotuisaksi. Myös poliittinen päätöksenteko on sidottuna yhä enemmän EU:n instituutioihin, joka kaventaa kotimaisen korporatismin toimintakenttää. (Helander 2008, 370.)

Yksi globalisoituvien työmarkkinoiden törmäyspisteistä on keskustelu yleissitovien työehtosopimusten tarpeellisuudesta. Yleissitovuus on suomalainen työmarkkinaerikoisuus, jota muissa pohjoismaissa ei sellaisenaan tunneta. Työehtosopimusten yleissitovuus onkin yksi alituisista kiistakapulista työmarkkinoilla, sillä niiden katsotaan muun muassa heikentävän taloudellista toimeliaisuutta ja häiritsevän Suomen hintakilpailukykyä, kun esimerkiksi palkkoja pyritään nostamaan korkeammiksi kuin mitä markkinalogiikan mukaan työvoiman kysyntä ja tarjonta sallisi (Hirvola 2017, 26). Erityisesti yrittäjäjärjestö Suomen Yrittäjät (SY) on kritisoinut kovaan ääneen yleissitovuutta, sillä se koskee myös järjestäytymättömien yritysten solmimia työsuhteita. Viime vuosina tapetille on noussut aikaisempaa näyttävämmin paikallisen sopimisen⁶ helpottaminen, mutta järjestäytymättömiltä yrityksiltä tämä mahdollisuus suljetaan työehtosopimuksissa pois. Tämä on aiheuttanut paljon yhteiskunnallista paheksuntaa ja kritiikkiä ammattiliittoja kohtaan, joiden väitetään tekevän työelämän joustot käytännössä mahdottomiksi ja rikkovan ihmisten yhdistymis- sekä sopimusvapautta. (Yrittäjät.fi 2017; Hirvola 2017, 24, 27–28.)

3.5. Työtaisteluiden Suomi

Tutkielmassani tarkastelen lakon lisäksi muitakin poliittisia työtaistelutoimia, joita ay-liike käytti Sipilän hallituksen painostamiseksi aktiivimalli- ja irtisanomiskiistoissa. Lakolla tarkoitetaan työntekijöiden työtaistelukeinoa, jossa vastapuolta painostetaan tilapäisellä työskenteilyn keskeyttämisellä. Muita työtaistelutoimenpiteitä voivat olla taas saarto, ylityökielto, boi-

⁶ Paikallisella sopimisella tarkoitetaan yritys- tai työpaikkakohtaisia järjestelyitä, joilla voidaan sopia toisin kuin työehtosopimuksissa on ilmoitettu. Tämä kuitenkin edellyttää sopijaosapuolena toimivalta yritykseltä sitä, että se on järjestäytynyt alansa työnantajaliittoon. Viime vuosina ammattiliitot ovat olleet valmiita paikallisen sopimisen laajentamiseen sillä edellytyksellä, että työntekijöitä edustamassa on aina järjestäytynyt luottamushenkilö. SY on kuitenkin vastustanut tätä muun muassa vetoamalla perustuslakiin, joka turvaa järjestäytymisvapauden. (Hirvola 2017, 27, 80–81.)

kotti, joukkoirtisanoutuminen, sabotaasi tai niin sanottu italiainen lakko, joka tarkoittaa työtahtin tahallista hidastamista. Myös työnantajapuoli voi ryhtyä työtaistelutoimenpiteisiin: työsululla on mahdollista sulkea työntekijät pois työpaikalta, jolloin he eivät saa palkkaa. (Bergholm 2017, 186.)

Suomessa on jo 1900-luvun alusta alkaen protestoitu lakkoilemalla tai käytetty painostuskeinona lakkoa ja muita työtaistelutoimenpiteitä, kuten esimerkiksi hoitoalalla vuoronvaihtokieltä. Työtaisteluvapautta turvaavat kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja EU:n oikeus, ILO:n sopimukset ja YK:n yleissopimukset, eikä niistä voi suoraan johtaa työtaisteluvapauden rajoituksia kansalliseen lainsäädäntöön. Oikeustieteen tohtori Kalevi Höltän (2012, 214) mukaan kaikki sopimukset jättävät kuitenkin liikkumavaraa toimintaoikeuksien rajoittamiselle. Tämän vuoksi pelkästään pohjoismaiden välillä voi ilmetä vaihtelevia käytäntöjä lakko-oikeuden tulkinnassa. Suomessa laittomia ovat ainoastaan lakot, jotka pyrkivät muuttamaan työehtojen tai niiden tulkintoja työrauhavelvoitteen aikana, eli silloin, kun työehtosopimukset eivät ole katkolla. Sen sijaan poliittiset lakot ovat Suomen lainsäädännön mukaan täysin sallittuja – ainakin juridisesti. (Bergholm 2017, 186.)

Yleisemmin nykypäivänä työtaistelutoimet ovat työmarkkinaosapuolten välisiä, työehtoihin tai irtisanomisiin liittyviä konflikteja, mutta työtaistelutoimet voivat olla luonteeltaan myös poliittisia, jolloin kiistan syy liittyy työehtosioiden sijasta esimerkiksi hallituksen harjoittamaan politiikkaan. Toisaalta kaikki työtaistelutoimet ovat politisoituneita, mutta tämän tutkielman yhteydessä poliittisena täytyy ymmärtää nimenomaan toimet, jotka ovat sidoksissa hallituspolitiikkaan. Poliittisia työtaistelutoimia on pidetty terveen demokratian merkinä, sillä ne ovat osa vapaata kansalaistoimintaa. Nämä työtaistelut ovat pääasiassa olleet ay-liikkeen järjestämiä, vaikkakin niiden taustalla voi olla poliittisen puolueen aloite. (Hölttä 2012, 253.)

Erityisesti nämä poliittisluonteiset lakot nostettiin tikunnokkaan Sipilän hallituskaudella, mutta paheksuntaa aiheuttavat myös puhtaasti työmarkkinajärjestöjen välisiä suhteita koettelevat lakot. Julkisessa diskurssissa lakot tuomitaan usein, sillä ne aiheuttavat merkittävää taloudellista vahinkoa yrityksille sekä haittaavat kansalaisten arkea. Yksi tutkielmani päämääristä on tarkastella tätä julkisen diskurssin rakentumista mediarepresentaatioiden kautta ja

analysoida sitä, miksi mediassa useimmiten keskitytään mieluummin lakkojen seurauksiin kuin syihin.

Julkisessa diskurssissa Suomea verrataan mielellään muihin pohjoismaihin työmarkkina-asioissa, ja EK väitti tammikuussa 2018 Suomen olevan pohjoismaiden lakkoherkin maa. Väite kuitenkin kumottiin, sillä EK:n vertailussa ei ollut mukana Tanskan lakkotilastoa, johon verrattuna Suomi jäi selkeästi toiseksi. Tämä aiheutti myös paljon kiistelyä siitä, miten lakkojen vaikutuksia tulisi mitata ja onko se ylipäättään mahdollista luotettavasti. (HS 23.10.2018a.) Työtaistelutilastojen vertailu maiden välillä on puutteellista, mikäli niissä käytetään eri määrittäjiä tai jätetään huomiotta kokonaisuus. Bergholm on käyttänyt vuonna 2017 julkaistussa artikkelissaan vertailupohjana sekä menetettyjä työpäiviä että työtaistelujen ja niihin osallistuneiden palkansaajien lukumäärää. Kansainvälisessä vertailussa on havaittu menetettyjen työpäivien toimivan parhaimpana mittarina työtaisteluille; menetetyt työpäivät kuvaavat parhaiten sitä, millainen yhteiskunnallinen merkitys työtaistelulla on. Menetettyjen työpäivien tarkastelu on luotettavampaa myös siksi, että monissa maissa lyhyet ja pienet työtaistelut jäävät kokonaan tilastojen ulkopuolelle. Kunkin työtaistelun menetetyt työpäivät voidaan laskea kertomalla työtaistelun kesto siihen osallistuneiden työntekijöiden lukumäärällä. Työtaisteluun osallistuvien työntekijöiden määrä voi vaihdella päivittäin, joten laskutoimitus ei välttämättä ole aivan yksinkertainen. (Bergholm 2017, 185, 187.)

Suomen historian ensimmäinen merkittävä poliittinen lakko oli viikon mittainen suurlakko vuonna 1905 silloisessa Venäjään kuuluneessa Suomen suurruhtinaskunnassa. Suurlakko oli puhjennut Venäjällä sille tappiollisen Venäjä–Japani -sodan seurauksena, mutta Suomeen se levisi vasta vallankumouksellisen lakon päätyttyä Venäjällä. Suomessa lakolla vaadittiin laillisten olojen palauttamista sekä monia sosiaalidemokraattisen yhteiskunnan reformitavoitteita, kuten eduskuntalaitoksen uudistamista ja yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta. Suurlakon saavutukset olivat historiallisesti merkittävät, sillä edustuslaitoksen reformin myötä myös naiset saivat äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden. Myös puoluejärjestelmä muuttui: aiemmin sanomalehtien ympärille ryhmittäytyneet ”klubit” muuttuivat tehokkaiksi vaali- ja ääntenkeräysorganisaatioiksi. (Jussila 1995, 76–78.) Muita merkittäviä 1900-luvun lakkoja olivat vuosien 1917, 1956 ja 1986 yleis- ja yhteislakot, joista vuoden 1956 yleislakko kesti peräti 19 päivää ja siinä kirjattiin menetetyksi lähes seitsemän miljoonaa työpäivää (Bergholm 2006, 183; HS

23.10.2018a). Suomea ovat koetelleet myös laajat työtaistelujen uhat, muun muassa 1990-luvulla lakko-oikeuden rajaamista ja työttömyysturvan leikkauksia vastaan suunnatut lakon-uhat (Bergholm 2018, 498).

2000-luvulle tultaessa poliittisten lakkojen tutkiminen käykin kimurantimmaksi, sillä mitään varsinaista seurantaa niistä ei virallisesti pidetä⁷. Työoikeuden professori Seppo Koskisen (2018, 2) laatiman EVA-analyysin mukaan poliittisluonteisia lakkoja olisi tällä vuosituhanella ollut ”varovasti arvioiden” Suomessa vuosittain 1–2 kappaletta, mutta Bergholm asettuu hie-
man eri linjoille asiassa ja arvioi⁸ niitä olleen harvemmin, noin joka kolmas vuosi. Koskinen itse arvioi poliittisten lakkojen volyymia työtuomioistuimessa ratkaistujen juttujen perusteella, mutta painottaa, että poliittisten lakkojen määrää ei voida sittenkään arvioida, sillä poliittisia lakkoja ei yleensä viedä työtuomioistuimen käsiteltäväksi. Lakkoa ei myöskään voida auto-
maattisesti määritellä poliittiseksi ainoastaan sillä perusteella, että työntekijäpuoli ilmoittaa sille poliittisen syyn. Muun muassa tästä syystä vain 9 tapausta kaikista työtuomioistuimessa 1970-luvulta lähtien ratkaistusta 38 tapauksesta on katsottu olevan luonteeltaan poliittinen ja siten sallittu. Usein työtuomioistuin on katsonut, että lakko on kuitenkin kohdistunut työeh-
tosopimukseen, eikä siten täyttänyt sallitun poliittisen lakon määritelmää. (Koskinen 2018, 2.)

Työtuomioistuimessa käsitellyiden poliittiseksi ilmoitettujen lakkojen määrä on joka tapauk-
sessa 2000-luvulla ollut runsaampi kuin esimerkiksi lakkojen kulta-aikana 1970-luvulla. Työ-
tuomioistuin on joutunut pelkästään 2010-luvulla käsittelemään peräti 16 tällaista tapausta. Kolme⁹ ratkaisua luonteeltaan poliittisesta lakosta on annettu samasta tapauksesta, Pirkan-
maalla keväällä 2017 sattuneesta neljän Teollisuusliiton alaisen ammattiosaston työnseisauk-

⁷ Tilastokeskus ylläpitää työtaistelutilastoa, jolla kerätään vuosittain dataa Suomessa käydyistä työtaisteluista. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa tilastoidaan työtaisteluiden lukumäärät, niissä mukana olevat palkansaajat, työtaistelun kestä sekä menetetyt työpäivät. Työtaistelun syitä on määrällisesti alettu erittelemään raporteissa vasta 2010-luvulla, mutta poliittisluonteisille työtaistelutoimille ei ole omaa kategoriaa, vaan ne oletettavasti sisältyvät ”muu syy tai syytä ei ilmoitettu” -kategoriaan. Tämän vuoksi virallisista tilastoista on mahdotonta päätellä poliittisten työtaisteluiden määrää, eikä niistä pidetä seurantaa myöskään työmarkkinajärjestöissä. (Bergholm 2017, 187; Tilastokeskus 2018.)

⁸ Bergholm, Tapio, yksityisviesti tekijälle (30.11.2018).

⁹ TT 2017:144, TT 2017:143 ja TT 2017:142 (Finlex 2018).

sesta, jolla haluttiin vastustaa Sipilän hallituksen ja EK:n toimintaa. Syyksi työtuomioistumissa käsiteltävien tapausten määrän lisääntymiseen Koskinen esittää, että nykyiset politiikkatrendit koetaan hyvin työntekijäkielteisiksi. (Koskinen 2018, 2.) Tässä voidaan nähdä yhteys 2000-luvun hallitusrakenteisiin: vuodesta 2003 lähtien pääministeripuolueena on toiminut joko kokoomus tai keskusta, jotka molemmat ovat tunnettuja viileästä asennoitumisestaan työntekijöiden muodostamaa ay-liikettä kohtaan (Kiander, Sauramo & Tanninen 2009, 263).

Tilastoidun datan perusteella voitaisiin sanoa, ettei poliittinen lakko ilmiönä ole ollut 2000-luvulla kuitenkaan merkittävä ennen Sipilän hallituskautta, jota ovat varjostaneet monet poliittiset mielenilmaukset ja työtaistelutoimenpiteet. Sekä aktiivimalliin liittyneet protestitoimet että irtisanomiskiistan ympärillä nähdyt työtaistelut olivat luonteeltaan poliittisia. Aiemmin Sipilän kaudella muun muassa kiky-neuvotteluihin liittyvät pakkolait ajoivat kaikki kolme palkansaajien keskusjärjestöä osoittamaan mieltään Rautatientorille syyskuussa 2015, jolloin paikalla oli arvioilta 30 000 ihmistä. Hallituksen aikeita on vastustettu työtaistelutoimin sen jälkeenkin: elokuussa 2017 veturimiehet osoittivat mieltään vuorokauden mittaisella työnseisauksella vastalauseena hallituksen suunnitelmille yksityistää rautatieliikenne. (YLE 13.8.2017.)

Jo aiemmat Sipilän kaudelle osuneet mielenilmaukset ja työtaistelut kirvoittivat keskustelua julkisuudessa poliittisen lakon legitimitetistä, mutta viimeistään aktiivimalli ja irtisanomiskiista räjäyttivät pankin. Koskinen tuo omassa analyysissään esille sen, että poliittisia lakkoja tulisi lainsäädännöllä rajoittaa niin, että niistä ei koituisi vahinkoja työnantajille, jotka eivät ole vastuussa kiistan alla olevan ongelman ratkaisusta. Tämän voisi toteuttaa Koskisen mukaan esimerkiksi siten, että työehtosopimuslakiin lisättäisiin pykälä, jonka mukaan sallittuja työtaistelutoimia ovat ainoastaan sellaiset, joista työntekijät ja työnantajat voivat neuvotella keskenään. Poliittisia lakkoja voitaisiin rajoittaa myös oikeuskäytäntöä muuttamalla: tulkinnassa voitaisiin painottaa sitä, menettääkö työehtosopimus merkityksensä työrauhan turvaajana. Tällöin lakko koskisiikin työehtosopimusta kokonaisuudessaan, ja työnantaja olisi oikeutettu hakemaan korvauksia kärsimistään vahingoista. (Koskinen 2018, 1.) Molemmissa tapauksissa poliittinen lakko tulisi työehtosopimuksen vastaiseksi, jolloin poliittiset työtaistelutoimenpiteet olisivat mahdollisia ainoastaan silloin, kun kunkin alan työehtosopimus ei ole voimassa.

Koskinen linjaa analyysissään, että Suomen olisi astuttava muiden pohjoismaiden tielle poliittisten lakkojen sallivuudessa. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että poliittisten lakot voisivat olla ainoastaan muutaman tunnin mittaisia kuten muissa pohjoismaissa, tai että lakot jopa rajautuisivat kokonaan työajan ulkopuolelle, jolloin käsitteestä ”lakko” tulee paradoksaalinen (Koskinen 2018, 1). Käytännössä tämä kaventaisi ay-liikkeen valtaa Suomessa merkittävästi, kun joukkovoimaa tai sen uhkaa ei voisi enää käyttää poliittisiin painostustoimiin. Syksyn 2018 työtaistelutoimenpiteet saivat hallituksen perääntymään lakiesityksensä kanssa ja ottamaan työmarkkinaosapuolet mukaan irtisanomislain muutoksen valmisteluun. Mikäli ay-liikkeellä ei olisi ollut lakkoasetta käytettävissään, hallitus olisi yksinkertaisesti voinut viedä rauhassa lakiesitystään eteenpäin. Toisaalta on myös arvioitu, että hallituksen esitys olisi saattanut kaatua perustuslakiin, sillä se olisi asettanut eri kokoisten firmojen työntekijät eriarvoiseen asemaan lain edessä (US 18.10.2018).

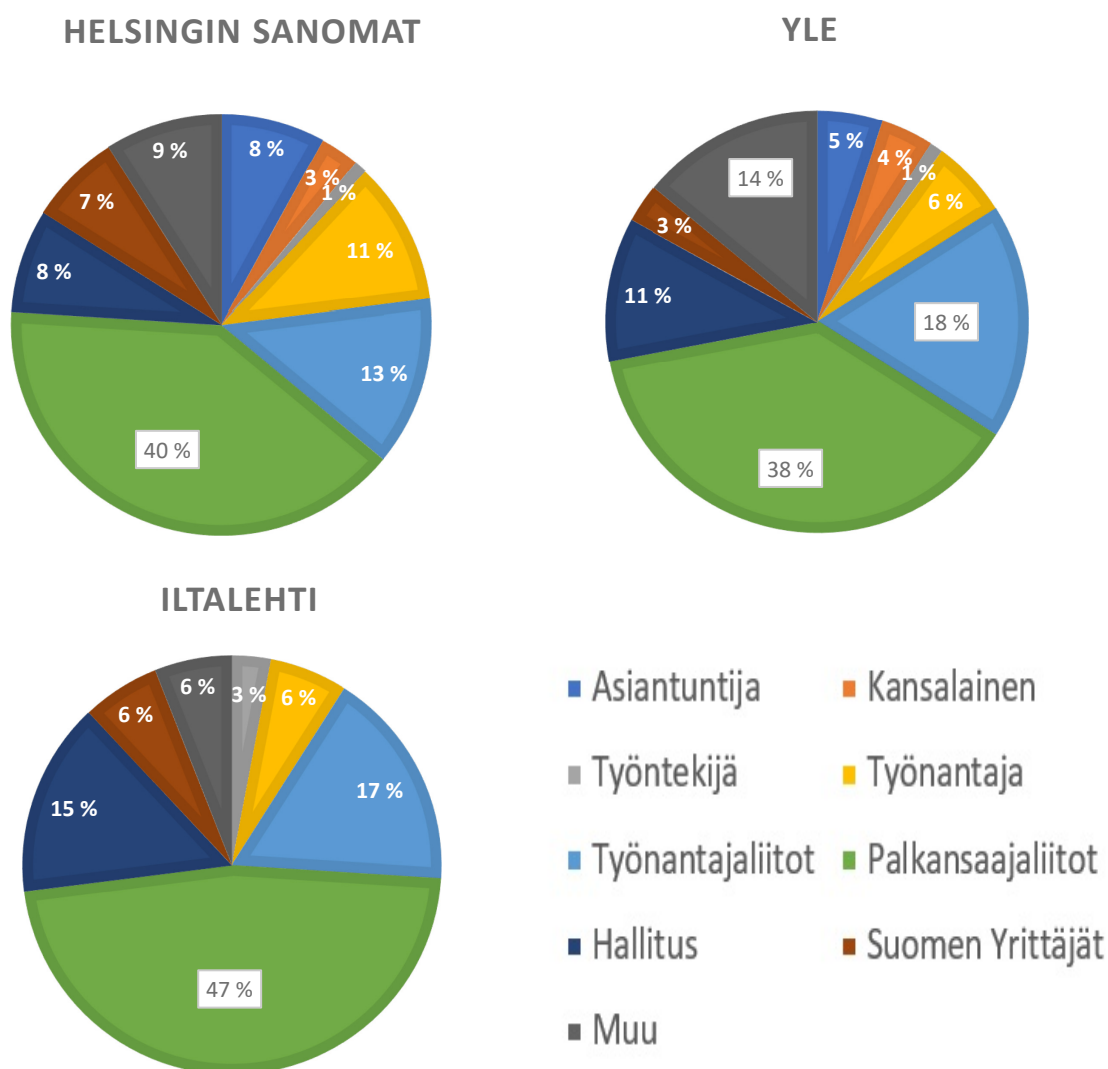
4. Poliittiset työtaistelut julkisessa diskurssissa

4.1. Median painotukset

Aineiston analyysissä olen kiinnittänyt huomiota uutisten ja muiden kirjoitusten rytmitykseen ja narratiivisuuteen, niissä käytettäviin ilmauksiin, metaforiin ja analogioihin. Niin ikään painoarvoa on uutisten otsikoinnin ja sisällön välisessä suhteessa. Lisäksi olen tehnyt myös niin määrällistä kuin laadullistakin havainnointia uutisissa ja kirjoituksissa ääneen pääsevästä tahosta: ketä haastatellaan tai siteerataan, ketä ei? Onko jokin erityinen taho parrasvaloissa jatkuvasti ja kuka taas jää vaille ääntä?

Eri toimijoilta tulevien diskurssien selkeyttämiseksi käsitän *omistajadiskurssin*, eli toimittajilta itseltään tulevan tekstin erillään *vierasdiskursseista*, jotka koostuvat konfliktin eri osapuolten ja muiden aineistoissa esiintyvien tahojen puheenvuoroista, tiedotteista, kommentteista ja sitaateista (ks. esim. Kivenmaa 2012, 31). Vierasdiskurssit on laskettu ainoastaan uutismuotoisista aineistotyypeistä, sillä pääkirjoitukset ja analyysit erottuvat selkeästi pikemminkin tietyn näkökulman ottavina omistajadiskursseina.

Uutisissa ääneen pääseviä tahoja tarkasteltaessa valokeilassa ovat sekä työmarkkinaosapuolet että työnantajat, mutta ay-liikkeen edustajat saavat selkeästi eniten palstatilaa. Uutisoinnissa myös SY saavat äänensä kuuluviin, vaikka kyseinen järjestö ei olekaan virallinen työmarkkinaosapuoli, eikä siten kuulu siihen vakiintuneeseen ulkoparlamentaarisesta vallankäytön piiriin, josta myös omien esimerkkitapauksieni ”valtakamppailussa” on kyse. SY:n läsnäolo konfliktissa on kuitenkin hyvin perusteltu, sillä irtisanomiskiistan varsinaisessa asiakysymyksessä oli kyse SY:n jäsenyrityksille tärkeistä uudistuksista. Seuraava kuvio havainnollistaa aineistossa esiintyneiden vierasdiskurssien jakauman eri ryhmien välillä:



Kuvio 1: Vierasdiskurssien jakautuminen aineistossa.

Vierasdiskurssit ovat laskettu siten, että jokaisessa uutisessa ääneen pääsevät eri toimijat ovat laskettu diskurssinkäyttäjiksi *kerran*. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi samassa uutisessa haastatellut STTK:n, SAK:n ja Teollisuusliiton edustajat ovat laskettu yhdeksi vierasdiskurssin käyttäjäksi. Tähän ratkaisuun olen päätenyt siksi, että ay-liike käsittää useita eri toimijoita keskusjärjestöistä ammattiosastoihin, kun taas esimerkiksi hallitus toimijana on tämän tutkielman aineistossa tarkoittanut käytännössä joko hallitusta kollektiivina, pääministeri Sipilää tai työministeri Jari Lindströmiä. Näin on siis vältytty siltä, että ay-liike olisi vierasdiskurssissa yliedustettuna, sillä jo tällä laskentatavalla kuviosta huomataan, että ay-liikkeen osuus vierasdiskursseista on merkittävä. Tässä on tietenkin huomioitava myös se, ettei ay-liikekään ole mikään homogeeninen toimijoiden joukko, jonka ääni olisi ainoastaan yhteinen, mutta toisaalta tutkimusasetelmani kannalta ei ole relevanttia tarkastella vierasdiskursseja määrällisesti tämän syvemmin.

Kaikissa kolmessa mediassa ay-liikkeen edustajat ovat saaneet selkeästi eniten palstatilaa, kun taas konfliktin toinen osapuoli, hallitus, on edustettuna sangen vaatimattomasti aiheen tiimoilta. Hallitusta enemmän vierasdiskursseja uutisoinnissa käyttävät sekä työnantajaliitot että Helsingin Sanomien tapauksessa jopa itse työnantajat. Medioiden erilaiset painotukset näkyvät siten, että Helsingin Sanomat keskittyy enemmän yksittäisten työnantajien vierasdiskursseihin, kun taas Ylen ja Iltalehden työnantajapuolen vierasdiskurssit koostuvat enemmän työnantajajärjestöjen ja keskusjärjestöjen kommentoinneista. SY vei Iltalehdessä ja Helsingin Sanomissa kutakuinkin yhtä suuren siivun vierasdiskursseista, kun taas Ylellä yrittäjäjärjestön osallisuus diskursseista on vähäisempää. Asiantuntijoiden osuus vierasdiskursseista oli niin Helsingin Sanomissa ja Ylelläkin kolmen prosenttiyksikön sisällä toisistaan, kun taas Iltalehden uutisoinnista asiantuntijat uupuivat. Iltalehti taas erottautui Ylestä ja Helsingin Sanomista siten, että sen uutisoinnissa vierasdiskurssien moniäänisyys oli vähäisempää: asiantuntijoiden lisäksi myös kansalaisten ääni hävisi aineistossa.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä työtaistelu-uutisoinnissa myös huomattavan toimijaryhmän poissaoloon: lakon piirissä olevien työntekijöiden. Vaikkakin uutisissa oli haastateltu ja siteerattu ahkerasti keskusjärjestöjen ja ammattiliittojen edustajia, ei työntekijän ääntä uutisoinnissa kuulla kuin muutamaan otteeseen. Tällöin uutisten toimijat ovat lähinnä työntekijöi-

den edustajia, eivät itse työntekijöitä. Tämä korostaa ay-liikkeen asemaa eliittinä ja laittaa uutisen vastaanottajan miettimään, että onko rivityöntekijällä oikeastaan ollut sanavaltaa koko työtaistelussa tai sen taustasyissä lainkaan. Tätä näkökulmaa käsittelen luvussa 4.3.1.

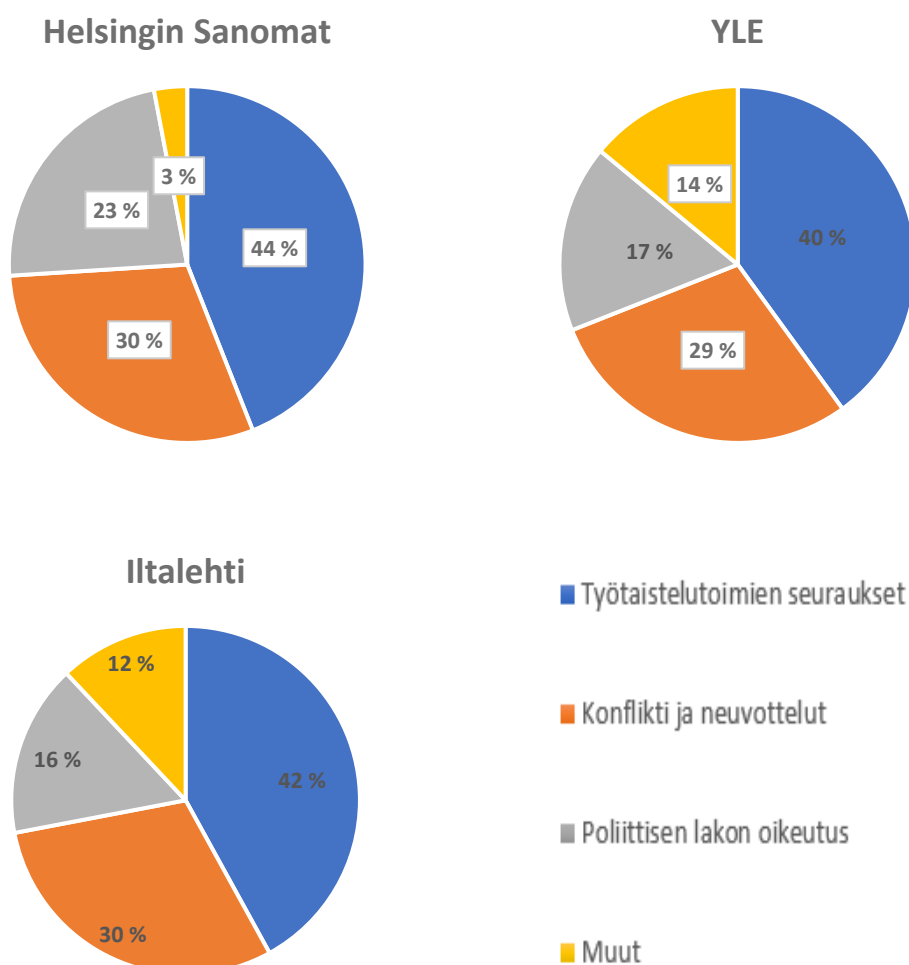
Sisällöllisesti työtaistelu-uutisissa esiintyvä ongelmanmäärittely voidaan jakaa kolmeen eri teemaan. Osa uutisista oli puhtaan funktionaalisia kuvatessaan työtaistelun konkreettisia vaikutuksia suomalaisten arkeen. Näissä juttutyypeissä työtaistelujen taustalla olevat syyt eivät saaneet virkettä tai paria kummempaa huomiota, vaan ongelmia määriteltiin esimerkiksi palveluiden häiriöiden kautta ja toisaalta myös lakkojen potentiaalisten seurausten arvioimisella, kuten vaikkapa uutisoimalla teollisuuden kärsimistä menetyksistä.

Toinen näkyvä teema rakentui taas itse konfliktin ympärille, ja pääpaino tämän tyyppisissä jutuissa oli hallituksen ja ay-liikkeen välinen arvovaltataistelu. Tähän liittyi muussa kuin uutistyyppisessä aineistossa vahvasti myös vasemmistopuolueiden, erityisesti SDP:n ja ay-liikkeen väliseen siteeseen. Monissa pääkirjoituksissa ja vapaamuotoisemmissa analyyseissa erityisesti irtisanomiskiistaan liittyvien työtaistelutoimenpiteiden makusteltiin olevan osa sosialidemokraattien vaalikampanjaa. Aineistossa maalailtiin myös luokkataistelun sävyjä: mielipidemittausten mukaan kansa jakautuu näissä kahdessa esimerkkitapauksessani vasemmistolaisiin työläisiin ja oikeistolaisia arvoja kannattaviin porvareihin.

Kolmas erottuva teema oli taas keskustelu itse poliittisesta lakosta ja sen oikeutuksesta, jossa vierasdiskurssi kuului konfliktin osapuolten lisäksi myös asiantuntijoille. Tässä keskustelussa kuitenkin sekä työnantajat että hallituksen edustajat olivat selkeästi toimijoina esillä ay-liikettä enemmän kuin kahdessa muussa teemallisesti eriytyvässä aineistotyyppissä. Keskustelussa poliittisesta lakosta korostuvat äänet, joiden mukaan suomalainen ay-liike on aivan liian lakkoherkkä ja oikeutta lakkoiluun käytetään vastuuttomasti.

Kahta jälkimmäistä teemaa osittain yhdisti ongelmanmäärittely ay-liikkeestä demokratianvastaisena toimijana: vaikuttamista vasemmistopuolueiden kanssa ei katsottu välttämättä suopein silmin lehdistössä ja myöskin poliittiset lakot nähtiin ongelmallisena demokratian toteutumisen kannalta. Toisaalta erityisesti irtisanomiskiista herätti myös keskustelua kolmikannan puolesta, kun julkisudessa puntaroitiin sopimiskulttuurin hyötyjä suomalaiselle yhteiskunnalle.

Seuraavasta kuviosta näkyy, kuinka edellä mainitut teemat jakautuvat eri lehtien välillä:



Kuvio 2: Työtaistelu-uutisten jakautuminen teemoittain.

Kuviosta voidaan havaita, että kaikki kolme mediaa käsittelevät työtaistelu-uutisoinnissa korostuvia teemoja miltei samalla tarmolla: kaikkien teemojen esiintyvyys oli vain muutamien prosenttiyksiköiden sisällä toisistaan eri medioissa. Ainoastaan Helsingin Sanomista on huomattavissa se, että se on keskittynyt jonkin verran enemmän poliittisten lakkojen legitimitteistä käytävään keskusteluun, ja vastaavasti pääteemojen ulkopuolelle jäävien juttutyyppeiden määrä on verrokkimedioita vähäisempi.

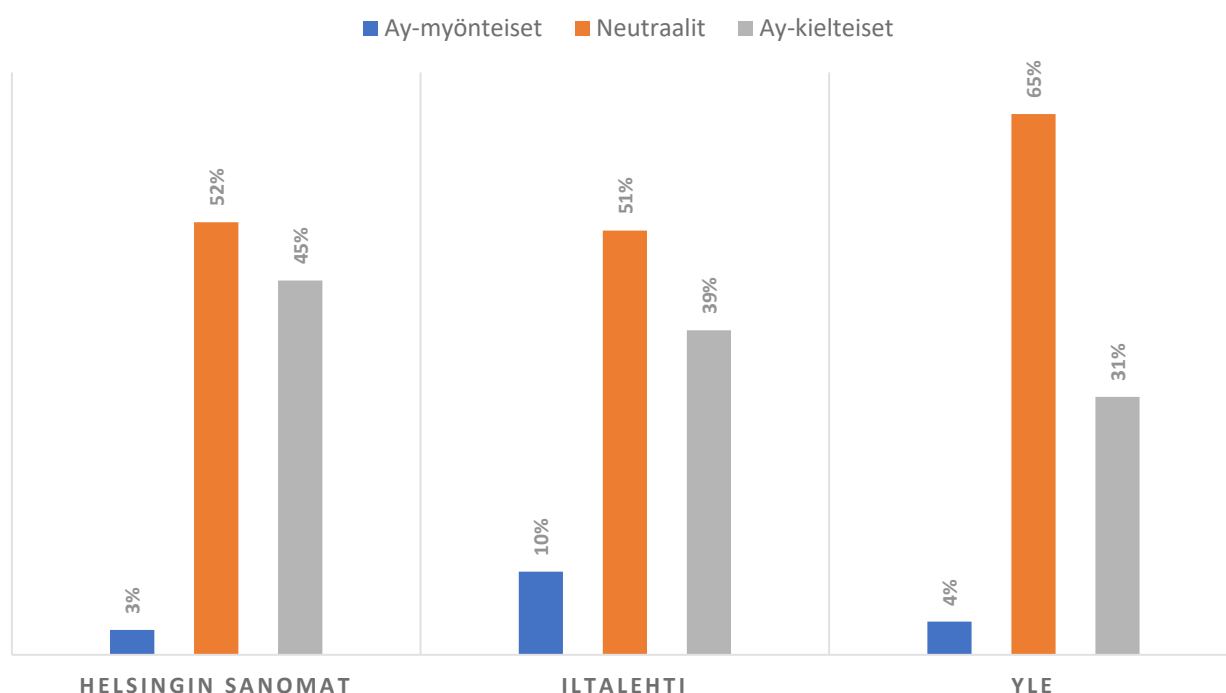
Kun tutkimusongelmani yksi keskeisimmistä kysymyksistä kiinnittyy siihen, miten ay-liike median kautta suurelle yleisölle kehystetään, on tietenkin kiinnostavaa tarkastella myös sitä,

asettuuko media jollain tavalla ay-liikettä vastaan tai sen puolelle. Kysymys on kuitenkin itsessään liian suoraviivainen tai jopa mustavalkoinen: aineistoni koostuu pääasiassa uutisista, ja niiden useimmiten neutraaliksi kirjoitettua sisältöä ei ole mielekästä tarkastella tällaista binääristä jaottelua noudattaen, eikä se edes olisi mahdollista. Se, miten kukin uutinen käsitteään, rakentuu tulkinnoissa, jotka taas ovat täysin riippuvaisia kunkin yksilön tietopohjasta, ympäristöstä ja kokemuksista. Tutkijana en ole siis tästä poikkeus, vaan voin ainoastaan tarjota joitain hyvin perusteltuja näkökulmia asiaan. Aineiston pääkirjoitus- ja kolumnimuotoiset jutut voivat olla taas sävyltään paljon kantaaottavampia ja sen vuoksi helpommin asetettavissa johonkin tiettyyn kohtaan karrikoidulla akselilla ammattiliittovastainen–ammattiliittomyönteinen tai lakkovastainen–lakkomyönteinen, joskaan niistäkään ei voinut läheskään aina tehdä tällaista lokeroivaa havainnointia. Koin kuitenkin mielekkääksi tehdä määrällistä analyysia siitä, kuinka moni *otsikko* vaikuttaa asettuvan tälle asteikolle, jonka toisessa päässä on ay-myönteinen asennoituminen ja toisessa päässä taas ay-kielteinen.

Otsikoiden tarkastelu jutuista erillisinä osasina on sikäli relevanttia, että näennäisen neutraalissa ja kantaa-ottamattomassa uutisessa juuri otsikko on yksi merkittävimmistä tekijöistä, joka luo lukijalle eräänlaisen ennakkokehyksen käsiteltävästä aiheesta. Vaikka varsinainen uutisen kehystämismen prosessiin kuuluu monia leipätekstiinkin sisältyviä valintoja, on otsikon voima itsessään merkittävä. Otsikko antaa alkusysäyksen julkisen diskurssin rakentumiselle, sillä se valjastetaan esittämään jotain erityistä versiota todellisuudesta ja maailmanjärjestyksestä. Otsikko nauttii tietynlaista erityisasemaa, kun se edelleen mielletään uutisen tärkeimmäksi osaksi, joskin tämä erityisasema klikkijournalismin aikakaudella voidaan vähintäänkin kyseenalaistaa. Otsikot ja niiden elementit ovat aina journalistisia valintoja ja olivatpa kuinka sensaatiohakuksia tahansa, sisältävät ne myös sen informaation, jota mediatoimijat pitävät kaikkein tärkeimpänä uutisaiheen kannalta. Siispä se, mitä otsikko sisältää tai ei sisällä, osoittaa myös sen, kuinka mediatoimijoiden valinnat ovat kykeneviä rajoittamaan tai mahdollistamaan diskurssin rakentumista tiettyyn suuntaan. (MacRitchie & Seedat 2008, 339–340.)

Kategorisointia helpottaakseni olen käsittänyt lakon ja ay-liikkeen kuuluvaksi samaan ay-agendaan. Otsikot on laskettu siten, että ay-myönteisten alle on laskettu otsikot, joihin on esimerkiksi otettu jokin ay-liikettä tai lakkoa puolustava vierasdiskurssi, tai jos otsikko muutoin antaa myönteisen kuvan ay-liikkeestä tai lakosta. Neutraaleihin otsikoihin taas laskin kaikki otsikot,

jotka kuvaavat lakkoa tai ay-liikettä toimijana neutraalisti. Myös otsikot, joissa puhutaan värikkäästi sekä ay-liikkeestä että hallituksesta, on laskettu neutraaleiksi, sillä ne eivät korosta ainoastaan toista osapuolta positiivisesti tai negatiivisesti. Ay-kielteisiin otsikoihin on taas luettu mukaan ne, jotka selkeästi skandalisoivat lakon vaikutuksia tai kritisoivat ay-liikettä toimijana. Seuraava kuvio havainnollistaa, kuinka otsikointi eri medialähteissä jakautui akselilla ay-myönteinen–neutraali–ay-kieltein:



Kuvio 3: Aineiston otsikoiden jakautuminen ay-myönteinen–neutraali–ay-kieltein -akselilla.

Kuviosta 3 voidaan havaita, että kaikilla kolmella alustalla neutraalien otsikoiden määrä oli suurin, kun taas ay-myönteisten otsikoiden määrä jäi vaatimattomaksi ay-kielteisiin otsikoihin verrattuna. Helsingin Sanomissa neutraalien ja ay-kielteisten otsikoiden ero oli kaikista kapein ja myös ay-myönteisten otsikoiden määrä kaikista vähäisin. Ylellä taas neutraaleja otsikoita oli prosentuaalisesti eniten ja ay-kielteisiä vähiten. Ilta-lehti taas erottuu edellä mainituista siten, että sillä oli kaikista eniten ay-myönteisiä otsikkoja, peräti kymmenen prosenttia kaikista jutuista.

Erot eri aineistolähteiden painotusten välillä ovat pieniä, mikä selittyy luontevimmin sillä, että kyseessä on kolme poliittisesti sitoutumatonta mediaa. Jos tarkasteluun olisi otettu esimerkiksi Toivosen (2006) lailla eri puolueiden äänenkannattajia, olisivat erot painotuksissa näkyneet varmasti paljon selkeämmin. Myöskin, jos aineisto olisi valittu lehdistä, joilla on jokin historiallinen puoluepoliittinen kytkös, voisi vertailu eri lähteiden välillä olla hedelmällisempää. Esimerkiksi Holmbergin (2004) vertaillessa sekä niin sanottuja historiallisesti neutraaleja julkaisuja kuin puoluepoliittisista siteistään vapautuneita lehtiä, oli ero vielä havaittavissa: esimerkiksi Helsingin Sanomat käsitteli eri yhteiskunnallisia toimijoita – myös ay-liikettä – tasapuolisemmin kuin silloiset verrokkilehdet Aamulehti ja Keskisuomalainen. Valinta ainakin näennäisesti puolueettomiin julkaisuihin on ollut kuitenkin pitkälti harkittu teko: aiheeni kannalta mielenkiintoista on se, millaiseksi ay-liikkeen toimijuus rakentuu todennäköisemmin kansalaisten keskuudessa. Tämän vuoksi en nähnyt mielekkäänä vaihtoehtona ottaa tarkasteluun vähälevikkisempiä puoluelehtiä, sillä niiden voidaan jo aiemmankin tutkimuksen valossa olettaa ottavan tietynlaisen – jopa polarisoituneen – kannan keskusteluun työtaisteluista (ks. esim. Leppimäki 2007).

Tutkielmani analyysi etenee diskurssianalyysissä mikrotasolta hiljalleen kohti makrotasoa. Luvussa 4.2 teen mikrotason diskurssianalyysia, jossa kiinnitän erityistä huomiota tekstien painotuksiin, sanavalintoihin, rytmitykseen ja muihin mikrotason yksityiskohtiin, kun käsittelen ay-liikkeen roolia ja identiteettiä konfliktissa suhteessa hallituksen rooliin. Analyysin toisella puoliskolla siirryn tarkastelussani mesotasolle, eli keskityn yksittäisten sanavalintojen sijasta analysoimaan median kehystämisen yleisempiä valintoja esimerkiksi vierasdiskurssien käytön suhteen. Lopuksi liikun analyysini makrotasolla, jossa analysoin itse poliittisesta lakosta käytävää keskustelua ja sen eri diskursiivisia ulottuvuuksia. Osittain nämä tasot ovat limittäisiä, mutta pääasiassa tarkastelu kehittyy mikrotasolta laajemmaksi analyysin edetessä.

4.2. Ammattiyhdistysliikkeen abstraktit roolit ja identiteetti

Kehysanalyysin yksi tehtävistä on paikantaa uutisista ongelmien määrittelyä ja niiden taustasyitä: mikä toiminta kehystetään ongelmalliseksi ja mitkä toimijat tähän ovat osallisina tai ”aiheuttajina” (ks. esim. Entman 1993, 52). Aineiston analyysissä siis kiinnitin erityistä huomiota siihen, kuinka konfliktin osapuolet aineistoteksteissä käyttäytyvät ja mitä he tekevät, kun ongelmaksi määriteltiin joko itse konflikti tai työtaistelutoimien aiheuttama harmi. Mielenkiinto oli siis molempien osapuolten, niin hallituksen kuin ay-liikkeenkin representaatioissa. Koska tutkimusongelmani pääpaino on kuitenkin ay-liikkeen julkisen diskurssin kautta rakentuvassa toimijuudessa, tarkastelen sitä myös analyysissä muiden toimijoiden käyttäytymistä ja rooleja enemmän. Toisaalta, koska kyse on kahden erityisen toimijan välisestä konfliktista ja jossain määrin myös vastakkainasettelusta, rakentuu ay-liikkeen toimijuus myös hallituksen toimijuutta vasten. Voidaan siis esittää, että kyse on näiden tahojen eräänlaisesta poliittisen työtaistelun kontekstissa rakentuvasta julkisesta *identiteetistä*, jossa niiden representaatiot konstruoidaan toisilleen vastakkaisiksi.

Fairclough’n (1997, 165) mukaan tiedotusvälineiden diskurssianalyysissä on tärkeää huomioida toimijoiden (tai ”muiden”) muodostamien ryhmien representaatio ja niiden suhde muihin toimijoihin; ovatko ne konstruoitu selkeästi erillisiksi ryhmiksi vai samankaltaiseksi jonkin toisen toimijan kanssa, ja mitkä ryhmät ovat konstruoitu vastakkaisiksi ryhmiksi? Tekstissä mahdollisesti piilevien ideologioiden analyysissä on keskityttävä siihen, kuinka tiedotusvälineissä rakennetut suhteet ja identiteetit tulevat näkyviin. Nämä mediateksteissä konstruoidut suhteet heijastelevat yleensä myös yhteiskunnassa yleisemmin vallalla olevia suhteita. (Emt., 167.)

Eri lähteistä peräisin olevat aineistotekstit eivät merkittävästi eroa toisistaan, vaikkakin pieniä painotuseroja on havaittavissa. Sisällöllistä eroa tuovat tietenkin eri juttutyypit: neutraalimmat uutissisällöt poikkeavat tyyliltään paljon kantaaottavista pääkirjoituksista, kommentaateista ja analyysistä. Kokonaisuudessaan aineisto muodostaa kuitenkin ay-liikkeelle toimijana aivan tietynlaisen julkisen identiteetin ja abstraktimman roolin, jota leimaavat vastuuttomuus, konfliktiherkkyyden ja suorastaan irrationaalinen käytös.

4.2.1. Tulevaisuuspuheella kohti konfliktia

Odotetusti aineistossa Iltalehden otsikointi oli shokeeraavampaa kuin Helsingin Sanomien tai Ylen jutuissa, mutta toisaalta Iltalehden juttujen sisällöt eivät itsessään olleet yhtään sen värikkäämpiä kuin muissakaan medioissa. Kuten Nylund (2009, 87) esittääkin, on uutisten narratiivisuus ja eräänlainen ”shokkiarvo” tärkeä osa nykypäivän median tarinankerrontaa. Nylundin mukaan muun muassa Bergholm on esittänyt, että Suomi on ”lakkoilun sivistysmaa”, ja vaikka erityisesti julkisuudessa kielenkäyttö konfliktin osapuolten välillä voi olla välillä kovaakin, toteutetaan työtaistelutoimenpiteet lainsäädäntöä ja vakiintunutta käytäntöä silmällä pitäen (Bergholm 2008, 40; Nylund 2009, 76). Tämä käy myös ilmi aineistoni uutismuotoisissa jutuissa, joita vasten median otsikointi luo suuren kontrastin. Otsikot luovat tarinaa työtaisteluista pikemminkin hallitsemattomana, kaaosmaisena ilmiönä, joka enteilee jopa dystopian partaalle kääntyvästä yhteiskunnasta.

Konflikti ja toimijoiden väliset ristiriidat tekevät työtaisteluista mehekkaan uutisoinnin aiheen medialle, joten lähtökohtaisesti mediatahojen voidaan olettaakin valitsevan uutisoinnissaan maltillisemmän tyylin sijasta kärjistetyn kehyksen, jossa vastakkainasettelu ay-liikkeen ja hallituksen välillä korostuu (Nylund 2009, 75). Harcupin ja O’Neillin (2001, 278–279) mukaan uutinen tulee todennäköisemmin ”valituksi” eli menestymään, mikäli se sisältää konfliktin tai tragedian. Nykyisen mediatulvan aikana varsinkin verkkojulkaisut käyvät kovaa kamppailua siitä, kenen jutut tulevat huomatuiksi ja ”klikatuiksi”. Mehevä konflikti siis myy, ja se vaikuttaa myös työmarkkinaosapuolten ja hallituksen välisten suhteiden representaatioon. Kyseessä on medialta merkittävä vallankäytön väline, sillä suurelle yleisölle luodaan kuvaa syvän kuilun repeämisestä yhteiskunnallisten toimijoiden välille, ja lukija laitetaan pohtimaan omaa positiotaan suhteessa konfliktin osapuoliin. Tästä syystä myös yhteistyön diskurssia on vaikea aineistosta löytää: valitut kehykset konstruoivat ay-liikettä ja muita konfliktin keskeisiä toimijoita toisilleen vastakkaisina yhteiskunnallisina voimina, joten tähän ”juoneen” ei istu yhteistyön narratiivi.

Työtaistelu-uutisointi ainakin suomalaisessa lehdistössä on muuttunut merkittävästi vuosikymmenten saatossa. Sairaanhoidajien työtaistelu-uutisoiteja ja työmarkkinajulkisuuden muutosta yli viidenkymmenenvuoden tarkastelujaksolla tutkinut Nylund (2009, 78) esittää, että siinä missä aiemmin työtaistelu-uutisointi käsitteli pitkälti tasapuolisesti sekä osapuolten

neuvotteluja että työtaistelujen vaikutuksia, niin taas 1900-luvun lopulle tultaessa kyseisten uutisten pääpaino onkin ollut enemmän työtaistelutoimien vaikutuksissa ja myös potentiaalisissa seurauksissa. Nylundin laatiman taulukon mukaan seurauksia kuvailevia uutisia oli kolminkertainen määrä neuvotteluihin liittyviin uutisiin verrattuna. Tämä näkyy myös omassa aineistossani: työtaistelu-uutiset olivat useimmiten sekä aktiivimallin että irtisanomiskiistan tiimoilta raportointia lakkojen aiheuttamista liikenneuhkista ja palvelukatkoksista. Erityisen ahnaasti mediassa tunnuttiin tarttuvan esimerkiksi JHL:n syksyllä 2018 toteutuneen kaksipäiväisen lakon vaikutuksiin, jotka kohdistuivat muun muassa päiväkotien ja koulujen ruoanjake-
luun:

Perjantain poliittisen lakon seuraukset: liikennekaaos, ruokahuolto vaarassa, eväät mukaan lapsille! (IL 31.1.2018a)

Työtaistelut kiihtyvät: JHL julisti kahden päivän lakon - lapset ja vanhukset voivat jäädä ilman ruokaa (IL 17.10.2018a)

Ylläolevat otsikot ovat esimerkkejä Iltalehden konfliktinnälkäisistä otsikoista, joissa maalailaan Suomea uhkaavassa poikkeustilassa. Eräässä Iltalehden JHL:n lakkoon liittyvässä uutisessa myös väliotsikointi samanaikaisesti lietsoi ja kumosi lakon vaikutuksen shokeeraavuutta, kun *”Ei hengenvaaraa”* (IL 19.10.2018a) rikkoi muutoin neutraalisävyisen uutisen harmoniaa. Iltalehti tuo otsikoinnillaan lukijalle läsnäolevaksi jonkin pahemman katastrofin uhan, vaikkei mikään varsinaisissa jutuissa tai työtaistelutoimien toteutuneissa vaikutuksissa viittaakaan siihen, että tilanne olisi ollut missään vaiheessa karkaamassa käsistä. Tämä onkin sellaista mediatoimijoiden tulevaisuuspuhetta, jossa ennakoidaan mahdollisia tulevia tapahtumia ja seuraamuksia. Tähän tulevaisuuspuheeseen liittyy läheisesti myös uhkakuvien luominen, jota varsinkin Iltalehti otsikoinnillaan toteuttaa. (Nylund 2009, 78.) Toisaalta uhkakuvien maalailu työtaistelu-uutisoinnissa tuntuu olevan luonnollista, vaikka Nylundin mukaan erityisesti sairaanhoitajien työtaistelutoimista ennustetut seuraukset ovat harvoin, jos koskaan vastanneet vakavuudeltaan toteutunutta tulevaisuutta.

Esa Väliverrosen mukaan nykyjournalismi keskittyy menneen ja nykyhetken raportoinnin sijasta tulevaisuuden skenaarioiden kuvaamiseen. Hän esittää, että tällainen tulevaisuuspuheen

lisääntyminen journalismissa kertoo paitsi yhteiskunnan ja ajattelutavan muutoksesta, myös lisääntyneestä kilpailusta journalismissa. Koska menneestä ja nykyhetkestä voidaan tuottaa vain rajallinen määrä kertomuksia ja tulkintoja, on mediatoimijoiden kilpailtava tulevaisuutta koskevilla esityksillään (Väliverronen 2002, 119.) Otsikoiden dramaattinen tulevaisuuspuhe pitäisi siis nähdä ennemminkin lehdistön selviytymismekanismina kuin varsinaisena ennusteena tulevista tapahtumista. Toisaalta Väliverronen myös esittää, että erilaisten tulevaisuudenkuvausten tuottamisesta on tullut tärkeä resurssi, jonka avulla eri organisaatiot pystyvät oikeuttamaan ja laajentamaan toimintaansa (emt). Tätä teoriaa vasten on syytä palata pohtimaan myös median sidoksia muihin toimijoihin: ketä tai kenen toimintaa tulevaisuuspuhe tässä tapauksessa hyödyttää? Onko lehdistön agenda setting sattumanvaraista ja viatonta, vai onko yksittäisillä toimittajilla tai kokonaisilla lehtitaloilla sellaisia kytköksiä tai ajattelutapoja, jotka ohjaavat kehysten valintaa?

Aineisto kokonaisuudessaan muodostaa kuitenkin mielenkiintoisen kuvan Suomesta poikkeusoloissa, ja useat jutut aineistossa käsittelivätkin esimerkiksi ihmisten ”selviytymisvinkkejä” lakkopäivinä, muun muassa minkälaisia eväitä pakata lapsille mukaan kouluun ja miten selviytyä työmatkasta, kun julkinen liikenne takkuu työtaistelutoimien vuoksi (ks. esim. YLE 22.10.2018a; HS 31.1.2018).

4.2.2. Vihollisdiskurssi

Helsingin Sanomat painottaa uutisoinnissaan ihmisten inhimillistä hätää enemmän taloudellisia tappioita etenkin työnantajille ja Suomen viennille. Näissä jutuissa ääneen pääsevät erityisesti työnantajan edustajat, jotka tuomitsevat ay-liikkeen toiminnan ylimitoitettuna ja kohutuuttomana. Jutuissa korostuu myös poliittisten lakkojen erityispiirre suhteessa perinteisiin työehtosopimusneuvotteluihin liittyviin työtaistelutoimiin: lakosta koituu kustannuksia työnantajille, vaikka ne ovat niin sanotusti passiivisia osapuolia ay-liikkeen ja hallituksen välisessä kiistassa. Näissä uutisissa myös hallituksen rooli konfliktin osapuolena hämärtyy, joten konfliktin tapahtumien kulku ja sen ratkaisumahdollisuudet lankeavat valitussa kehyksessä ay-liikkeen harteille.

Työtaistelu-uutisoinnissa ay-liike näyttäytyy siis konfliktin ainoana aktiivisena toimijana, ja sen vuoksi sen toimintaa myös kuvaillaan enemmän suhteessa muihin toimijoihin. Mielenkiintoista onkin siis tarkastella sitä, kuinka aktiivinen toimija uutisissa representoidaan ja millaisilla ilmaisuilla hänen toimintaansa esitellään. Vaikka ay-liikkeen edustajat ovat saaneet äänensä kuuluviin isossa osassa lakkouutisoinnista joko sitaattien tai haastattelujen muodossa, on kokonaisuudessaan aineistosta muodostunut kuva liikkeestä varsin nuiva.

Teollisuusliiton työttömien aktiivimallin vastainen poliittinen lakko sulkee Outo-kummun Tornion terästuotannon ja kaivostoiminnan perjantaina. – – Näin käy, vaikka Teollisuusliitto lupasi jättää poliittisen lakon ulkopuolelle tehtaita, ”jotka edellyttäisivät kohtuuttomia ylimääräisiä toimenpiteitä prosessien alasajossa tai tuotannon käynnistämisessä”. (HS 1.2.2018a.)

Yllä oleva sitaatti on peräisin Helsingin Sanomien uutisesta, joka on keskittynyt kuvaamaan lakon potentiaalisia vaikutuksia teollisuuteen. Uutisen muutoin neutraaliin sävyyn tulee särö, kun toimittaja kirjoittaa Teollisuusliiton ”lupauksesta” ja sitä vastaan toimimisesta. Tämä vallittu kehys leipoo Teollisuusliitosta kuvaa lupauksia rikkovana organisaationa. Vastaavanlainen ay-liikkeen toiminnan representaatio jatkuu aineistossa kautta linjan, joskaan toimittajat eivät välttämättä käytä näitä ilmaisuja omistajadiskursseissaan, vaan ay-liikkeeseen kohdistuvat arvostelmat piilevät muiden toimijoiden vierasdiskursseissa. Ay-liikkeen toimintaa ja olemusta pääsevät siis kuvaamaan myös hallitus, elinkeinoelämän edustajat ja muut tahot esimerkiksi sitaattien muodossa. Toki tyyliltään uutisista poikkeavat pääkirjoitukset ja kommentit taas kuvaavat hyvinkin värikkäästi kaikkia konfliktin osapuolia. Teemu Luukka kirjoittaa Helsingin Sanomien analyysissään irtisanomiskiistasta näin:

Ay-liikkeen pitää saada haluamansa tai se menettää kasvonsa jäsenistönsä edessä (HS 5.9.2018).

Luukan kirjoitus muodostaa ay-liikkeestä kuvaa hieman lapsenomaisena toimijana, jonka on voitettava hiekkalaatikoleikki. Aineistossa ay-liikkeen toiminta representoitiin useimmiten ehdottomana, uhkaavana ja vastuuttomana. Valitut kehykset synnyttävät lukijalle mielikuvan yhteistyökyvyttömästä yhteiskunnallisesta toimijasta, joka neuvottelun sijaan *pillastuu, käy*

taistoon ja tekee vastarintaa. Aineistossa korostuu myös muiden toimijoiden hämmennys poliittisen lakon suhteen, sillä varsinkin irtisanomiskiistan kontekstissa työtaistelutoimenpiteet koettiin täysin suhteettomiksi esitettyyn lakimuutokseen nähden. Vieraskurssit käsittelevät tätä epäsuhtaa aineistossa usein. Esimerkiksi lokakuussa 2018 Helsingin Sanomissa julkaistiin poliittisiin lakkoihin tuskastuneen yrittäjän haastattelu, jossa kritiikki ay-liikkeen toimintaan kuului vahvana:

”Onhan se typerää pompottaa työntekijöitä ja panna työnantajat maksamaan lakkojen kulut. Ja kyllä minä kysyn, että johtaako tätä maata etujärjestöt vai demokraattisesti valittu hallitus”, Paananen suomii poliittisia työtaisteluita.
(HS 10.10.2018.)

Aineistossa mielenkiintoinen, joskaan ei yllättävä seikka on se, että nämä työtaistelut tuomitsevat vieraskurssit käsittelevät ay-liikettä konfliktin ainoana aktiivisena osapuolena, ikään kuin hallituksella ei olisi työkaluja tilanteen ratkaisemiseen. Kuten ylläolevasta sitaatista käy ilmi, ay-liikkeen legitimitettä yhteiskunnallisena toimijana ja nimenomaan poliittisena vaikuttajana kyseenalaistetaan.

Koska pyrin tutkimusongelmani kautta tarkastelemaan sitä, miten mediarepresentaatiot tosiasiallisesti vaikuttavat ay-liikkeen mahdollisuusrakenteisiin toimijana, on syytä luoda katsaus siihen, kuinka sen julkinen identiteetti muodostuvassa diskurssissa voi vaikuttaa asenneilmapiiriin ulkoparlamentaarista vaikuttamista, ay-liikettä tai jopa korporatismia kohtaan. Kuten olen edellä esittänyt, ay-liike representoidaan työtaistelu-uutisten yhteydessä lähinnä yhteiskunnan häirikkönä, joka laittaa kapuloita tavallisen kansan ja demokraattisesti valitun hallituksen rattaisiin. Median diskurssissa sitä ei siis välttämättä tunnusteta legitimiä poliittiseksi toimijaksi. Ilmiötä voi lähteä perkaamaan Carl Schmittin (2015) klassikkoteoksen *Poliittisen käsite* kautta.

Schmitt esittää poliittisen yleensä rinnastettavan johonkin valtiolliseen, joskin rinnastus on siinä suhteessa epätyytyttävä, että valtio on harvemmin mitään itsestään selvää ja pysyvää. Myöskään länsimaisissa demokratioissa – jos missään – valtiolla ei ole mitään poliittisen monopolia, vaan toisensa läpäisseet yhteiskunta ja valtio ovatkin samalla tavalla poliittisia, eikä

mitään aiemmin yhteiskunnalliseen sfääriin kuulunutta elämänaluetta, kuten uskontoa, kulttuuria tai taloutta, voida pitää enää neutraalina poliittisessa. (Schmitt 2015, 24, 27.) Schmitt pohtii poliittisen käsitteen olevan viime kädessä erottelua joillain kriteereillä poliittisiin kategorioihin, jotka esimerkiksi moraalisella alueella voisivat olla hyvä ja paha. Poliittisessa itsessään hän osoittaa *ystävä/vihollinen* -dikotomiallaan, että poliittinen ykseys eli *me* määrittyy suhteessa *toiseen*, viholliseen, joka synnyttää reaalisen mahdollisuuden konflikteihin. (Emt., 2015, 31–33, 38.)

Edellä käsiteltyjen aineisto-otteiden valossa ay-liike näyttäytyy julkisessa diskurssissa poliittisena toisena, joka eroaa meistä perustavanlaatuisella tavalla: irrationaalisena, uhkaavana, sotaisana. Vaikkakin Schmitt on omassa aikalaiskontekstissaan 1900-luvun alkupuolella ajatellut ystävien ja vihollisten olevan jotain valtioiden ja niiden välillä tapahtuvia itsemäärittelyprojekteja, hän kuitenkin myös esittää vihollisen olevan läsnä myös valtion sisäpuolella. Schmitt kirjoittaa:

Poliittisen vihollisen ei tarvitse olla moraalisesti paha eikä esteettisesti ruma; sen ei tarvitse esiintyä taloudellisena kilpailijana, ja sen kanssa harjoitettu liiketoiminta saattaa jopa olla kannattavaa. Poliittinen vihollinen on yksinkertaisesti toinen, vieras. Sen olemuksen riittää muodostamaan, että se on erityisen intensiivisessä mielessä eksistentiaalisesti jotakin toista ja vierasta, niin että äärimmäisessä tapauksessa sen kanssa saattaa syntyä konflikteja, joita ei voida ratkaista edeltä käsin sovitettujen yleisten normien avulla eikä ”ulko puolisten” ja siten ”puolueettoman” kolmannen osapuolen päätöksellä”. (Schmitt 2015, 31–32.)

Koska työtaistelusta jo itsessään puhutaan nimenomaan *työtaisteluna*, keskustellaan yhteiskunnallisista konflikteista muutoinkin usein sotametaforin, esimerkiksi puhumalla *sanasodasta*, *hyökkäämisestä* ja *vaiheittain etenevästä taistosta*. Kun ay-liikkeen toimijuus julkisessa diskurssissa muodostuu useimmiten konfliktin kautta, näyttäytyy se yhteiskunnassa myös sotaisana toisena. Kuten aiemmin mainittu, ay-liikkeen toimijuus kuvataan lehdistössä varsin riitaisaksi käyttämällä erilaisia negatiiviseksi miellettyjä verbejä, kuten *uhkaa*, *jyrähtää*, ja *kieltäytyy*, näyttäytyy konfliktin toinen osapuoli taas aineistossa huomattavasti sovittelevampana.

Ammattiyhdistysliike on käynyt vaihteittain etenevään taistoon hallituksen ajamaa irtisanomislakia vastaan, vaikka varsinaista lakiesitystään ei vielä ole. — — Osa hallituksen ministereistä olisi valmis etsimään kompromissia esimerkiksi rajaamalla esityksen alle kymmenen hengen mikroyrityksiin, mikä ei käy ay-liikkeelle. (HS 17.9.2018.)

Yllä oleva aineisto-ote on hyvä malliesimerkki aineistossa esiintyvistä ay-liikkeen ja hallituksen muodostamasta ystävä/vihollinen -vastinparista. Kuten esimerkistä voi havaita, hallituksen rooli irtisanomiskiistan mediarepresentaatioissa on varsin passiivinen ja ratkaisumyönteinen. Konfliktin osapuolena hallitus *toivoo, päättää, esittää ja perääntyy*, jotka verbeinä ovat selkeästi neutraalimpia ja myönteisempiä mielle yhtymiä tuottavia kuin ay-liikkeen toimijuuteen liitetty kieli. Kyseisessä Helsingin Sanomien artikkelissa kirjoittaja nostaa ongelmanmäärittelynsä keskiöön ay-liikkeen ja sen sotaosan asenteen hallitusta ja sen aikeita kohtaan. Hartin (2017, 7) mukaan sotametaforien – tai pikemminkin *sotakehyksen* – käyttö uutisoinnissa synnyttää väistämättä myös siihen sopivia toimijakehyksiä: yhdelle toimijalle lankeaa *väkivaltaisen yhteenottajan kehys* (violent encounter frame), kun taas toiselle konstruoituu *oppositiokehys* (opposition frame), joka oman tutkielmani tapauksessa tarkoittaa sitä, että hallitus kehystetään konfliktissa keinottomaksi ja rauhanomaiseksi oppositioksi, kun taas yritykset sekä tavallinen kansa saavat uhrin aseman. Mielenkiintoista onkin, että vaikka kyseisen uutisen omistajadiskurssissa ongelmaa käsitellään ”merkitystään suurempana arvovaltaakiistana”, pysyttelevät ay-liikkeen ja hallituksen roolit edelleen toisilleen vastakkaisina. Näin siitäkin huolimatta, että omistajadiskurssissa tunnistetaan ongelman perimmäinen vähäpätöisyys, jolloin sen osapuolina olisivat yhtä lailla epärationaalisesti käyttäytyvät toimijat.

Välillä ay-liikkeen ja hallituksen erottava kuilu tulee esiin jo heti otsikossa:

Lähteet: Hallitus aikoo rajata irtisanomisen helpottamisen alle 10 hengen yrityksiin – SAK:lle eivät kompromissit kelpaa (HS 1.10.2018)

Ay-liike on järkeä vailla ja häviää pelin, jos se ei tartu hallituksen sovintoesitykseen irtisanomisriidassa (HS 26.10.2018b)

Ammattiliitoilta tyrmäys hallituksen toiveille työtaistelutoimien rauhoittamisesta: ”Tämä on vasta alkua”. (YLE 17.10.2018b)

Ay-liikkeen toimijuus poliittisen työtaistelun mediarepresentaatioissa siis piirtyy varsin selkeästi erilaiseksi kuin hallituksen, jonka toimijuus uutisoinnissa on sovitteluvaa, rationaalista ja kiihкотonta. Hallituksesta muodostuu järjen ääni, kylmänrauhallinen toimija, joka edustaa ystävää; meitä, kun taas ay-liikkeen toimijuus representoidaan vieraana; vihollisena, poliittisena toisena. Palatakseni tämän luvun aiempaan väittämään Fairclough'n (1997) ajatusten pohjalta: hallitus konstruoidaan uutisteksteissä toimijuudeltaan täysin vastakkaiseksi ay-liikkeestä, joka aineistoni keskivertouutisessa representoidaan narratiivin "pahiksena" (villain). Valtamedian logiikkaan ja nykyään myös sen kilpailullisiin keinoihin kuuluu pelkkien faktojen luettelemisen sijasta narratiivinen uutisointi, jossa on joitain fiktiivisistä tarinoista tuttuja ja jopa samaistuttavia elementtejä; hahmogalleria, joka koostuu "hyvistä", "pahoista" ja ehkäpä "uhreista"; tarinan kehittyminen sen alkupisteestä loppuratkaisuun; dramaattisia tai yllätyksellisiä käänteitä; tarinoin voi sisältyä jopa moraalinen opetus. (McQuail 2013, 15, 114.) Kertomuksenomaiset uutiset saavat huomiota herkemmin ja ihmiset ovat myös motivoituneempia seuraamaan dramaattisesti kehittyviä tapahtumia kuin vaihtoehtoisesti kuivakkaa työläinsäädäntöjargonia. McQuailin mukaan ongelmallinen piirre tämänkaltaisessa uutisoinnissa on kuitenkin se, että se saattaa johtaa tapahtumien tahattomaan vääristelyyn ja vähemmän objektiiviseen havainnointiin. (Emt., 114.) Aineistooni sisältyvissä uutisissa vallitseva narratiivi on edellä mainittua kaavaa myötäilevä: ay-liike on tarinan pahis, kun taas "tavallinen kansa" ja työnantajat esitetään etenevän konfliktin uhreina. Sankarin viittaa sovitellaan taas irtisanomiskiistan loppuvaiheessa niiden yrittäjien ylle, jotka esimerkiksi halusivat tarjota koululaisille eväät JHL:n lakon aikana (ks. esim. YLE 22.10.2018d).

4.2.3. Syntipukkidiskurssi

Eronteko "meidän" ja "muiden" välillä rakentuu myös median diskursiivisessa vallankäytössä. Kuten vaikkapa "länsi" ei ole niinkään maantieteellinen alue kuin historiallisesti ja diskursiivisesti muodostut rakennelma: moderni, sekulaari ja kapitalistinen. Sitä vasten vakiintuneissa diskursseissa konstruoituu "itä", joka niin ikään ei ole pelkkä lokaatio, vaan jotain ei-läntistä: kehittymättömyyden, epädemokraattisuuden ja ahdasmielisen uskonnollisuuden kasvu-alusta. (Seppänen & Väliaverronen 2017, 106.) Jaottelu on pelkistetty, mutta tämänkaltaiset

diskursiivisesti rakentuneet dikotomiat ovat läsnä erityisesti politiikassa. Median representaatiossa hallitus ja ay-liike asettuvat toisilleen vastakkaisiksi hyväksi ja pahaksi, järkeväksi ja järjettömäksi, ystäväksi ja viholliseksi. Median rakentamassa diskurssissa siis ay-liike näyttäytyy ystävistä erottuvana poliittisena toisena. Tietysti jokainen yksilö rakentaa todellisuuttaan uutisista eri tavoin: yksilöllisestä elämäkokemuksesta ja tietämisestä johtuen työtaistelu-uutinen voi näyttäytyä eri ihmiselle eri tavoin.

Diane E. Schmidt (1993) on tutkinut ammattiliittojen toiminnan mediarepresentaatiota Yhdysvalloissa vuosien 1946–1985 välillä. Schmidt esittää, että koska valtamedia raportoi ammattiliitoista pääasiassa jonkin poliittisen tai työmarkkinakonfliktin yhteydessä, välittyy suurelle yleisölle kuva ammattiliitoista väkivaltaisena, vastuuttomana, epädemokraattisena ja elitistisenä liikkeenä. Schmidtin mukaan tällä on merkittävä vaikutus erityisesti sellaisten yksilöiden ajatteluun, jotka eivät omaa selkeää mielipidettä ay-liikkeestä. (Schmidt 1993, 152–153.) Tutkimus osoittaa, että etenkin median lakkouutisointi on hyvin asenteellista ja se vaikuttaa ihmisten asenteisiin ammattiliittoja kohtaan pitkällä aikavälillä. Schmidt kuitenkin toteaa myös, ettei tällainen asenteisiin negatiivisesti vaikuttaminen ole välttämättä tarkoitushakuista. Selvää kuitenkin on, että tällaisia kaavoja noudattava raportointi edistää negatiivisten mielleyhtymien syntymistä ammattiliittoja kohtaan. (Emt., 162.) Toisaalta jos vastaanottajalla on ensikäden tietoa aiheesta, on mediarepresentaation vaikutus vähäisempi, eikä se tällöin onnistu yhtä aktiivisesti muokkaamaan yksilön mielipidettä asiasta, saati merkittävästi vaikuttamaan tämän poliittiseen käyttäytymiseen.

Mitä tällainen vihollisuuden tai poliittisen toiseuden diskurssi tekee ay-liikkeen toimijuudelle ja toisaalta taas sen poliittiselle opponentille hallitukselle? Mitä enemmän ay-liike poliittisena toimijana saa näkyvyyttä työtaistelu-uutisten tematiikassa, sitä enemmän se konstruoituu sosiaalisesti joksikin yhteiskunnallisesti ei-toivottavaksi. Tämä tietenkin vahvistaa hallituksen pyrkimyksiä, sillä jos sosiaalidemokraattisen hyvinvointivaltion diskurssi muuttuu alisteiseksi markkinatalouden uusliberaalille diskurssille, muuttuu myös mielipideilmasto hiljalleen korporatistisen vaihdannan vastaiseksi.

Aineistoni uutisissa ay-liikkeestä leivotaan vihollista, jota voi syyttää teollisuuden menetyistä tuloista, lasten ja vanhusten ruokahuollon katkoksista sekä julkisen liikenteen takkuaamisesta. Negatiiviset vaikutukset näkyvät narratiivin uhrien elämässä, kun esimerkiksi Ääni työttömälle -mielenosoituksen aikaan julkisilla kulkuneuvoilla ei päässyt töihin tai kouluun. Mediarepresentaatioissa molemmat konfliktit piirtyvät yhteiskunnallista sekasortoa aiheuttavana ilmiönä, ja ulospääsyä etsitään toimittajien ongelmanmäärittelyn avulla: kuka on syyllinen konflikteihin? Vaikka sekä aktiivimallilaki että esitys työlainsäädännön muuttamiseksi ovat peräisin hallituksen asialistalta, nähdään ay-liike pääasiassa ainoana aiheuttajana ja aktiivisena toimijana konfliktissa. Aineistossa voi nähdä muodostuvan eräänlaisen *syntipukkidiskurssin*, kun syyllistä yhteiskunnan epäjärjestykseen haetaan.

Olen aiemmin jo kandidaatintutkielmassani tutkinut syntipukkiretoriikkaa osana korporatistien suhteiden muovautuvista Suomessa, joten aiheen tarkastelu on myös tässä yhteydessä relevantti. Vaikken laske analyysissäni liikaa painoarvoa pelkästään uutisissa esiintyvillä vierasdiskursseille, joissa saatetaan suomaa ay-liikettä varsin kovaotteisestikin, ovat ne kuitenkin osa sitä median kehystämismprosessia, joka rakentaa ay-liikkeen toimijuutta julkisessa diskursissa.

Syyllistäminen on läsnä myös monissa ei-uutistyyppisissä jutuissa, kun arvio ay-liikkeen toiminnan vahingollisuudesta yhteiskunnalle esiintyy suoraan omistajadiskurssissa:

Kansainvälisten yritysten näkökulmasta Suomessa on nyt korkea poliittinen riski, joka voi vaikuttaa yritysten menestykselliseen toimintaan. Investointeja ja tuotannon siirtoja arvioidaan myös tällaisista näkökulmista. Yritykset eivät tee politiikkaa, ne toimivat kylmien taloudellisten arvioiden perusteella.

Julkisten alojen mahdolliset poliittiset työtaistelut saattavat kiusata pahastikin tavallisia kansalaisia, mutta vientiin ja kansantalouteen ne vaikuttavat vain välillisesti. Vientiteollisuuden vahingoittaminen sen sijaan tuntuu rajusti ja pitkään jokaisen suomalaisen kukkarossa. (IL 12.10.2018a.)

Yllä oleva Juha Keskisen kirjoittama analyysi irtisanomiskiistasta kertoo aineistossani hyvin tyypillisenä esiintyvän ay-liikkeen toimijuuteen liittyvän moraalisen arvostelman: se ylläpitää yhteiskunnan jäsenille ja kansantaloudelle vahingollista toimintaa. Kyseisessä analyysissään Keskinen pohtii seuraavan kevään eduskuntavaalien ja poliittisten työtaisteluiden yhteyttä ja

toteaa, ettei ”pieni lainsäädännön fiiläus” ole koko konfliktin arvoinen. Vastuu konfliktiksi äityneeseen tilanteeseen tässäkin Keskisen analyysissä vierittyy kuitenkin yksinomaan ay-liikkeen harteille, vaikka alkusysäys koko konfliktille oli peräisin Sipilän hallituksen kehysriihestä.

Syntipukkien osoittaminen ja syyllistäminen yhteiskunnassa vallitsevasta sekasorrosta on hyvin valittu strategia, jos halutaan muovata suuren yleisön asennoitumista syntipukiksi valittuun kohteeseen (Vennesson 2014, 25). Kun ay-liike julkisessa diskurssissa tuomitaan työtaisteluista, horjuttaa se samalla ay-liikkeen uskottavuutta ja asemaa yhteiskunnallisena toimijana. Toisaalta syyllistäminen voidaan nähdä myös painostuskeinona ay-liikkeelle: kielteinen julkisuus voi saada ay-liikkeen perääntymään julkisuuskuvan säröytymisen pelossa. Ay-liikkeen parissakin läsnä oleva syntipukkiretoriikka tunnutaan tiedostavan:

Mielenilmauksen taustalla olevan Teollisuusliiton puheenjohtaja Riku Aalto kertoi Talouselämässä tietävänsä, että lakosta ei julkisuudessa kiitoksia heru. ”On selvä asia, että media on puolensa valinnut”, Aalto sanoi keskiviikkona Talouselämälle. (HS 1.2.2018b.)

Tarve etsiä syntipukki kumpuaa yhteiskunnallisesta konfliktista ja konsensuksen murtumisesta: kun vallanpitäjä havaitsee kansan muuttuneen liian moniääniseksi kaikkine vaatimuksineen, muuttuu tuo moniäänisyys myös uhkaksi valtiollisen auktoriteetin suosimalle yhteiskunnalliselle järjestykselle (Vuorelma 2017, 117). Kun syylliseksi yhteiskunnan levottomaan tilaan osoitetaan ay-liike, se toimii myös tahona, johon hegemonisessa diskurssissa voidaan liittää kaikki ”epäpuhdas” ja moraaliton, jolloin ay-liikkeen opposentti – tässä tapauksessa hallitus – sovittaa omat syntinsä (Burke 1969, 409). Aineistosta voidaan selkeästi havaita, että media on tarttunut hanakasti tähän syyllistämisen diskurssiin, sillä vaihtoehtoista ongelmanmäärittelyä tai ratkaisuehdotuksia ei konfliktin laukaisemiseksi juuri vieras- tai omistajadiskursseissa tarjota.

4.3. Ammattiyhdistysliikkeen yhteiskunnalliset roolit

Edellisessä luvussa tein mikrotason analyysia siitä, miten ay-liikettä mediassa kehystetään työtaistelu-uutisten yhteydessä. Vaikka tutkimuskysymykseni koskee ylipäättään ay-liikkeen toimijuutta, voisi sanoa, että edellisen analyysin pohjalta ay-liikkeen kohdalla erottuu pikemminkin rakennelma siitä, millainen identiteetti ja abstraktimpi rooli ay-liikkeellä on jonkin selkeämmän ja konkreettisemmän yhteiskunnallisen roolin sijasta. Median representaatioista – olivat ne kuinka tahattomia tahansa – on havaittavissa diskurssi, jonka mukaan ay-liike on vastuuttomasti ja sotaista käyttäytyvä riitapukari. Tämän luvun pääpaino taas on julkisen identiteetin sijasta niissä yhteiskuntaan vaikuttavissa rooleissa, joita ay-liikkeelle julkisuudessa rakennetaan.

4.3.1. Eliittidiskurssi

Edellisessä analyysiluvussa esitin, kuinka tutkielman aineiston vierasdiskursseissa suurin edustettu ryhmä on ay-liikkeen edustajat, eli ammattiliittojen johtohenkilöt tai palkansaajakeskusjärjestöjen edustajat. Vahvasti mediassa edustettu asema luo ay-liikkeelle varsin aktiivista ja voimakasta toimijuutta, jota voisi kuvailla jopa uhkaavaksi. Vierasdiskurssien esiintymistiheyttä (kuvio 1) tarkastellessa voidaan myös havaita, että toisessa ääripäässä eli vähäisimmin edustettuna vierasdiskurssiryhmänä on taas itse lakkoilijat, eli liittojen jäsenet tai muut työntekijät. Työntekijöiden osuus vierasdiskursseista oli Iltalehdessä prosentuaalisesti suurin, viisi prosenttia kaikista toimijoista. Helsingin Sanomissa vastaava luku oli taas kolme ja Ylenkin osuus tässä vierasdiskurssiryhmässä jäi sangen vaatimattomaksi. Täytyy tietenkin muistaa, että aineistoksi on laskettu ainoastaan kirjoitukset, jotka löytyivät ennalta valikoiduilla asiasanoilla, joten aukottoman kattavana laskentana näitä lukemia ei voida pitää. Suuntaa-antavuuden perusteella voidaan kuitenkin todeta, että verrattuna muihin toimijoihin on työntekijän rooli julkisessa työtaistelukeskustelussa varsin vähäinen.

Siinä missä liittojohtajien merkitys julkisessa diskurssissa on dominoiva, pysyttelevät työtaisteluihin osallistuvat ja myös niiden ulkopuolelle jäävät työntekijät hyvin passiivisena ryhmänä. Vaikkakin yleisesti on tiedossa, että nimenomaan työntekijät ovat niitä toimijoita, jotka ovat

lakossa tai osallistuvat muihin työtaistelutoimenpiteisiin, on merkillepantavaa näiden ihmisten äänettömyys mediassa. Osassa aineistoa ay-liikkeen johdon asemaa suhteessa jäseniin kuvataan hyvinkin yksipuoliseksi: esimerkiksi Helsingin Sanomissa on uutisoitu Teollisuusliiton aktiivimallijupakkaan liittyvästä lakosta, jossa Teknologiateollisuuden johtohenkilön mukaan Teollisuusliiton taholta oli painostettu niitä työntekijöitä, jotka ”ovat halunneet pitää työpäivän pyörät pyörimässä” (HS 1.2.2018a). Työntekijöiden vaikutusmahdollisuudet näyttäisivät siis julkisessa diskurssissa olevan hyvin vähäiset suhteessa ay-liikkeen ylimpiin päättäjiin.

Iltalehden irtisanomiskiistaan liittyvässä uutisessa lokakuulta 2018 on haastateltu työntekijöitä edustavaa, luottamusmiehenä työskentelevää lakkovahtia, joskin tässäkin tapauksessa varsinaisen rivityöntekijän ääni jää uupumaan. Uutinen poikkeaa kuitenkin silmiinpistävästi oikeastaan koko muusta aineistosta, sillä kyseessä on kyseisen työntekijöiden edustajan henkilöhaastattelu, jossa on kuvailtu hyvin monipuolisesti työtaisteluun johtaneita syitä – myös työntekijän henkilökohtaisia tuntemuksia asiasta. Uutisessa annetaan lakkovahdistakin varsin inhimillinen kuva: hän perustelee kiihkottomasti työtaistelun syitä, mutta myöskin kertoo ymmärtävänsä työnantajan tuskaa konfliktissa. (IL 25.10.2018.) Tämä on puhetapa, joka ei taas ole läsnä uutisissa, joissa vierasdiskurssia dominoivat ay-liikkeen tai työnantajajärjestöjen edustajat. Samalla tavalla työntekijän – taas luottamusmiehen – ääni kuuluu myös Ylen uutisessa, jossa JHL:n raitio- ja metrohenkilökunnan yhdistyksen luottamusmies ilmaisee ymmärryksensä yleiselle tuohtumukselle:

On ihan päivänselvää, että se hankaloittaa ihmisten kulkemista töihin ja olemme siitä totta kai pahoillamme. Näitä toimia ei tehdä tavallisia, työssäkäyviä henkilöitä vastaan, vaan tällä halutaan nimenomaan ottaa kantaa hallituksen aktiivimalliin. Tämä on meidän yhdistykseltä solidaarisuuden osoitus työttömiä kohtaan. (YLE 30.1.2018b)

Työntekijöiden vierasdiskurssin vähäisyyden takia ay-liike voidaan hahmottaa julkisessa diskurssissa siis rivijäsenistään erillisenä, eliittiin kuuluvana toimijana, joka jakelee määräyksiä ylhäältä alaspäin. Tutkielmani kolmannessa luvussa olen käynyt läpi suomalaisen ay-liikkeen historiaa ja osoittanut, kuinka sillä tosiasiallisesti onkin ollut hyvin vahva asema Suomessa muiden kaltaistensa työmarkkinatoimijoiden joukossa. Klassisen eliittiteorian ytimenä voi-

daan Ruostetsaaren (2014, 38) mukaan pitää Gaetano Moscan (1939) väittämää siitä, että kaikissa yhteiskunnissa on kaksi ihmisluokkaa: hallitsevien ja hallittavien luokka. Klassisessa eliititeoriassa asetelma on siis jokseenkin sama kuin marxismin maksiimissa, jonka mukaan kapitalistiset yhteiskunnat ovat jakautuneet riistäjiin ja riistettyihin. Ruostetsaari itse esittää, että missä tahansa yhteiskunnassa on pieni väestön vähemmistö, joka tekee tärkeät, laaja-alaisesti yhteiskunnassa vaikuttavat päätökset. Tämän vuoksi tämänkaltaisia päätöksiä voidaan pitää myös tavanomaisesti poliittisina päätöksinä, vaikkei niitä tekevät tahot koostuivatkaan ainoastaan hallitukseen tai lainsäädäntöelimiin kuuluvista poliitikoista. (Ruostetsaari 2014, 38.) Tällaisina tahoina voidaan Suomessa pitää siis työmarkkinajärjestöjä, jotka käyttävät merkittävää poliittista valtaa kolmikantaneuvotteluissa, joissa on sorvattu suomalaista vero-, työmarkkina- ja sosiaalipolitiikkaa. Suomessa useimmissa ammattiliitoissa liittojen hallinto muodostetaan demokraattisten jäsenvaalien perusteella, mutta monesti näissä voidaan nähdä valtan kumuloituvan: valta luo lisää valtaa (emt). Siispä voidaan katsoa eri ammattiliitto-organisaatioiden muodostavan juurikin sellaisen eliitin, joka on kykenevä pienenä ryhmänä vaikuttamaan yhteiskunnallisissa päätöksenteossa aitiopaikalta. Eliittiä ei riitä kuitenkaan muodostamaan se, että valta keskittyy pienen päivittäisestä päätöksenteosta vastaavan ryhmän käsiin: eliitin olemassaolon kriteeri on ennemminkin se, että se muodostaa kohesiivisen, yhtenäisen ja itsetietoisin ryhmän, jolla on jokseenkin yhtenäiset tarkoitusperät. Eliitin koheesio on yksi sen merkittävimmistä voiman lähteistä. (Ruostetsaari 2014, 39; Parry 1969, 32.)

Ay-liikkeen mahtavimpana eliittisen yhtenäisyyden voimana voidaan nähdä sen johtohahmojen neuvotteluasemaa valtiovallan kanssa: kolmikantaisen sopimisen perinne. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että vaikka eliitillä on valta tehdä päätöksiä ja myös päättää mitä muut tekevät, ovat työtaistelutoimet kuitenkin täysin vaikutusmahdollisuuksiltaan näennäisesti vähemmän ryhmän toteutettavissa: työntekijöiden. On syytä muistaa, että eliitti eli liittojen hallinto¹⁰ on se, joka määrää lakkoavustuksen maksattamisesta, mutta toisaalta jos työntekijät astuisivat ulos eliitin määräysvallan piiristä, tilanne olisi heille siinä hetkessä

¹⁰ Joskaan Ruostetsaari ei omassa eliittitutkimuksessaan lue esimerkiksi ammattiliittojen hallituksia mukaan eliittiin, vaan palkansaajajärjestötasolla eliittiä ovat keskusjärjestöjen puheenjohtajat sekä suurimpien ammattiliittojen puheenjohtajat, ensimmäiset varapuheenjohtajat ja ylimmät palkatut toimihenkilöt (Ruostetsaari 2014, 70).

edullisempi: työt jatkuisivat normaalisti, eikä palkkaa pienempiä lakkoavustuksia edes kaivattaisi. Tässä tuntuu kuitenkin piilevän koko eliitti–työntekijä -alistussuhteen julkisen puntaroimisen kompastuskivi: oletetaan, että työtaistelutoimet ovat ylemmän tahon sanelema, niin vastapuolta kuin työntekijääkin painostava keino, joka on aina työntekijälle epäedullinen. On kuitenkin muistettava, että mikäli eliitti lakkaa olemasta eliitti, eli toisin sanoen menettää valtansa, menettää se myös neuvotteluasemansa oman agendansa ajamiseen. Mikäli työntekijät lopettaisivat vastarinnan tekemisen työtaistelutoimenpitein, olisi heidän oma neuvotteluasemansa lopulta vaakalaudalla. Ay-liikkeen valta onkin nähtävä ennen kaikkea keinona hankkia sosiaalisia hyödykkeitä: varallisuutta, taloudellista vaikutusvaltaa ja statusta (Ruostetsaari 2014, 39).

Kun tutkielmani toisessa luvussa käsitelin diskurssiin ja diskurssianalyysiin liittyviä teoreettisia lähtökohtia, esitin myös diskurssin ulkopuolelle jäävien asioiden merkityksellisyyden: se, mikä ei tule osaksi julkista diskurssia, ei julkisuuden sfäärissä ole myöskään olemassa, eikä näin pääse osaksi hegemonista merkityskamppailua. Kun työntekijöiden ääni ei pääse julkisuudessa kuuluviin, voi median kuluttaja tehdä päätelmän, ettei heillä sellaista myöskään ole. Tämän seurauksena ay-liikkeen toimijuus konstruoituu pikemminkin elitistisenä yhteiskunnallisena toimijana, joka sanelee norsunluutornistaan mitä kuuliaisten työntekijöiden tulee tehdä. Oli liitto-organisaatio siis miten demokraattinen tahansa, sen jäsenlähtöisyys ei välity julkisuuteen, ja tällöin voidaan jopa kyseenalaistaa etujärjestöinä toimivien liittojen perustettava ja niiden rooli osana kansalaisvaikuttamista.

Toinen merkittävä aineistossa korostuva seikka on näkökulma, jonka mukaan työtaistelutoimet ja ne täytöntöön pannut ay-liike ovat piikkinä ”tavallisten ihmisten” lihassa. Aktiivimallijupakan aikaan Yle uutisoi julkisen liikenteen seisahtuvan lähes vuorokaudeksi, ja jutussa oli siteerattu Kuntatyönantajien työmarkkinajohtajaa, joka toteaa julkisen liikenteen pysäyttämisen olevan kohtuutonta *tavallisia kansalaisia* kohtaan (YLE 30.1.2018b). Toisessa Ylen tammi-kuussa 2018 julkaistu, SAK:n puheenjohtajan Jarkko Elorannan sekä EK:n johtaja Ilkka Oksalan Twitter-väittelyä seurannut uutinen antaa tilaa Oksalan vierasdiskurssille:

Oksala vastasi Elorannalle moittien lakkoa ylimitoitetuksi ja harmitteli sitä, että lakon maksumiehiksi on pantu yritykset ja vahingon kärsijöiksi ”koko Suomen kansan” (YLE 30.1.2018a).

Edellä olevan uutisen otsikko kuvailee Twitter-keskustelua ”tukkanuottasilla” olemiseksi, mutta tekee noston juuri työnantajapuolen vierasdiskurssista, vaikka myös Eloranta vastaa samalla mitalla takaisin syyttären puolestaan vastuuttomuudesta Sipilän hallitusta. Sama kaava toistuu monissa aineistooni lukeutuissa uutisissa: otsikkoja dominoi hallituksen tai työnantajapuolen näkökulma käsillä olevasta konfliktista. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa julkaistussa pääkirjoituksessa pohdittiin jopa analyttisesti sitä, kuinka lakkojen vaikutukset osoittavat työntekijöiden tekemän työn merkittävyyden, mutta otsikko loi taas lakoista kuvaa täysin vääränlaisena vaikuttamiskeinona:

Nyt lakot alkavat näkyä lapsiperheiden arjessa. Poliittisissa lakoissa sijaiskärsijänä on aina sivullinen. (HS 23.10.2018c.)

Kuten jo analyysilukujen johdannossa perustelin, massamedian aikakaudella otsikoinnilla on suuri painoarvo: median kuluttajat saattavat selata otsikoita läpi lukematta itse juttuja, joten oli uutisten sisältö kuinka neutraali tai tasapuolinen tahansa, jää painavimmaksi viitteeksi sisällöstä nimenomaan otsikko.

Sinänsä mielenkiintoinen ay-liikkeen ja tavallisen kansan välille diskurssissa luotu kuilu on etenkin siitä näkökulmasta, että palkansaajaliittoihin kuului esimerkiksi vuonna 2017 73 % kaikista palkansaajista (Findikaattori 2018). Vuoden 2018 lopussa ammattiliittoihin oli järjestäytynyt kaikista työikäisiksi tilastoitavista suomalaisista hieman alle 60 % (Akava 2019; SAK 2019; STTK 2019). Tietenkään esimerkiksi akateemisesti koulutettujen ammattiliitot eivät ole läheskään niin hanakasti tarttumassa koviin painostuskeinoihin kuin SAK:laiset liitot, mutta yleisesti ottaen vuoden 2018 työtaistelutoimilla vaikutti olevan tukea yli keskusjärjestörajojen¹¹. Tämä onkin sinänsä mielenkiintoista, kun verrataan tilannetta vaikkapa vuoden 1984 opettajien lakoon, joka Leppimäen (2007, 32) mukaan sai paljon arvostelua osakseen juuri SDP:n kannatusjoukoista; opettajat nähtiin hyväosaisina, turvatuissa työpaikoissa työskentelevinä rette-

¹¹ Esimerkiksi aktiivimallimielenilmauksesta STTK ja Akava jäivät keskusjärjestöinä pois, mutta niiden alla toimivia liittoja, kuten muun muassa akavalaiset Insinööriliitto ja Talentia, osallistui itsenäisesti Senaatintorin toimintapäivään. Myös irtisanomiskiekan työtaisteluihin ilmoittautui ammattiliittoja STTK:sta ja Akavasta.

löitsijöinä. Tämä kertoo osaltaan siitä, kuinka korkeasti koulutettujenkin työelämä on muuttunut tällä vuosituhanella: esimerkiksi opettajien työ on prekarisoitunut, joten ammattiryhmänä he ovat entistä heikommassa asemassa. Vuonna 2018 nähtiin myös akateemisella alalla historiallinen lakko: Helsingin yliopiston koko opetus- ja tutkimushenkilökunta meni pistelakkoon päiväksi työehtosopimusneuvotteluiden kariuduttua työnantajapuolta edustavan Sivistystyönantajien kanssa. Kiistan aiheena oli palkkojen yleiskorotukset, jotka työntekijöiden piirissä haluttiin saada vastaamaan yleistä linjaa. (HS 27.2.2018.) Lakonuhka levisi muihinkin yliopistoihin, jonka lisäksi esimerkiksi JHL suunnitteli tuntuvaan tukilakkoa, joka olisi pysäyttänyt Kouvolan ratapihan ja Hamina-Kotkan sataman ratapihojen junaliikenteen. Työtaistelutoimet kuitenkin peruuntuivat, kun molempia osapuolia tyydyttävä sopimus saatiin solmittua. (IS 6.3.2018.) Vaikka tukilakkoon asti ei tarvinnut mennä, oli se kuitenkin viesti solidaarisuudesta yli liitto- ja keskusjärjestörajoiden. Tämä on seikka, joka harvemmin korostuu työtaistelu-uutisoinnissa. Omassa aineistossani se jää pikemminkin ay-liikkeen vierasdiskursseissa vaivihkaa vilahtelevaksi sivuhuomautukseksi.

Kun pohditaan sitä, miten vuoden 2018 työmarkkinalevottomuudet saivat kuitenkin keskusjärjestörajat ylittävää tukea, voidaan ajatella, että useampi kuin joka toinen palkansaaja on ainakin järjestäytymisensä perusteella ymmärtäväinen työtaisteluita kohtaan. Tästä kertovat myös aineistooni lukeutuvat uutiset mielipidekyselyistä, joissa vastaajien mielipiteet molempien konfliktien tiimoilta kallistuvat sekä ay-liikkeen näkökulmalle että työtaistelutoimille prosentuaalisesti myönteisemmiksi. Esimerkiksi Helsingin Sanomien gallupissa syyskuulta 2018 vastaajilta kysyttiin, onko järjestölliset toimet eli potentiaaliset työtaistelut irtisanomiskiistassa oikeutettuja. Myönteisen kannan järjestöllisiin toimiin otti miltei viisikymmentä prosenttia vastaajista, kun taas ymmärrystä työtaistelutoimille ei herunut neljältäkymmeneltä prosentilta vastaajista. Itse asiakysymyksessä vastaajien jako näkyi samansuuntaisena: hallituksen esitystä irtisanomislain muuttamiseksi vastusti hieman enemmän vastaajista kuin mitä sille löytyi puoltajia. (HS 14.9.2018.) Niin ikään Iltalehden lokakuussa 2018 teetättämässä Taloustutkimus Oy:n kyselyssä vastaajat kallistuivat lakkojen puolelle: viisikymmentä prosenttia vastanneista hyväksyi poliittiset lakot irtisanomiskiistassa, kun taas 44 prosenttia vastaajista

ei niitä hyväksynyt (IL 22.10.2018b). Lähes samanaikaisesti myös Yle teetti Taloustutkimuksella vastaavan kyselyn, jonka tuloksena ero oli hivenen suurempi: 52 prosenttia vastaajista piti poliittisia lakkoja oikeutettuina, ja 41 prosenttia vastusti lakkoja (YLE 15.10.2018a).

Julkinen jaottelu ay-liikkeeseen ja ”tavalliseen kansaan” luo siis mielikuvaa elitistisestä pienen piirin toiminnasta, joka eroaa perustavanlaatuisesti tavallisesta työssäkäyvästä kansasta. Kun edellä esitettyjä kyselytuloksia tarkastellaan, huomataan kuitenkin kansan enemmistön olleen myönteisempi työtaistelutoimille ja jakaneen ay-liikkeen näkökannan molemmissa konflikteissa. Voidaan siis tehdä varovainen arvio siitä, että ay-liike eliittinä kuitenkin pikemminkin nauttii jäsentensä mandaattia, kuin että kyseessä olisi täysin dominoiva eliitti–massa -suhde. Ruostetsaaren (2014, 46) näkemys klassisesta eliittiteoriasta poikkeaa myös siten, ettei eliitin vastakohta olekaan täysin vallan ja toimijuuden ulkopuolelle jäävä massa, vaan eliitti ja valta ovat vallan ytimen ympärille rakentuvia, vaikutusvallan asteen suhteen heikkeneviä kehiä. Tällöin on havainnollisempaa puhua massan sijaan toimijuutta omaavista kansalaisista (emt.). Se, miksi uutismediat eivät ole kovin aktiivisesti hakeneet haastateltavaksi rivityöläisiä tai muita tavallisia kansalaisia, voi osittain selittyä tällä: jos uutinen halutaan kehystää uusliberaaliin ideologiaan sointuvaksi, ei siihen voi sisällyttää tarkoituksenmukaisesti ay-liikkeelle myönteisiä elementtejä, kuten esimerkiksi työtaisteluintoa puhkuvaa työntekijää tai hyväntuulista julkisen liikenteen käyttäjää.

4.3.2. Vasemmistodiskurssi

Merkillepantavaa lehtien mielipidekyselyissä on se, kuinka niissä korostetaan kansan kahtiajakautumista. Tämä pohjaa paitsi mielipiteisiin itse asiakysymyksestä, mutta myös siitä, millaista poliittisista ja yhteiskunnallisista lähtökohdista vastaajat tulevat. Helsingin Sanomat raportoiti vastaajistaan erityisesti kokoomuksen ja keskustan äänestäjien kannattavan irtisanomislakia ja vastustavan työtaistelutoimia, kun taas tiukimmin ay-liikkeen kannan jakoivat SDP:n ja vasemmistoliiton kannattajat. Niin ikään koulutetummat, iäkkäät ja yrittäjät myötäsivät hallituksen kantoja siinä missä esimerkiksi alle 30-vuotiaat löysivät enemmän ymmärrystä ay-liikkeen kannalle irtisanomiskiihistä. Sama kaava toistui myös Iltalehden ja Ylen teettämässä kyselyissä: hallituspuolueiden linja sai äänestäjiensä mielipiteet taakseen, ja ay-liikkeen

takana seisoivat vasemmistopuolueiden kannattajat. Vuoden 2018 kiistoissa oli siis kyse paitsi aktiivimallista ja irtisanomiskiistasta, oli se myös osa laajempaa yhteiskunnan ideologista re-
peämää.

Kuten Kumarin (2001) tutkimuksessa UPS:n lakosta, myös nämä kaksi konfliktia näyttävän saavan ihmisten luokkatietoisuuden kohoamaan. Kamppailua käydään siitä, mikä ideologinen diskurssi saa hegemonisen aseman julkisuudessa. UPS:n tapauksessa Kumar havaitsi työläisten tehneen jonkinlaisen silmäkääntötempun, kun perinteisesti porvareiden omistaman julkisen sfäärin valtasi hetkellisesti myös proletariaatin diskurssi (Kumar 2001, 192). Myös vuoden 2018 työtaisteluissa oli kyse äärimmäisen politisoituneesta ilmapiiristä, jonka keskiöön oli valjastettu ay-liikkeen jäsenet. Sekä aktiivimallin että irtisanomislain valmistelun vastustaminen sai eniten kannatusta oppositiosta, erityisesti vasemmistopuolueilta.

Ay-liikkeen ja vasemmistopuolueiden yksimielisyys näissä konflikteissa ei ole suinkaan sattumaa, vaan sen juuret johtavat kauas historiaan. Vanhojen vasemmistopuolueiden ja nykymuotoisen ay-liikkeen polut limittyvät samoille juurille: merkittävä määrä vanhoja työväenyhdistyksiä kuului kollektiiveina SDP:hen aina vuoteen 1919 asti, jolloin uuden sääntömuutoksen myötä puolueen ja ammattiosastojen side katkesi. Sääntömuutoksen myötä ammattiosaston oli mahdollista olla edelleen SDP:n jäsen, mutta myös jokaisen sen jäsenen olisi täytynyt ottaa sosialidemokraattien puoluekirja. Sosialidemokraatit menettivät hajaannuksessaan kansalaisodan jälkimainingeissa leijonanosan jäsenistään, ja SAK:ta edeltävä Suomen ammattijärjestö (SAJ) olikin 1920-luvulla kommunistien hallitsema järjestö. Järjestön suosio perustui aloitteellisuuteen: tuolloinen ay-liike toimi kommunististen oppien mukaisesti järjestäen erilaisia protestilakkoja ja mielenosoituksia. Suora toiminta on epäilemättä viehättänyt työläisiä, jotka ovat kokeneet vaikutusmahdollisuuksiensa olevan konkreettisempia. Vähemmistönä SAJ:ssa tuohon aikaan olivat taas sosialidemokraatit, joiden intressit olivat taas parlamentarisessa työskentelyssä ja reformistisemmassa politiikassa kuin vallankumouksellisilla kommunistiverieilla. (Mickelsson 2007, 98–99, 119.)

Kansalaissodan jälkeen pyrkimys tukahduttaa vasemmistolainen työväenliike voimistui. Lapuan Liikkeen kiivaimpina vuosina vaino kommunisteja kohtaan yltyi ja lopulta vuonna 1930

alkaneessa oikeudenkäynnissä SAJ kaikkine jäsenyhdistyksineen lakkautettiin kokonaisuudessaan. SAJ:n toimisto oli vallattu poliisivoimin jo oikeudenkäyntiä aiemmin ja keskusjärjestö oli sisäasiainministeriön määräyksellä laitettu väliaikaiseen toimintakieltoon. Kiellon taustalla oli Lapuan Liikkeen vaatimus. SAJ:n tilalle uudeksi keskusjärjestöksi perustettiin sosialidemokraattivetoinen SAK, joka sai hyväksynnän hallitukselta ja Lapuan Liikkeeltä. Vuosina 1930–1939 Suomessa lakkautettiin korkeimman oikeuden (KKO) päätöksellä kaikkiaan 1553 ammattiyhdistystä ja työnväenjärjestöä tuomioistuimen katsottua niiden toiminnan kommunistiseksi. (Hölttä 2013 37–38.)

Näkemyserot ja historian varjo vasemmistolaisessa politiikassa sekä sosialidemokraattien useat hajaannukset ovat riepottelleet ay-liikettä historian aikana suuresti. Puoluepolitiikka on merkittävä osa ammattiyhdistystoimintaa vielä tänäkin päivänä: monissa SAK:n liitoissa harjoitetaan poliittista ryhmätoimintaa, jossa SDP:n ja vasemmistoliiton ryhmät kilvoittelevat keskenään. Ay-liikkeen johdon sekä jäsenistön toiminta onkin usein nähty ulkopuolisten agitaattoreiden ja vasemmistopuolueiden kulloistenkin valtapoliittisten tarpeiden sanelemaksi, eikä ammattiyhdistystoiminnan omasta tavoitteenasettelusta tai toimintalogiikasta ole etsitty selityksiä työmarkkinoilla tapahtuville ristiriidoille. Kärkkäimpien tulkintojen mukaan SAK:lainen ay-liike onkin ollut lähinnä vain tahdoton työnväenpuolueiden juoksupoika. (Bergholm 2005, 12.) 2000-luvun ja uuden sukupolven myötä vanhat perinteet ovat kuitenkin hiljalleen murtumassa: esimerkiksi Rakennusliitto päätti luopua poliittisesta ryhmätoiminnasta vuoden 2011 liittokokouksessaan (KU 4.6.2019).

Vaikka perinteinen vasemmistopuolueiden merkitys olisikin näennäisesti vähenemässä ay-liikkeessä, on ilmeistä, että Sipilän hallituskausi teki eräänlaisen särön konsensushakuiseen korporatismiin. Tämän johdosta myös vastakkainasettelu oikeiston ja vasemmiston, porvareiden ja työläisten välillä tuntui leimahtavan uuteen liekkiin. Sipilän kaudella koetut poliittiset lakot ovat olleet 2000-luvulla varsinainen outolintu: kansa on noussut kapinaan valtaapitäviä vastaan. Tiedotusvälineissä tämä kansannousu lässähtää kuitenkin vain ay-liikkeen ja hallituksen väliseksi nokkapokaksi. Iltalehdessä konflikteja kommentoidaan seuraavasti:

Suomen riitelystä taantunutta nykytilaa voi kuvata Ferninand von Wrightin Taistelevat metsot -taululla, jossa molemmat osapuolet pörhistelevät sulkiaan

senttiäkään perääntymättä, ja sivusta seuraajat tarkkailevat tilannetta enemmän tai vähemmän järkyttyneinä.

Järkytykseen on syytä, sillä kokoluokaltaan varsin vähäpätöisen lakiuudistuksen vuoksi käydyn valtataistelun maksumiehiksi joutuvat lopulta kaikki suomalaiset. (IL 16.10.2018.)

Sopua toivoville lohtua tuo se, että yleensä vaikeissa työmarkkinakiistoissa molemmat osapuolet tietävät, että vastapuolen pitää saada säilyttää kasvonsa, vaikka panokset olisivat kuinka kovat. Nyt ne ovat poikkeuksellisen kovat, koska riidassa on niin paljon silkkaa valtapolitiikkaa. (IL 23.10.2018.)

Kuten Parenti (1986, 38) on esittänyt, työtaistelu-uutiset eivät onnistu juurikaan tarkastelemaan lakkoihin johtaneita konflikteja osana laajempaa yhteiskunnallista keskustelua esimerkiksi tuloeroista ja eriarvoistumisesta, vaan uutisrutiini kiinnittyy lähestulkoon aina pinnallisiin, lakosta välittömästi aiheutuviin seikkoihin ja kuuhuntaan konfliktin ympärillä. Keskittymällä enemmän hallituksen ja ay-liikkeen keskinäisiin suhteisiin, aktiivimalli ja irtisanomislainsäädännön heikentäminen kutistetaan tiedotusvälineissä konfliktin osapuolten keskinäiseksi nokitteluksi, eikä puhuta itse asiasta tai syistä sen taustalla. Niin aktiivimallin kuin irtisanomiskiistan yhteydessäkin itse asiakysymys ja sen yhteiskunnalliset ulottuvuudet jäävät vähäiselle huomiolle, ja toimittajat keskittyvät mieluummin kuvailemaan konfliktin ympärillä vellovaa valtapeliä.

Arvovaltakiistaan puuttuvissa kirjoituksissa otetaan myös kiihkeästi aiheeksi tulevat eduskuntavaalit ja ay-liikkeen ja erityisesti SDP:n välinen suhde. Tämä diskurssi näyttäytyy enemmän aineiston kolumnimuotoisissa analyyseissa, mutta etenkin irtisanomiskiistan tiimoilta se on diskurssina hyvin näkyvä. Ay-liikkeen työtaistelutoimien arvellaan olevan osa SDP:n vaalikampanjaa:

Pääsyy SDP:n nopeaan kannatuksen nousuun näyttäisi olevan hallituksen kova kiista ay-liikkeen kanssa laista, jolla irtisanomisperusteita kevennettäisiin pienissä yrityksissä. Ay-liikkeen tuella SDP on saanut käyntiin vahvan ja tuloksekkaan poliittisen hyökkäyksen. Suuri osa kansalaisista ei näytä kavahtavan poliittisia lakkoja ja ay-liikkeen vahvaa roolia politiikassa. Ay-liikkeestä on jo tullut lupauksia myös massiivisesta vaalirahoituksesta vasemmistopuolueille. (IL 4.10.2018.)

Näyttää vahvasti siltä, että ay-liike on nostamassa poliittisten lakkojen siivittämänä vanhan valtansa takaaajaksi SDP:n Antti Rinnettä, joka on jo luvannut kumota hallituksen irtisanomislakiesityksen pääministeriksi päästyään. (IL 17.10.2018).

Erityisesti SAK:laisen ay-liikkeen mitta on täynnä eikä monet sen edustajat enää edes peittele sitä, että se haluaa SDP:n seuraavan hallituksen pääministeripuolueeksi. SAK käy avointa ideologista taistelua hallitusta vastaan (IL 23.10.2018).

Kuten Bergholm (2005, 12) esittääkin, pohditaan lehdistössä paljon ay-liikkeen roolia SDP:n renkipoikana. Helsingin Sanomiin kirjoittava Luukka kääntää kuitenkin asetelman pääläelle arvellen, että tosiasiallisesti roolit olisivatkin päinvastaiset; SDP olisikin valjastettu ay-liikkeen aseeksi uusliberalistista hegemoniaa vastaan:

SDP:n kannatus nousi heti viime vuoden aktiivimallin vastaisen taistelun aikana. Mitä enemmän liitot ovat julistaneet, kuinka paha Juha Sipilän (kesk) hallitus on ollut työntekijöille, sitä paremmin Sdp:llä on mielipidemittauksissa mennyt — — Ay-liike ei auta demareita niinkään itse demareiden takia, vaikka suurin osa SAK:n keskeisistä liittojohtajista on demareita. Ay-liike pönkittää demareita siksi, että ay-liikkeen valta demareihin on suurempi kuin muihin puolueisiin. Demareiden odotetaan tekevän politiikkaa, joka ei heikennä liittojen valtaa eikä kovin paljon myöskään työntekijöiden etuja. Tämän takia ay-liikkeelle on ehdottoman tärkeää, että seuraava pääministeri on demari. (HS 5.9.2018)

Kirjoituksissa ruoditaan paljon ay-liikkeen ulkoparlamentaarista roolia suhteessa oppositio-puolueisiin ja siihen, miten ne vaikuttavat seuraavan kevään eduskuntavaaleihin ja jopa Sipilän hallituksen aikaansaamiin tai kehitteillä oleviin uudistuksiin. Ulkoparlamentaarisuus on taas se tekijä, joka aineistoni uutisten kehystämiprosessissa määritetään ongelmaksi: ay-liikkeen puuttuminen hallituspolitiikkaan nähdään sopimattomana vaikuttamiskanavana kolmikantaisen sopimisen perinteestä huolimatta. Seuraavassa luvussa analysoin erityisesti keskustelua itse poliittisesta lakosta ja sitä, kuinka se kehystämällä konstruoi ay-liikettä demokratian vastaisena toimijana.

4.3.3. Demokratianvastaisuus vs. kolmikantadiskurssi

Kolmas ja viimeinen keskeinen teema, joka aineistossani erottuu selkeästi sekä omistaja- että vierasdiskurssien ongelmanmäärittelyssä, on koko hallituksen ja ay-liikkeen välisen konfliktin ytimessä: ulkoparlamentaarisien toimijain puuttuminen valtiotason päätöksentekoon. Kun poliittiset lakot ja muut työtaistelutoimenpiteet valjastettiin ulkoparlamentaarisien vaikuttamisen välikappaleiksi, virisi julkisuudessa myös keskustelu niiden rajoittamisesta. Lakkojen legitimeettikeskustelun keskiössä on erityisesti Koskisen (2018) EVA-analyysistä lähtöisin olevat ajatukset siitä, että poliittista lakko-oikeutta olisi Suomessa rajoitettava. EVA-analyysi julkaistiin tammikuussa 2018, juuri ennen aktiivimallin vastaisia lakkoja ja mielenosoituksia. Analyysistä virisi nopeasti keskustelu Suomen työtaistelukulttuurista, ja sekä alkuvuoden aktiivimallilevottomuudet että syksyn irtisanomiskiistat lisäsivät vettä kritikoiden myllyyn. Helsingin Sanomat tarttui Koskisen analyysiin ja otsikoi analyysia referoivan uutisensa seuraavasti:

Suomessa sallitaan poliittisia lakkoja enemmän kuin muualla Euroopassa, kirjoittaa professori – ”Jääne 1970-luvulta” (HS 19.1.2018.)

Verrokkimaiden lainsäädäntöön vetoavasta analyysistä kirjoitettu uutinen on neutraali, mutta otsikkoon on valittu sitaatti, joko korostaa ay-liikkeen lakkoaseen vanhanaikaisuutta ja staatistiseksi muuttunutta asemaa. Koskisen analyysi itsessään on arvatenkin saanut kimmokkeensa edellisvuoden veturimiesten poliittisesta lakosta, joka pyrki vastustamaan valtion suunnitelmia rautateiden henkilöliikenteen yksityistämisestä. (Emt.)

Heti seuraavana päivänä Helsingin Sanomat kuitenkin julkaisi myös eräänlaisen vastineen Koskisen analyysia koskevaan juttuunsa, kun se haastatteli Hankenin kauppakorkeakoulun työoikeuteen erikoistunutta professori Niklas Bruunia, joka oli täysin eri linjoilla Koskisen kanssa:

Professori Niklas Bruun tyrmää EVA:n raportin poliittisten lakkojen kieltämisestä – ”Jos opiskelija toisi tuollaisen paperin, ei olisi muuta mahdollisuutta kuin hylätä se” (HS 20.1.2018.)

Otsikointi on Koskisen kannalta varsin nöyryyttävä, ja kyseisessä jutussa Bruunin vierasdiskurssi pääsee esille hänen sättiessä raportin epätarkkuutta. Siinä missä EVA-analyysissa läh-

detään liikkeelle poliittisten lakkojen rajoittamisesta, puolustaa Bruun taas lakkoja kansainvälisellä lainsäädännöllä ja ihmisoikeussopimuksilla perustellen. Hänen mukaansa Koskinen on sekoittanut poliittisen lakon käsitteen: kun Koskinen on analyysissään väittänyt, että muualla Euroopassa poliittiset lakot olisivat pääasiassa kiellettyjä, Bruun tyrmää tämän toteamalla, että Etelä-Euroopassa poliittiset lakot ovat kielletty siinä tapauksessa, jos niillä pyritään hallituksen kaatamiseen ja uusien vaalien järjestämiseen. (Emt.)

Vaikka alkuvuodesta 2018 julkisuudessa siis näyttäytyi kaksi tasavahvaa diskurssia lakko-oikeuden puolesta ja sitä vastaan, tuntui mediassa unohtuvan nopeasti Bruunin lainopillisesti perusteltu kanta poliittisiin lakkoihin. Palstatilaa lakkojen legitimizeettikeskustelussa sai myös jo aiemmin mainittu yrittäjä, joka kävi yhden miehen taistoon poliittisia lakkoja vastaan mainostamalla isolla rahalla työrauhan puolesta ja panemalla alulle Työrauha 2018 -kansalaisaloitteen. Hänen vierasdiskurssissaan ay-liikkeen toiminta tuomittiin jyrkästi, ja puheissa ”demokraattisesti valitun hallituksen” vastaan käymisestä alkoi rakentua diskurssi, joka kyseenalaisti ay-liikkeen toimijuuden ulkoparlamentaarisena vaikuttajana. (HS 10.10.2018.) Kuoroon liittyi lakkosyöksyn edetessä myös SY ja EK. Vielä keväällä EK:n viesti poliittisista lakoista oli neutraali, ja pääpaino keskusjärjestön huolessa oli lähinnä työmarkkinaosapuolten välisissä kärhämässä. EK kuitenkin julkaisi lokakuun alussa tiedotteen, jossa ilmoitti haluavansa poliittisia lakkoja rajoitettavan merkittävästi (YLE 5.10.2018a). EK:n vierasdiskurssissa kaikui Koskisen EVA-analyysin ajatukset ”pohjoismaalaisesta mallista” poliittisten lakkojen suhteen. EK:n laki-asiain johtajan Markus Äimälän ajatus oli, että poliittiset lakot rajattaisiin kokonaisuudessaan työajan ulkopuolelle:

- Työtaisteluita ei ole tarkoitettu poliittisen päätöksenteon vaikutuskanavaksi.

Äimälän mielestä poliittiseen päätöksentekoon pitää vaikuttaa poliittisen järjestelmän kautta, ennen kaikkea vaaleilla. (YLE 5.10.2018a.)

Lopulta poliittisten lakkojen paheksuntaan liittyi myös siihen asti vaitonaisena pysytellyt hallitus. Tämä tapahtui sen jälkeen, kun Sipilä mittautti hallituksen luottamuksen eduskunnassa lokakuussa tehdessään tiedoksiannon valmisteilla olevasta irtisanomislaista. Tämän jälkeen

diskurssi poliittisia lakkoja vastaan voimistui, kun hallitus otti eduskunnan ”kilveksi” ay-liikkeen työtaistelutoimia vastaan.

EVA:n julkaisema analyysi on otettu julkisessa keskustelussa eräänlaiseksi lähtöpisteeksi, jonka pohjalle koko julkinen diskurssi lakko-oikeuden legitimitetistä rakentuu. Onkin siis syytä tarkastella itse raportin sisällöllisten ominaisuuksien lisäksi myös sen julkaisualustaa, sillä kriittisessä analyysissä on syytä pohtia myös vierasdiskurssien ideologisia taustavaikuttimia. Blomin (2018, 98–99) mukaan vuonna 1974 perustetun EVA:n eli Elinkeinoelämän Valtuuskunnan poliittisena pyrkimyksenä on ollut tavoittaa hegemoninen asema suomalaisessa yhteiskunnassa: sen oli määrä muovata ihmisten ajattelumalleja luoden myönteistä ilmapiiriä elinkeinoelämälle suotuisille vaihtoehdoille, vaikuttamalla muun muassa hallituksen talous- ja sisäpolitiikkaan, koulutukseen, tiedonvälitykseen ja kansalaisten ajattelutapaan markkinataloudelle myötämielisiksi. EVA:n perustaminen integroi liike-elämän edustajat yhteistyöhön markkinatalouden, länsimaisiin arvoihin perustuvan demokratiakäsityksen ja Neuvostoliitosta riippumattoman ulkopolitiikan hyväksi. (Emt.) EVA on siis tiiviisti kytköksissä suomalaisen elinkeinoelämän eliittiin ja jopa uusliberaaliin markkinatalouteen, joten sen julkaiseman raportin dominoiva rooli vuoden 2018 lakkokeskusteluissa on äärimmäisen mielenkiintoinen. Tässä palataan osittain myös keskustelun yhteiskunnan eliiteistä ja siitä, kuinka ne ohjailevat kansan jokapäiväistä toimintaa ja ajatuksia. Kun julkisessa diskurssissa paheksutaan ay-liikkeen ulko-parlamentaarista roolia valtakunnan päätöksenteossa, näytetään unohtavan muut yhteiskunnalliset eliittiryhmät ja niiden myötävaikutus poliittisten päätösten syntymiseen. Kun EVA:n julkaisema raportti vaikuttaa olevan merkittävä lähtökohta keskustelulle poliittista lakoista, ei EVA:n tai sen taustavaikuttajien merkitystä viimeaikaisessa lakkokeskustelussa ja sen ympärillä vellovan asenneilmapiirin muokkaamisessa voida millään tapaa väheksyä.

Vaikkei aineistoni uutismuotoisissa juttutyypeissä niiden omistajadiskurssit varsinaisesti otaakaan kantaa poliittisiin lakkoihin suuntaan tai toiseen, rakentuu median valinnoista kuitenkin tietynlainen kuva poliittisen lakon legitimitetistä. Niillä valinoilla, joita toimittajat tekevät vierasdiskurssien käyttämisen suhteen, on suuri merkitys siinä, miten poliittinen lakko oikeastaan suurelle yleisölle näyttäytyy. Poliittisesta lakosta puhuttaessa ääneen pääsevät useimmin työnantajat, työnantajajärjestöt tai hallitus, kun ay-liikkeen vierasdiskurssi jää kyseisessä tematiikassa heikoksi. Kun ongelmanmäärittelijöiksi poliittisesta lakosta puhuttaessa pääsevät

pääasiassa ne, jotka ovat tavalla tai toisella poikkiteloin ay-liikkeen päämäärien kanssa, muodostuu diskurssi poliittisesta lakostakin ilmiön itsensä kannalta varsin kielteiseksi. Aineistosta löytyy kuitenkin myös poikkeuksia tähän sääntöön. Esimerkiksi Yle julkaisi juuri ennen aktiivimallimielenosoitusta henkilöhaastattelun AKT:n pitkän linjan vaikuttajasta Jape Lovénista:

Lovénin mielestä juuri heikomman oikeuksien puolustaminen on se juttu, mikä vuoksi poliittiset lakot ja tukilakot ovat tärkeitä.

– Tukilakoissa on kysymys ay-liikkeen perimmäisistä arvoista eli solidaarisuudesta. Sitä tuetaan, joka ei pärjää omillaan, Lovén tähdentää.

Hän ei jaksaa ymmärtää niitä, jotka ovat vaatimassa näitä lakkoja laittomiksi.

– Mahdollisuus tukitoimiin ilman ennakkovaroitusta on ollut meidän [ahtaa-jien] työehtosopimuksessamme kymmeniä vuosia eikä siitä ole keskusteltu työehtoneuvotteluissa ainakaan kymmeneen vuoteen, kun niissä itse olen ollut mukana. (YLE 27.1.2018.)

Lovén lähestyy keskustelua poliittisen lakon legitimitetistä sekä solidaarisuuden että vakiintuneen käytännön näkökulmasta. Myös Helsingin Sanomat on tehnyt konfliktin aikana henkilöhaastatteluja, joissa ääneen pääsevät palkansaajajärjestöjen keskeiset henkilöt. Irtisanomiskiistan ollessa kiihkeimmillään Teollisuusliiton Aalto kommentoi liiton poliittisia työtaistelutoimenpiteitä sovittelevasti ja muistuttaa myös jäsenistön heterogeenisyydestä suhteessa lakokintoiluun:

Aallon mukaan kukaan ei kyseenalaista eduskunnan lainsäädäntövaltaa.

”Emme mekään eduskuntaa vastaan tässä taistele. Mutta emme halua saattaa tätä sellaiseen tilaan, että varsinainen asia unohtuu. Olemme suunnanneet toimenpiteet tätä lakiesitystä vastaan.”

Toisaalta Aalto myöntää, että liiton jäsenkuntaan mahtuu myös niitä, jotka eivät työtaistelutoimia kannata.

”Mutta valtaosa palautteesta on sitä, että taistelutoimia pitää edistää.” (HS 16.10.2018a.)

Tällaisia poikkeuksia lukuun ottamatta diskurssi poliittisen työtaistelun legitimitetistä ja luonteesta ylipäättään on lähinnä hallituksen ja työnantajajärjestöjen vierasdiskurssien sekä median omistajadiskurssien, eli pääkirjoitustoimittajien ja kolumnistien varassa.

Julkisessa keskustelussa annetaan keppiä ay-liikkeelle demokraattisesti valittua hallitusta vastaan toimimisesta: ay-liikettä voidaankin nähdä siis kehystettävän koko yhteiskuntarauhaa uhkaavana voimana. Kun pohditaan ay-liikkeen legitimitettiä yhteiskunnallisena toimijana ja poliittisena vaikuttajana, on myös mielenkiintoista tarkastella sitä, millaista demokratiakäsitystä media itse konstruoi. Kun mediassa vakiintuu diskurssi ay-liikkeen demokratianvastaisuudesta, legitimoidaan sillä samalla jotain toista demokratiatulkintaa. Näitä tulkintoja on luettavissa erityisesti poliittista lakkoa koskevista uutisista ja muista kirjoituksista.

Ärhäkimmin keskustelu demokratianvastaisuudesta lähti liikkeelle sen jälkeen, kun Sipilän hallitus antoi eduskunnalle tiedoksiannon irtisanomislain valmistelusta, millä se pyrki saamaan – ja saikin – eduskunnan enemmistön luottamuksen taakseen. Heti luottamusäänestyksen jälkimainingeissa SY julkaisi tiedotteen, jossa se kannusti jäsenyrityksiään lopettamaan ay-jäsenmaksujen työnantajaperinnän¹². Helsingin Sanomat kirjoittaa SY:n olevan ”*perin pettynyt*” ay-liikkeeseen, joka päätti jatkaa työtaistelutoimia hallituksen eduskunnan enemmistöltä saamasta tuesta huolimatta. ”*Ay-liike taistelee nyt eduskunnan tahtoa vastaan*”. Samassa uutisessa SY:n vierasdiskurssi pääsee keskustelemaan myös poliittisen lakon legitimitetistä, kun yrittäjäjärjestön puheenjohtaja Jyrki Mäkynen liittyy keskusteluun vaatimalla poliittisten lakkojen ja ”*suhteettomien tukilakkojen*” rajoittamista lainsäädännöllä. (HS 19.10.2018b.)

Yle julkaisi muutamia päiviä hallituksen tiedoksiannon jälkeen uutisen, jossa vierasdiskurssia käyttää silloinen Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terho. Uutisessa kerrataan Terhon kannanottoja ay-liikkeen toimintaan ja erityisesti sen rooliin hallitustyöskentelyyn puuttumisessa.

¹² Ammattiliittojen jäsenmaksujen työnantajaperinnästä on sovittu keskusjärjestöjen kesken aikoinaan tuponeuvotteluissa. Työnantajaperintä tarkoittaa sitä, että työnantaja pidättää ammattiliittoon kuuluvan työntekijän jäsenmaksun palkasta ja tilittää sen suoraan liitolle.

Terhon mielestä irtisanomislakihankkeeseen liittyvä työmarkkinakuuhunta on osoitus periaatteellisesta taistelusta siitä, johdetaanko Suomea demokraattisesti.

– Sehän on ihan käsittämätön länsimaisten arvojen vastainen tilanne, jos meillä on jokin edunvalvontajärjestöjen klikki, joka saa esittää ikään kuin veto-oikeudella, mitä lainsäädäntöä saa viedä eteenpäin ja mitä ei. (YLE 20.10.2019.)

Terho tekee selkeän eron ulkoparlamentaarisesta vaikuttamisesta ja demokraattisen prosessin välille. Samaisessa uutisessa hän myös suomii ay-liikkeen ja SDP:n välistä vispilänkauppaa.

Irtisanomiskiistan jo laannuttua ottaa Iltalehtikin varsin yksiselitteisen kannan ulkoparlamentaarisesta vaikuttamisesta:

Suomalainen kansanvaltainen parlamentarismi on ollut kahden vahvan voiman puristuksessa: presidentin vallan ja työmarkkinajärjestöjen vallan välissä. Aito länsimainen parlamentaarinen demokratia ei tarvitse ulkoparlamentaarisesta sekaantumista lainsäädäntötyöhön. Kansalaiset valitsevat eduskunnan, joka käyttää ylintä valtaa Suomessa. Tähän suuntaan Suomessakin on kuljettava. (IL 28.10.2018.)

Kuten aiempi Terhon vierasdiskurssi, myös edellä mainitun pääkirjoituksen omistajadiskurssi vetoaa länsimaiseen demokratiaihanteeseen, jossa suomalaisen ay-liikkeen poliittinen väliintulo edustaa selkeästi jotain vierasta ja ei-toivottua – olkoonkin, että työntekijöiden oikeudet ovat yksi läntisen maailman kulmakivistä. Tässä nimenomaisessa aineisto-otteesta korostuu myös eronteko ay-liikkeen ja kansan vaikuttamisen välillä, mikä viestii siitä, että ay-liike olisi itsenäisesti toimiva eliitti. Kun median omistajadiskurssien päälle lisää vielä työnantajajärjestöistä kaikuvan viestin lakko-oikeuksien rajaamisesta, voidaan tässä tulkinnassa hiipiä jopa ajassa taaksepäin sisällissodan jälkeiseen aikaan, jolloin esimerkiksi yhdistymisvapautta rajoitettiin rankasti, etenkin SDP:tä vasemmalla olevien puolueyhmittymien osalta. Sen aikainen ammattiyhdistysliike niputettiin yksiin kommunismin kanssa ja perusoikeuksien rajoitukset heijastuivat myös lakkovapauteen. (Hölttä 2013, 36.)

Helsingin Sanomien analyysissä kirjoitettiin sovinnon synnyttyä taas seuraavasti:

Ay-liike voi riemuita, että se pakotti lakoilla hallituksen alistumaan. Hallitus voi olla ylpeä, että se oli luovempi osapuoli ja ainakin näytti hallitsevansa maata vaikkakin kanveesissa. Olisi vaikuttanut rumemmalta, jos hallitus olisi alistunut työmarkkinajärjestöjen antamaan ehdotukseen tai vain vetänyt lakiesityksen pois.

Kiistassa on ollut pohjimmiltaan kyse koko ajan ennen kaikkea valtataistelusta. Hallitus on halunnut muuttaa Suomen lainsäädäntöprosessia muiden Euroopan maiden kaltaiseksi. Niissä työmarkkinajärjestöillä ei ole ollut samanlaista veto-oikeutta työelämää koskeviin lakeihin kuin Suomessa. Ay-liike puolestaan haluaa perinteisen kolmikantaneuvotteluihin perustuvan veto-oikeutensa takaisin. (HS 26.10.2018c.)

Höltän (2013, 11) mukaan demokratiaa itsessään ei ole saatu läheskään määriteltäviä yksimielisesti, vaikka lähes kaikkien poliittisten ja puolueettomienkin ryhmittymien ja liikkeiden virallinen ihanne on demokratia. Julkisessa diskurssissa demokratian käsite on häilyvä, eikä länsimainen demokratiakäsityskään ole käytännössä toteutunut – edes länsimaissa. Hölttä esittää demokratiaa määriteltävän kahdella tavalla: puhutaan joko *normatiivisesta* tai *deliberatiivisesta* demokratiakäsityksestä.

Normatiivisen määrittelyn mukaan demokratian keskeisimpiä toimijoita ovat julkisen vallan käyttäjät, eli ne, kenellä on kansan mandaatti käyttää valtaa. Demokratia ymmärretään näin prosessina, jossa kansan tahto ja valtuutus muodostuu edustukselliseksi demokratiaksi. Tätä demokratiamääritelmää on kuitenkin kritisoitu siitä, ettei siinä kiinnitetä huomiota politiikan sisällöllisiin kysymyksiin, vaan vahvemman valta voittaa aina, oli kyse mistä asiasta tahansa. Höltän mukaan edustuksellinen demokratia ei saisi kuitenkaan tarkoittaa sitä, että muu osallistumismuoto kuin äänestäminen olisi poissuljettu, koska silloin oltaisiin tilanteessa, jossa äänioikeutetuilla ei olisi enää vaalien jälkeen oikeutta puuttua hallituksen päätöksiin. (Hölttä 2013, 14–15.) Mediassa konstruoituvan demokratiadiskurssin voi nähdä lähentyvän normatiivista demokratiakäsitystä: siinä korostuu parlamentaarisesti valittujen päättäjien etuoikeus poliittisiin päätöksiin.

Deliberatiivinen demokratia taas perustuu ajatukseen, jossa julkinen ja tasaveroinen harkinta on edellytyksenä poliittiselle päätöksenteolle. Tässä mallissa päätöksenteko ei siis perustu mihinkään mekaanisesti muodostettuun enemmistön mielipiteeseen, vaan eri vaihtoehtojen perusteltujen argumenttien paremmuuteen. Deliberatiivisen demokratian keskiössä on laaja

julkinen osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Hölttä ei kuitenkaan tunnista työmarkkinajärjestöjen poliittisia vaikuttamispyrkimyksiä niinkään osaksi deliberatiivista demokratiamallia, vaan niputtaa ne osaksi vakiintunutta valtiokoneistoa, joka on ollut perinteisesti sidottu korporatiiviseen päätöksentekoon. (Emt., 15–16.) Ay-liikkeen voidaan siis nähdä olevan osa vakiintuneita valtiollisia rakenteita, jolloin normatiivinen demokratiakäsitys tunnistaa sen osaksi demokraattista päätöksentekoa. Toisaalta taas konsensuksen murruttua sen toiminnan voidaan nähdä olevan demokraattista deliberatiivisen mallin mukaisesti. Julkinen diskurssi ottaa selkeästi lähtökohdakseen normatiivisen demokratiakäsityksen, mutta se tuntuu tunnistavan hankalasti ay-liikkeen osaksi vakiintunutta valtiokoneistoa ja siten leimaa sen demokrationvastaiseksi.

Diskurssi demokrationvastaisuudesta limittyy myös osittain aiheeseen, jota käsittelin jo edellisessä luvussa: kun ay-liike konstruoituu mediassa vahvasti eräänlaiseksi SDP:n työrukkaseksi, voidaan pohtia sitä, muodostuuko tässä tematiikassa myös oppositiopuolueelle jonkinlainen legitimoitu veto-oikeus hallituksen päätöksiin? Kuten olen kuitenkin esittänyt, julkisessa diskurssissa tulkinta ay-liikkeen ja vasemmistopuolueiden keskinäisistä vaikutus- ja valtasuhteista vaihtelee. Toki pohdinta siitä, voiko ay-liikkeen järeät painostuskeinot nähdä eduskunnan puoluepoliittisia valtasuhteita vääristävänä toimintana, on sinänsä relevantti.

Vaikka diskurssi ay-liikkeen demokrationvastaisuudesta on poliittisia lakkoja käsittelevissä uutisissa vahva, erottuu toisaalta myös siihen limittyvä diskurssi kolmikantaisen sopimisen perinteestä – eikä pelkästään kielteisessä valossa. Vakiintuneet korporatistiset rakenteet siis välittyvät yhä median representaatioissa. Esimerkiksi Ylen julkaisemassa uutisessa ääneen pääsevät asiantuntijoina EVA-analyysin kirjoittanut Koskinen sekä taloustieteen emeritusprofessori Sixten Korkman. Vaikka Koskisen näkemys itse poliittisiin lakkoihin on kielteinen, hän on Korkmanin kanssa samalla sovittelevalla linjalla, mitä tulee itse konfliktiin. Korkmanin mukaan kolmikannan hautajaisia ei suinkaan vielä olla viettämässä, ja molemmat asiantuntijat painottavat yhteistyön institutionaalisen kehittämisen tärkeyttä ja keskustelun kehittämistä osapuolten välillä.

Korkman huomauttaa, että ei olisi Suomen poliittisessa lähihistoriassa mitenkään ennenkuulumatonta, että hallitus ottaa huomioon jonkun osapuolen mielipiteet. Yhdeksi esimerkiksi hän nostaa yritystuet.

– Jos ajatellaan vaikkapa keskustelua yritystuista, niin kyllä siinä on kuunneltu elinkeinoelämän lobbareita hyvin tarkkaan. Kun vuonna 2016 ilmeisesti oltiin hyvin lähellä ratkaisua koskien työajan uudistamista, niin – jos olen ymmärtänyt oikein – kaikki olivat yksimielisiä, pois lukien Suomen Yrittäjät. Silloin heillä näytti olleen jonkinlainen veto-oikeus, koska hallitus ei edennyt asiassa, Korkman huomauttaa. (YLE 22.10.2018e.)

Iltalehden Lasse Laatusen kirjoittamassa analyysissä pohditaan hallituksen sovintoesityksen jälkeistä tilannetta:

Hallitus piti kiinni valtiosääntöoikeudellisesta asemastaan: se valmistelee ja antaa esitykset eduskunnalle. Lopulta hallituksen oli kuitenkin pakko tunnustaa tosiasiat. Ylimmät valtioelimetkään eivät käytä valtaansa tyhjiössä. Niiden on otettava päätöksenteossaan huomioon ulkopuolinen yhteiskunta ja sen reaktiot. (IL 26.10.2018c)

Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (HS 10.11.2018) kirjoitetaan kolmikantaisen sopimisen palaamisesta takaisin yhteiskunnallisten toimijoiden keinovalikoimaan, mutta samalla myös enteillään sen päättymistä, mikäli seuraava hallitus ei ole kokoonpanoltaan demarivetoinen. Merkille pantavaa koko kolmikanta-diskurssin esiintymisessä on oikeastaan se, että se alkoi nousta julkiseen keskusteluun vasta siinä vaiheessa, kun konflikti ay-liikkeen ja hallituksen välillä alkoi olla jo selätetty. Aktiivimallista keskusteltaessa tai irtisanomiskiistan ollessa käynnissä kolmikantaisesta sopimisesta puhuttiin julkisuudessa siis harvoin, ja sen sijaan keskityttiin enimmäkseen konfliktien välittömiin seurauksiin, kuten yritysten taloudellisiin menetyksiin ja kansalaisia koskettaviin palveluhäiriöihin.

Vaikka keskustelua kolmikannasta ja jopa sitä oikeuttavaa diskurssia on tunnistettavissa julkisessa keskustelussa, voidaan jossain määrin myös kumota Höltän (2013, 16) väittämä siitä, että valtamedia hyväksyisi vakiintuneen kansalaistoiminnan poliittisissa vaikuttamispyrkimyksissä. Vaikka mediassa annetaan edelleen runsaasti tilaa ay-liikkeen omalle ongelmanmäärittelylle tietyissä kysymyksissä, voidaan aineistostani kokonaisuudessaan hahmottaa kuva siitä, mihin tuo oikeus rajautuu. Poliittisesta lakosta puhuttaessa ay-liikkeen rinnalle tai jopa sen ohi nostetaan SY:n vierasdiskurssi, joka pääsee osaksi ongelmanmäärittelyprosessia siitä huolimatta, ettei SY ole virallinen työmarkkinaosapuoli.

Analyysini linkittyy vahvasti keskusteluun Suomen korporatistisen vaihdannan perinteen murtumisesta. Irtisanomiskiista tunnistetaan myös kamppailuksi kolmikannasta, kun hallituksen toiminta taas nähdään pikemminkin pyrkimyksenä kolmikannan kummittelevasta perinteestä pois. Tämä hallituksen ja ay-liikkeen valtataisteluun liittyvä diskurssi pysyttelee vahvana koko uutisvuoden 2018, eikä se suinkaan ole vain kyseisenä vuonna pinnalle noussut ilmiö. Hirvolan vuonna 2017 julkaistussa, Sipilän hallituksen alkutaivalta tarkastelevassa tutkimuksessa niin ikään todettiin kolmikantaisen sopimussyhteiskunnan diskurssin haastettavan julkisessa keskustelussa, joskin Hirvola tarkasteli mediarepresentaation sijaan hallituksen ja työmarkkinaosapuolten omia, julkisesti esitettyjä puheenvuoroja työmarkkinakysymyksistä. Sipilän hallituskauden ensimmäisen puoliskon levottomuudet työmarkkinatantereella vaikuttivat merkittävästi ja kauaskantoisesti kotimaisen korporatistisen toimintamalliin ja sen institutionaalisiin vuorovaikutussuhteisiin. Tutkimuksessa tehdään niin ikään havainto siitä, kuinka parlamentarismin ja korporatistisen välinen ideologinen vastakkainasettelu ajoi julkisen keskustelun tilaan, joka heikensi kolmikantadiskurssin hegemoniaa. Pyrkimyksenä oli Hirvolan mukaan muuttaa suomalaisten työmarkkinoiden insitutionaalista rakennetta pysyvästi työnantajapuolta hyödyttävään suuntaan. (Hirvola 2017, 107.)

5. Johtopäätökset

5.1. Ay-liikkeen toimijuus tämän päivän Suomessa

Lähdin tutkielmassani liikkeelle rakentamalla katsauksen siitä, mistä suomalaisessa korporatistisissa ja ay-liikkeessä oikeastaan on kyse, ja koetin pienellä historiankertauksella nivoa maamme korporatististen suhteiden menneisyyden osaksi poliittisen vaihdannan nykyisyyttä. Toin läsnäolevaksi myös nykypäivän kamppailut niin työmarkkinoilla kuin politiikassakin, ja kuinka niistä muodostuu yksi tämän ajan polttavimmista kysymyksistä: kuka saa vaikuttaa markkinaehtoistuvassa maailmassa?

Lähdin tutkielmassani liikkeelle siitä olettamuksesta, että Suomen poliittiseen kulttuuriin on ollut viime vuosina yhä tiukempaan pesiytymässä uusliberaali orientaatio huolimatta siitä toiseikasta, että esimerkiksi Sipilän hallitus ei sellaiseksi missään vaiheessa tunnustautunut. Asia ei sinänsä ole mitään erikummallinen, sillä harva uusliberaali sanoo tai tunnustaa olevansa uusliberaali (Löppönen 2017, 196.) Jos kuitenkin tarkastellaan juuri Sipilän hallituksen asialistaa ja joitain sen tuotoksia, voidaan havaita selkeitä yhtymäkohtia uusliberalistiseen teoriaan, jonka keskeisimpiä elementtejä ovat valtio-omisteisten yritysten yksityistäminen sekä sääntelyn purkaminen vapaan markkinatalouden hyväksi (emt., 21). Tällainen nykypoliittinen asetelma on jo lähtökohtaisesti ay-liikkeelle hankala, mutta halusin selvittää, miten ay-liikkeen toimijuus rakentuu mediassa tänä päivänä, eli millaisina Suomen korporatistiset rakenteet ja ay-liikkeen rooli yhteiskunnallisena toimijana välittyy suurelle yleisölle.

Analyysiprosessini otti lopulta muodon, joka jakautui kahdeksi erilliseksi analyysiksi ay-liikkeestä. Ensimmäinen mikrotason analyysi tarkasteli ay-liikkeen toimijuutta konfliktin keskellä, ja kokonaisuus, joka tästä analyysistä syntyi, peilasi myös sitä, millainen identiteetti ja abstraktimpi rooli ay-liikkeelle muodostuu median kautta. Kehysanalyysin avulla olen tarkastellut uutisissa ongelmallisen roolin saavia ilmiöitä ja toimijoita, jotka näitä ongelmanmäärittelyn keskiössä olevia ilmiöitä ovat olleet tuottamassa. Tarkastelemalla työtaistelu-uutisten kieltä – erityisesti niissä käytettyjä metaforia – sekä puntaroimalla otsikoinnin ja itse uutisten välistä vuorovaikutusta, olen osoittanut ay-liikettä toiseutettavan median kehystämisprosesseissa: sotametaforin väritetyt lakkouutiset, joissa ay-liike dominoi vierasdiskursseja ja siten näyttäytyy ainoana aktiivisena toimijana aktiivimalliin ja irtisanomiskiistaan liittyvän konfliktin tiimoilta, maalaavat ay-liikkeestä kuvaa irrationaalisenä ja sotaishana yhteiskunnallisena toimijana, joka on kykenemätön neuvottelemaan hallituksen kanssa.

Merkityksellistä analyysia tehdessä oli myös tarkastella muiden toimijoiden identiteetin rakentumista samassa kontekstissa – erityisesti hallituksen, joka toimi ay-liikkeen poliittisena opponenttina näissä kiistoissa. Siinä missä työtaistelu-uutisten toimijoina ovat pääasiallisesti sekä ay-liike että työnantajat, ei konfliktin todellisen osapuolen, hallituksen ääni kuulu isossa osassa jutuista. Tämä luo vaikutelmaa siitä, että Suomen hallitus olisi ikään kuin passiivinen, konfliktin ulkopuolinen taho, joka ei omilla toimillaan ja valinnoillaan voi vaikuttaa työtaisteluihin. Kun lakkojen puinti siis keskittyy lähinnä palkansaaja- ja työnantajajärjestöjen välisen

dynamiikan kuvailuun, jää koko hallituksen rooli konfliktissa ikään kuin unohduksiin. Toisin kuin ay-liike, Sipilän hallitus konstruoidaan järkeväksi ja rauhanomaiseksi ystäväksi, joka toimii kansan edun mukaisesti konfliktin keskellä.

Suhteessa ay-liikkeeseen Sipilän hallitus siis representoidaan huomattavasti maltillisempänä toimijana, mutta median suhtautuminen konfliktin osapuoliin ei ole sentään jatkuvasti näin mustavalkoinen. Erityisesti irtisanomiskiistassa myös hallitus konstruoituu valtapelin osapuolena, jolle itse asiakysymys jää sivuseikaksi kamppailussa ay-liikkeen vaikuttamispyrkimyksiä vastaan. Vaikka valtakamppailu ja toisaalta taas sen mielettömyys piirtyvät julkisessa diskurssissa varsin selkeästi, saa hallitus loppujen lopuksi diskurssissa legitimitetin omille toimilleen. Ay-liike taas nähdään enemmän osapuolena, jonka velvollisuus on laittaa piste poliittiselle liikehdinnälle – vaikka sitten taipumalla hallituksen lakiesityksiin.

Toinen, makrotasolle etenevä analyysiluku taas tarkasteli ay-liikkeen toimijuutta ja sitä, millaisia yhteiskunnallisia rooleja se julkisessa diskurssissa saa osakseen. Kuten uutisissa esiintyvien vierasdiskurssien määrällinen vertailu osoitti, molemmat vuoden 2018 konfliktit olivat hyvin edustuksellisia: työntekijöiden tai kansalaisten ääntä kuultiin hyvin vähäisesti tai ei ollenkaan suhteessa muihin toimijoihin. Työntekijöiden ja ammattiliittojen rivijäsenten sijasta vierasdiskurssit muodostuivat hyvin pitkälti ammattiliittojen tai keskusjärjestöjen johtajista. Työnantajapuolella yritykset saivat kyllä osuutensa vierasdiskursseista, mutta ne eivät varsinaisesti ottaneet kantaa itse irtisanomislain uudistamiseen, vaan yrittäjien diskurssi kiinnittyi hyvin pitkälti keskusteluun lakko-oikeudesta ja työtaisteluiden kohtuuttomuudesta. Keskusteluun osallistuneet yritykset olivat lähinnä suuria teollisuustyönantajia, joten irtisanomislain uudistaminen ei juuri näitä toimijoita edes välittömästi koskettanut. Ay-liikkeen toimijuuden muodostumiselle tällainen vierasdiskurssien käyttäminen oli merkittävää: kun työntekijän ääni uupuu mediaseurannasta, syntyy herkästi kuva, että keskusjärjestöjen ja liittojen johtohahmot määrittävät juonen, jota alamaiset seuraavat. Ay-liikkeen rooli eliittinä korostuu tämänkaltaisen kehystämisprosessin myötä. Toki ay-liike on esimerkiksi Ruostetsaaren (2014) määritelmän mukaan aina luettukin osaksi suomalaisen yhteiskunnan eliittiä, sillä sen toiminnalla on ollut ja on edelleen suuri painoarvo työmarkkinoilla ja niihin läheisesti liittyvissä yhteiskunnallisissa kysymyksissä.

Tarkastellessa julkisessa diskurssissa ay-liikkeelle rakentuvia yhteiskunnallisia rooleja voidaan havaita myös median kyltymätön kiinnostus ay-liikkeen ja vasemmistopuolueiden keskinäisiin vaikutussuhteisiin. Mediassa mässäillään erityisesti SDP:n ja SAK:n välisellä suhteella ja sillä, miten se vaikuttaa niin ay-liikkeen kuin oppositiopuolueidenkin ratkaisuihin vuoden 2018 konflikteissa. Ay-liikkeen toiminta konfliktien takana nähdään huomattavan usein median omistajadiskursseissa pääagitaattorina vasemmiston nousulle seuraavissa eduskuntavaaleissa. Tämä luo tulkintani mukaan jännitteitä ay-liikkeen yhteiskunnalliseen rooliin: sen ei välttämättä nähdä toimivan autonomisena liikkeenä, vaan suhde puoluepolitiikkaan – olkoonkin ettei ay-liikettä voida pitää sen suhteen kovinkaan yhtenäisenä – varjostaa sen uskottavuutta palkansaajien edunvalvojana. Ay-liikkeen ja vasemmistopuolueiden sidoksen puiminen ei suinkaan lakannut irtisanomiskiistan laannuttua, vaan SAK:n aktiivien alullepanema Vapaiden valtakunta -kampanja vuoden 2019 eduskuntavaalien alla kiihdytti keskustelua puoluepolitiikan ja ammattiliittojen vispilänkaupasta. Kärkevimpien väitteiden mukaan kampanja keräsi varoja suoraan SDP:n vaalikassaan, vaikka tosiasiallisesti rahaa ei kerätty missään vaiheessa, vaan kyseessä oli kampanjan puuhahenkilöiden mukaan pyrkimys saada nukkuvatkin äänestäjät liikkeelle ja äänestämään vapaasti oman valintansa mukaan (IS 29.11.2018). Kansanedustajaehdokkaat saivat tilaisuuden sitoutua julkisesti kampanjan työntekijämyönteisiin arvoihin, ja ennen eduskuntavaaleja julkaistiin lista, joka paljasti eritoten vasemmistopuolueiden ehdokkaiden myönteiset kannat Vapaiden valtakunnan tärkeiksi nostamiin teemoihin. (Vapaiden Valtakunta 2019).

Tärkein ay-toimijuutta rakentava diskurssi liittyi kuitenkin aineistossa vahvimmin itse poliittisen lakon tematiikkaan: keskustelu poliittisten työtaisteluiden legitimitetistä ja ay-liikkeen roolista ulkoparlamentaarisena vaikuttajana jatkui koko vuoden. Vaikka mediassa tunnistettiin yhä vanhat kolmikantaisen sopimussyhteiskunnan rakenteet, voitiin tämän diskurssin nähdä selkeästi heikentyneen. Kolmikanta kyllä näkyy aineistosta muodostuvassa diskurssissa, mutta se sekä haastettiin että kyseenalaistettiin jatkuvasti. Sellaisetkin median omistajadiskurssit, jotka keskustelivat eksplisiittisesti kolmikannasta, myös ounastelivat kolmikantaisen sopimuskulttuurin tulevan tiensä päähän tulevaisuudessa.

Kun sopimussyhteiskunnan diskurssi on heikentynyt julkisuudessa, on se taas vahvistanut toisenlaista diskurssia, joka näissä esimerkkitapauksissani tuntuu kietoutuneen tiukasti normatiiviseen demokratiaihanteeseen ja parlamentarismiin. Entinen sopimusosapuoli nähdään nyt painostustoimineen häikäilemättömänä, demokratianvastaisena toimijana, joka yrittää kävellä demokraattisesti valitun hallituksen yli. Tässä diskurssissa korostetaan erityisesti kansan eduskunnalle antamaa mandaattia, eikä se vaikuta tunnustavan kovinkaan hyvin deliberatiivista demokratiakäsitystä, jonka mukaan demokratia toteutuu parhaimmin punnitsemalla julkisesti kaikkien toimijoiden moniäänisiä näkemyksiä yhteiskunnallisista kysymyksistä ja solmukohtista.

Kun yhdistetään ay-liikkeelle julkisessa diskurssissa konstruoituva sotaista ja ”meille” vieras identiteetti sille piirtyviin yhteiskunnallisiin rooleihin, ei liikkeen toimijuutta heijasteleva kokonaiskuva ole kovinkaan myönteinen. Tietenkin tämä on vain yksi perusteltu tulkinta kerätyistä aineistosta. Kuten olen jo aiemmin viitannut tiedon ja todellisuuden yksilölliseen rakentumiseen, voi seuraava aiheesta kiinnostunut tulkita samaa aineistoa hyvinkin eri tavalla tullen täysin erilaisiin johtopäätöksiin. Tärkeää onkin, että olen pyrkinyt mahdollisimman läpinäkyvään ajatteluprosessiin tutkielmassani ja tuomaan läsnäolevaksi sen, miksi ja millaisista lähtökohdista itse lähestyn tutkielmani aihetta ja miten olen päätenyt juuri näihin havaintoihin median tuottamasta todellisuudesta. Käyttämäni diskurssianalyttinen menetelmä on ankkuroitunut siihen, että vaikka tutkimusta lähdetään tekemään tietyistä premisseistä, se myös jättää lopputulokset aina avoimiksi.

Seuraavaksi tavoitteenani on vastata tutkimusongelmani laajempaan keskustelukontekstiin: millainen asema ay-liikkeellä on uusliberalistisessa toimintaympäristössä ja miten suomalaisen korporatistisen vaihdannan perinne istuu samaiseen ympäristöön.

5.2. Ay-liike ja uusliberaali toimintaympäristö

Tutkielmani alkupuolella esitin yhden tutkimukseni premisseistä olevan se, että Sipilän hallituksen politiikka olisi ensinnäkin uusliberalistista, ja että tämä ideologinen orientaatio pyrkisi hegemoniseksi ottamalla julkisen diskurssin haltuunsa poliittisen lakon tematiikassa. Tämän vuoksi olen ottanut tarkasteltavakseni sen areenan, jolla merkityksistä käydään kamppailua – julkisuuden. Valtamedian eri julkaisuja tutkimalla olen pyrkinyt tarkastelemaan sitä, millaista todellisuutta Suomen korporatistisista suhteista ja niiden toimijoista tuotetaan. Nyt pyrin vastaamaan esiin nousevaan kysymykseen: kuinka uusliberalismi näkyy julkisessa diskurssissa?

Selvää on, ettei mitään leimaavia yleistyksiä voida tehdä yhdenkään tarkasteleman median kohdalla siitä, ovatko ne itsessään uusliberalistisia, eikä se ole edes tarpeen. Tärkeämpää on tarkastella sitä, miksi analysoimastani media-aineistosta rakentuu diskurssi, joka vahvistaa uusliberalismin asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Työtaistelu-uutiset voivat olla lähtökohtaisesti hyvin neutraaleja, mutta niiden analysoinnin mielekkyys perustuu pitkälti siihen, missä mittakaavassa ne ovat mitään aiheita käsitelleet ja kuinka paljon kutakin toimijaa päästäneet ääneen. Esitän, että uusliberalistinen diskurssi muodostuu pienemmistä osasista, toimittajien arkipäiväisistä valinnoista. Läheskään aina nämä valinnat eivät ole tiedostettuja: esimerkiksi työtaisteluista on vakiintuneen käytännön ja kielen vuoksi luontevaa puhua värikäästi esimerkiksi sotametaforia käyttämällä. Sen sijaan enemmän tiedostettua harkintaa käytetään esimerkiksi siinä, miten uutisia otsikoidaan ja ketkä toimijat pääsevät missäkin aiheessa määrittelemään ongelmien solmukohtia.

Vaikka tämän tutkielman yhteydessä onkin tuotu esille se, kuinka yksittäisillä toimittajilla tai jopa kokonaisilla toimituksilla voi olla sellaisia taloudellisia, kulttuurisia tai poliittisia sidoksia, jotka ohjailevat heidän valintojaan journalismin työssä, ei voida nähdä kovinkaan mielekkäänä lähteä pohtimaan näitä sidoksia pintaa syvemältä – eikä aineistoni tai lähestymistapani sellaista työkalua edes tarjoa. Pohdinta median sidoksellisuudesta kuitenkin kiinnittyy keskusteluun yhteiskunnan eliiteistä, ja media olisikin ensisijaisesti nähtävä yhtenä merkittävänä valankäyttäjäeliittinä, jonka suhde muihin eliitteihin on moniulotteinen ja vuorovaikutteinen. Se, kuinka paljon esimerkiksi poliittiset suhdanteet vaikuttavat median kehystämisprosesseihin,

jäänee tällä kertaa hämärän peittoon. Kysymys kuitenkin kuuluu, että mikä ideologinen narratiivi nauttii hegemonista asemaa?

Ay-liikkeen kielteinen julkisuus voidaan nähdä uusliberalistisen diskurssin kannalta hyvinkin myönteisenä seikkana: kun ay-liikkeen julkisuuskuva solidaarisena edunvalvojana säröilee, vaikuttaa se väistämättä myös ihmisten mielikuviin ay-liikkeen kyvystä ajaa palkansaajien asiaa yhteiskunnassa. Tämä voi näkyä esimerkiksi jäsenkehityksen taantumisena: suomalaisen ay-liikkeen järjestäytymisaste on tippunut viime vuosina, huomattavimmin SAK:n liitoissa (IL 30.4.2018). Siitä, onko kyseessä epäluottamuslause ay-liikkeen toimintaa kohtaan vai yksinkertaisesti mielekkäämmän vaihtoehdon löytäminen ammattiyhdistysjäsenyydelle, on mahdotonta sanoa. Varmaa kuitenkin on, että voittajia tämän suuntaisessa kehityksessä ovat ne, jotka pitävät ay-liikkeen puolustamaa työehtojen sääntelyä markkinahäiriönä. Mikäli työehtosopimusten yleissitovuus saataisiin rapautettua, kykenisivät yritykset kenties paremmin kilpailemaan niin kotimaisilla kuin kansainvälisilläkin markkinoilla. Oletetaan, että esimerkiksi palkat joustaisivat paremmin kysynnän mukaan ja työvoiman tehokkaampi liikkuvuus vahvistuisi. Tällä hetkellä ay-liike on kuitenkin vielä jarruna uusliberalistiselle kehitykselle, mutta kuten analyysistanikin tuli ilmi, on vain ajan kysymys, milloin julkisen diskurssin valtasuhteet muuttuvat Suomessa peruuttamattomasti.

Analyysini tärkeimmäksi teemaksi nousi demokratiadiskurssi, jossa ay-liikkeen rooli vaihteli epädemokraattisesta toimijasta legitimoituun yhteiskunnalliseen toimijaan. Mediassa muodostuvassa julkisessa diskurssissa ensiksi mainittu kuitenkin otti erävoiton, ja ay-liikkeen rooli nähtiinkin länsimaista demokratiaihannetta halveksuvana. Samoin julkinen diskurssi asettui puolustamaan parlamentarismia ja hallitusta vallankäyttäjän roolissa: diskurssi ripustautui tiukasti normatiiviseen demokratiakäsitykseen, jonka keskeisimpiä elementtejä on edustuksellisen demokratian kaikkivoipaisuus. Mutta kuinka uusliberalismi edes sopii tähän kuvioon, jos – kuten aiemmin esitetty – uusliberalistinen talousteoria karsastaa valtiojohtoisuutta?

Uusliberalismin väitetysti nuiva asenne kaikkea valtiojohtoista politiikkaa kohtaan on ristiriidassa sen kanssa, että markkinat kuitenkin kaipaavat vahvoja ja tarvittaessa voimatoimia käytäviä valtioita, joita tarvitaan yksityisomaisuuden, yksilönvapauden ja yrittäjänvapauden suo-

jaamiseen (Harvey 2008, 30). Varsinaisen oikeusvaltion ytimen voidaankin nähdä osaltaan tukevan näitä periaatteita: sopimus- ja rikosoikeus suojaavat yksityistä omistusoikeutta, vapaata sopimusoikeutta, kaupan vapauden turvaamista sekä säätelevät henkeen ja omaisuuteen kohdistuvaa rikollisuutta (Löppönen 2017, 22). Uusliberalismi tarvitsee siis kasvualustakseen valtion, jonka lainsäädäntö voidaan valjastaa palvelemaan vapaan markkinatalouden ihanteita. Kun katsotaan taaksepäin juurikin Sipilän hallituksen mennyttä kautta, ei sen hallitusohjelman häkellyttävää yhdenmukaisuutta uusliberalismin periaatteiden kanssa voida lähteä kiistämään. Monet uusliberalismiin yhdistetyt valtiojohtajat, kuten esimerkiksi Thatcher ja Reagan, ovat olleet vastakkain ay-liikkeen kanssa omana aikanaan – aivan kuten Sipilä hallituskumppaneineen oli kuluneella kaudellaan. Onkin perusteltua väittää, että ay-liikkeen julkisuuskuvan heikentyminen on ollut omiaan vahvistamaan uusliberalistista ideologiaa, vaikkakaan Sipilän hallitus ei onnistunut irtisanomiskiistassa taivuttamaan ay-liikettä omaan tahtoonsa.

Vaikka uusliberalismi itsessään suhtautuu demokratiaan epäluuloisesti, se on löytänyt tapoja yhdistää valtion päätöksentekoprosessit pääomien kasautumisen dynamiikkaan palautettavan luokkavallan verkostoihin. Uusliberalismi on luonut enenevissä määrin perustuksia esimerkiksi julkishallinnon ja yksityisten yritysten väliselle sopimiselle. Sen lisäksi, että liike-elämä tekee läheistä yhteistyötä valtion toimijoiden kanssa, yritykset myös saavat merkittävän aseman lainsäädännön laatimisessa, politiikan määrittelyssä sekä sääntelyjärjestelmien luomisessa. (Harvey 2008, 95–96.) Elinkeinoelämän toimijat ovat olleet mukana valtakunnan politiikan määrittelijöinä siinä missä ay-liikekin, mutta erityisesti Sipilän hallituskaudella virisi jonkin verran keskustelua siitä, kuinka paljon tosiasiallisesti elinkeinoelämän eliitti vaikuttaa hallituksen esityksiin ja niiden syntyprosesseihin. Irtisanomiskiistan aikana mediassa nousi pienimuotoinen kohu siitä, kuinka koko irtisanomislaki olisikin lähtöisin SY:n kynästä ja tarkemmin perattuna Sipilän hallituksen erityisavustajat ja muut taustavaikuttajat olivat kokoonpanoltaan enemmän tai vähemmän SY- ja EK-taustaisia toimijoita (IL 24.10.2018c). Ilmiö ei ole kuitenkaan uusi, vaan Blomin (2018, 310) mukaan Suomen korporatistiset suhteet ovat myötävaikuttaneet merkittävästi myös liike-elämän vallan kasvuun, mikä taas on korostanut liike-elämän vaikutusvaltaa poliittisiin instituutioihin sekä muihin yhteiskunnallisiin toimijoihin. Elinkeinoelämä on ottanut niin vahvan aseman poliittisessa päätöksenteossa, että se on ollut

kykenevä etenkin talouspolitiikassa sekä muillakin politiikan sektoreilla luomaan, muuttamaan ja valvomaan omien etujensa säätelyä (emt.). Kun mediassa siis asetetaan vastakkain parlamentarismi ja hiipuva korporatismi, täytyy esittää myös kysymys siitä, kuinka parlamentarisesti 2000-luvun hallitukset ovat Suomessa tosiasiallisesti toimineet?

Tämän valossa ay-liike ei ole siis suinkaan ainoa ulkoparlamentaarinen toimija, joka pyrkii vaikuttamaan politiikan kulkuun, vaan hallituksen työjärjestyksen taustalla vaikuttaa toinenkin yhteiskunnallinen eliitti. Mielenkiintoista siis onkin, että miksi juuri ay-liike konstruoidaan demokratianvastaisena toimijana ja sen tupo-aikakaudella syntynyttä asemaa kolmikannan osapuolena pyritään julkisessa diskurssissa purkamaan? Mediassa muodostuva diskurssi voidaan tulkita uusliberalistiseksi, kun se integroi elinkeinoeliitin osaksi demokraattista päätöksentekoa, mutta ay-liikkeen toiminta taas leimautuu epädemokraattiseksi rettelöinniksi. Vaikka aineistossani myös kyseenalaistettiin hallituksen ja elinkeinoelämän välinen teerenpeli, saa ay-liikkeen epädemokraattisuusdiskurssi huomattavasti enemmän palstatilaa.

Uusliberalistien keskuudessa demokratian lisäämistä on pidetty alusta alkaen vapauden tukahduttamisena ja ”tienä orjuuteen” (Löppönen 2017, 198). Löppönen esittää uusliberalismin olevan jopa ”valtion ja demokraattisen kansalaisuuden vastainen poliittinen ideologia ja liike”, joka priorisoi ihmisten taloudellisen ansaintalogiikan yhdenvertaisuuden edelle ja individualismin kansalaisuuden yläpuolelle (emt.). Uusliberalistinen ideologia siis pyrkii rajoittamaan ihmisten poliittista osallistumista ja sanoutuu irti deliberatiivisen demokratian ihanteesta. Kun julkinen diskurssi kääntyy lakko-oikeuden rajoittamisen kannalle, ottaa se samalla huomattaan kantaa kansalaisten perusoikeuksiin: toimintavapauteen, johon kuuluu sananvapaus sekä kokoontumis- ja yhdistymisoikeus (Hölttä 2013, 26). Toisaalta julkisessa diskurssissa ay-liikkeen painostustoimintaa ei näytetä kovinkaan hyvin tunnustavan tällaiseksi kansalaisvaikuttamiseksi vaan enemmän ylätason korporatiiviseksi vaikuttamiseksi, jossa eliitti laittaa alamaisansa hoitamaan likaiset hommat. Mutta mikäli poliittista lakko-oikeutta lähdetään rajoittamaan, se koskee koko kansalaisyhteiskuntaa, ei ainoastaan etujärjestöjä. Höltän (2013, 28) mukaan ”painostustoimintaoikeuden puuttuminen johtaisi siihen, että vain viranomaisten hyväksymät toimintamuodot olisivat mahdollisia ja yhdistysten toiminta olisi tehotonta”. Kun Koskinen EVA-analyysissään (2018) ehdottaa poliittisten lakkojen lailla rajaamista vapaa-

ajalle, tarkoittaisi se samalla ihmisten toimintavapauden rajoittamista. Lakosta tulisi vain muodollinen protesti, jolla ei olisi todellista voimaa poliittisessa vaikuttamisessa. Uusliberalismin kannalta tämä voidaan nähdä lottovoittona, sillä kansalaisoikeuksiin puuttuminen merkitsisi demokratian supistumista.

5.3. Korporatistisen vaihdannan tulevaisuus

Suomeen on juurtunut pitkä ja moninainen poliittisen vaihdannan perinne, joka on vaikuttanut hyvinvointiyhteiskuntamme syntyyn ja kehittymiseen. Viime vuosina kuitenkin nämä korporatistiset suhteet ovat olleet murroksessa ja ay-liikkeen yhteiskunnallista asemaa on koetettu purkaa tulopolitiikasta irtautumalla sekä työlainsäädännön turvin. Poliitikot, työmarkkinajärjestöjen edustajat sekä vaikutusvaltaiset mediatoimijat muodostavat eliittijoukon, joka tasapainottelee vallankäytön herkillä alustalla. Kuten olen edeltävissä luvuissa osoittanut, nämä kaikki toimijat ovat tiiviisti sidoksissa toisiinsa, mikä tekee työmarkkinakonflikteista median kautta tarkasteltuna mielenkiintoisen tutkimuskohteen.

Poliittisen lakon ympärille rakentuvassa julkisessa diskurssissa ay-liikkeen legitimizeetti jää kuitenkin heikoksi, kun enemmän painoarvoa saa sen kohtuuttomuutta, irrationaalisuutta ja epädemokraattisuutta korostava diskurssi. Vaikka kyse ei olekaan välttämättä suuren yleisön kokemuksesta tai henkilökohtaisesta mielipiteestä ay-liikettä kohtaan, voidaan esimerkiksi agenda settingin ja kehystämisteorian valossa esittää, että täysin merkityksetön ei mediassa muodostuva narratiivi ole yhteiskunnallisten asenteiden kannalta. Ammattiliittojen järjestäytymisaste on ollut viime vuosina laskussa, joka kertoo omalta osaltaan tarinaa yhteiskunnallisen elämän murroksesta. Ihmiset eivät kenties jaa enää samanlaista arvomaailmaa kuin takavuosina, jolloin ay-liike vietti menestyksekkäitä, lihavia vuosiaan vieden läpi tupo-neuvottelusta toiseen palkansaajille myönteisiä uudistuksia. Kun media luo narratiivia ay-liikkeestä kohtuuttomana ja epädemokraattisena eliittinä, voi sillä olla perustavanlaatuinen merkitys siinä, kuinka yksittäinen palkansaaja ratkaisee esimerkiksi työttömyyskassajäsenyytensä. Jos ay-liike ja sen arvot eivät ole yksilölle tutut tai läheiset, perustaa hän käsityksensä niistä pitkälti siihen, millaista toimijuutta julkisessa diskurssissa tarjotaan ay-liikkeelle.

Mikäli uusliberaali diskurssi ottaa entistä vahvemman, jopa hegemonisen aseman julkisuudessa, voi ay-liikkeellä olla suuria vaikeuksia kamppailla sitä vastaan. 1980-luvulla Iso-Britanniassa ay-liike murskattiin pääministeri Thatcherin johdolla, ja maassa on pyritty lainsäädännöllä rajoittamaan lakko-oikeutta merkittävästi. Ay-liikkeen toimintamahdollisuudet siis kapeavat, jos sitä ei jatkossa tunnisteta enää legitiimiksi kolmikantaosapuoleksi. Tämä merkitsee väistämättä myös korporatistisen vaihdannan kuihtumista, jos tulevien hallitusten ei tarvitse enää päästää ay-liikettä saman neuvottelupöydän ääreen ja elinkeinoelämäkin on jo tupoista luopuessaan ottanut ensiaskeleet kohti kolmikannan romuttamista. Myös yleissitovien työehtosopimusten jatko voi olla vaakalaudalla, mikäli ay-liikkeen yhteiskunnallinen asema jatkaa heikkenemistään. Tämä voi tietää levottomuuksia ja vakavia häiriöitä työmarkkinoille sekä eriarvoisuuden kasvua.

Kevään 2019 eduskuntavaalit voitti täpärästi SDP, joka vaikuttaa katkaisseen ainakin hetkeksi työmarkkinalevottomuuksien kierteen, joka varjosti koko Sipilän hallituksen toimikautta ja mahdollisesti vaikutti keskustan historialliseen vaalitappioon. On mielenkiintoista seurata miten ay-liikkeen toimijuus kehittyy seuraavana neljänä vuotena julkisessa diskurssissa, kun hallitusvastuussa onkin vanha kumppani. Suomessa on lakkoiltu aikoinaan runsaasti myös sosialidemokraattien vallan aikana, mutta voidaanko nyt nähdä vasemmistopuolueiden ja ay-liikkeen muodostavan tiukan konsensuksen uusliberaalia hegemoniaa vastaan?

Lähteet

Primääriaineisto

HS (19.1.2018) Suomessa sallitaan poliittisia lakkoja enemmän kuin muualla Euroopassa, kirjoittaa professori – ”Jääne 1970-luvulta”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005531087.html> (haettu 17.4.2019).

HS (20.1.2018) Professori Niklas Bruun tyrmää EVA:n raportin poliittisten lakkojen kieltämisestä – ”Jos opiskelija toisi tuollaisen paperin, ei olisi muuta mahdollisuutta kuin hylätä se”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005532659.html> (haettu 17.4.2019).

HS (25.1.2018) Suurlitot osallistuvat aktiivimallin vastustamiseen järein päätösin – bussiliikenne lähes pysähtyy ja sadoillatuhansilla työntekijöillä on oikeus marssia ulos työpaikoiltaan. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005538887.html> (haettu 17.4.2019).

HS (26.1.2018) Kärhämä aktiivimallista kärjistyy: Teollisuusliitto järjestää poliittisen lakon – jopa 140 000 työntekijää jää pois töistä ensi viikolla. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005539559.html> (haettu 17.4.2019).

HS (27.1.2018) SAK:n vastustus tuskin muuttaa aktiivimallia. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005540412.html> (haettu 17.4.2019).

HS (29.1.2018) Totaalinen kaaos uhkaa Helsingin liikennettä perjantaina – lakon takia metro ja raitiovaunut eivät kulje, bussit tunteja poissa liikenteestä. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005544523.html> (haettu 17.4.2019).

HS (31.1.2018) Metrot eivät kulje, lähijuniin odotetaan tungosta ja keskustan katuja suljetaan – Näin lakkoperjantai lamauttaa liikennettä Helsingissä. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005546796.html> (haettu 11.3.2019).

HS (1.2.2018a) Aktiivimallin vastainen lakko laajenee suurteollisuuteen, Tornion valtava terästehdas menee kiinni – Työnantajat: ”Miljoonien menetykset”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005548285.html> (haettu 11.3.2019).

HS (1.2.2018b) Kauppalehti haastoi etusivullaan aktiivimallia vastustavan lakon – ja päätoimittajalle sataa palautetta. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005548372.html> (haettu 17.4.2019).

HS (1.2.2018c) Iltapäiväruuhkaan karautti jopa enemmän busseja kuin aamulla – pääkaupunkiseudulla liikenne soljuu yllättävän hyvin. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005549228.html> (haettu 17.4.2019).

HS (13.4.2018) Hallitus halusi väistää riidan ay-liikkeen kanssa. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005639314.html> (haettu 17.4.2019).

HS (15.4.2018) Pamin Helsinki–Uudenmaan osastot selvittävät jäsenistön kannatusta poliittiselle lakolle – vastustavat hallituksen aikeita heikentää työsuhdeturvaa. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005642944.html> (haettu 17.4.2019).

HS (21.4.2018) Pamin Ann Selin käy taistoon työsuhdeturvan heikennyksiä vastaan: ”Hallitus ottaa ohjeet suoraan Suomen Yrittäjien tavoitelistalta”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005650238.html> (haettu 17.4.2019).

HS (27.4.2018) Poikivatko hallituksen päätökset poliittisia lakkoja? Viime vuonna työtaisteluita oli yhteensä yli sata eli enemmän kuin edellisvuonna. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005658294.html> (haettu 17.4.2019).

HS (28.8.2018) Kysely: Henkilöperusteisen irtisanomisen helpottaminen jakaa kansaa – Sanasota yrittäjien ja palkansaajien välillä kiihtyy. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005806719.html> (haettu 17.4.2019).

HS (5.9.2018) Syksyllä edessä saattaa olla lakkosuma, joka määrittää kevään vaalien voittajan. Kolumni. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005815705.html> (haettu 11.3.2019).

HS (13.9.2018) Protestit irtisanomislakia vastaan laajenevat: pian myös hoitajat voivat liittyä työtaisteluun. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005826542.html> (haettu 17.4.2019).

HS (14.9.2018) AKT liittyy mukaan poliittiseen työtaisteluun – Ylityökielto alkaa maanantaina. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005827865.html> (haettu 17.4.2019).

HS (17.9.2018a) Pitäisikö työntekijän irtisanomista helpottaa? Kysymys jakaa kansan vahvasti kahtia. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005830454.html> (haettu 17.4.2019).

HS (17.9.2018b) Kuljetusalan ylityökielto voi vaikuttaa jo ensi viikonloppuna – haittaa todennäköisesti eniten pääkaupunkiseudun joukkoliikennettä. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005831376.html> (haettu 17.4.2019).

HS (22.9.2018) AKT vaatii hallitusta antautumaan – ”On päivänselvää, ettemme voi tehdä diiliä”, sanoo puheenjohtaja Marko Piirainen irtisanomislaista. Uutinen. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005837223.html> (haettu 17.4.2019).

HS (25.9.2018) Julkisten ja hyvinvointialojen liitto alkaa painostaa hallitusta työtaistelutoimilla – Kuntatyönantajat parahtivat: ”Kohtuutonta”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005840720.html> (haettu 17.4.2019).

HS (27.9.2018) Kaupan ruokavalikoimaan odotettavissa puutteita – Lähes koko elintarvikeala on lakossa ensi keskiviikkona irtisanomissuojan vuoksi. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005843226.html> (haettu 17.4.2019).

HS (28.9.2018) Uutinen Joukko isoja ammattiliittoja uhkaa käynnistää lakon ensi keskiviikkona – lakon piirissä olisi kymmeniätuhansia työntekijöitä. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/talous/art-2000005845479.html> (haettu 17.4.2019).

HS (1.10.2018) Lähteet: Hallitus aikoo rajata irtisanomisen helpottamisen alle 10 hengen yrityksiin – SAK:lle eivät kompromissit kelpaa. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005848136.html> (haettu 17.4.2019).

HS (2.10.2018a) Hallituksen korjailtu ehdotus ei kelpaa ay-järjestöille – SAK ja STTK vaativat yhä irtisanomisen helpotusaikeiden perumista ”ennen kuin tilanne karkaa käsistä”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005848887.html> (haettu 17.4.2019).

HS (2.10.2018b) Näin tänään alkava poliittinen lakko vaikuttaa kansalaisten arkeen. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005849857.html> (haettu 17.4.2019).

HS (3.10.2018) Työelämän uudistamisessa helpot keino on jo käytetty. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005849567.html> (haettu 17.9.2019).

HS (4.10.2018a) Kuljetusalan poliittiset työtaistelut laajenevat lentoliikenteeseen ja satamiin – Kolmen viikon ylityökielto voi häiritä liikennettä. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005852383.html> (haettu 17.4.2019).

HS (4.10.2018b) Työmarkkinoilla uusi ilmiriita: Ay-johtajat syyttävät pääministeri Sipilää lupauksen pettämisestä – HS selvitti, onko syytöksissä perää. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005851224.html> (haettu 17.4.2019).

HS (4.10.2018c) Poliittinen lakko on todellinen täsmäase: Se nostaa demareiden kannatusta aina 2,3 prosenttiyksikköä – mutta tänään kello 16 hallitus pääsee parisuhdeterapiaan. Kommentti. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/junkkari/art-2000005851554.html> (haettu 17.4.2019).

HS (4.10.2018d) Hätäratkaisu työllisyyden parantamiseksi sytytti työmarkkinoille jättiriidan – Ajatuksen takana oleva Suomen Yrittäjät kertoo, miksi se haluaa helpottaa irtisanomista. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paivanlehti/04102018/art-2000005851261.html> (haettu 17.4.2019).

HS (5.10.2018) Teollisuusliitto ilmoittaa aiempaa kovemmista painostustoimista – Yleislakko ja polttoaineen jakelun katkaisu vilahtelivat päivällä SAK:n pomojen puheissa. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005853245.html> (haettu 17.4.2019).

HS (7.10.2018) Poliittiset työtaistelut jatkuvat alkavalla viikolla: Eniten kansalaisten arkeen voivat vaikuttaa kuljetusalan toimet, häiriöitä saattaa olla myös lentoliikenteessä. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005855973.html> (haettu 17.4.2019).

HS (10.10.2018) Lakkoihin tuskastunut rakennusyrittäjä aloitti yhden miehen kampanjan: osti etusivun mainoksen, jossa lakkovahti sanoo ”stop” perustuslakia esittelevälle duunarille. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005859538.html> (haettu 17.4.2019).

HS (14.10.2018a) Sunnuntaisuomalainen: Suomessa on lakkoiltu eniten demarivallan aikana. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005863921.html> (haettu 17.4.2019).

HS (14.10.2018b) Pääministeri Sipilä Ylellä: Eduskuntaa vastaan ei pitäisi lakkoilla – tutkija arvioi tilanteen kärjistyvän entisestään. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005864032.html> (haettu 17.4.2019).

HS (16.10.2018a) ”Emme mekään eduskuntaa vastaan tässä taistele” – Yksi työmarkkinasyksyn hahmoista maalaa ammattiosaston seiniä, kun eduskunta väittelee irtisanomislaista. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005866042.html> (haettu 17.4.2019).

HS (16.10.2018b) Näillä sanoilla pääministeri Sipilä pyrkii ratkaisemaan työmarkkinoiden kriisin – HS kävi läpi hallituksen tiedonannon sana sanalta. Kommentti. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paivanlehti/16102018/art-2000005865439.html> (haettu 17.4.2019).

HS (17.10.2018a) Päiväkotilapset ja koululaiset jäämässä ilman ruokaa lakon takia – Pääkaupunkiseudulla ja etenkin Helsingissä ”vaikutukset näyttävät laajoilta”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005867291.html> (haettu 17.4.2019).

HS (17.10.2018b) Sipilä yrittää tänään luottamusäänestyksellä saada eduskunnalta kilven ay-liikettä vastaan – Se ei tule onnistumaan. Analyysi. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005866711.html> (haettu 17.4.2019).

HS (19.10.2018a) Teollisuusliitto aikoo olla lakossa useita päiviä ensi viikolla, lakon piirissä 7 000 työntekijää – ”Hallituksen tuottama mielipaha on kentällä laaja”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005869325.html> (haettu 17.4.2019).

HS (19.10.2018b) Suomen Yrittäjiltä oma vastatoimi lakkosoppaan: Järjestö kannustaa työnantajia lopettamaan ay-liittojen jäsenmaksujen perinnän. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005869467.html> (haettu 17.4.2019).

HS (19.10.2018c) JHL paheksuu yrittäjien aikeita jakaa ruokaa lakon aikana. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005870068.html> (haettu 17.4.2019).

HS (21.10.2018a) Pitääkö lapsille pakata eväät mukaan, ovatko uimahallit ja kirjastot auki? HS selvitti maanantaina alkavan lakon vaikutuksia 14 paikkakunnalla Helsingin seudulla. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005871849.html> (haettu 17.4.2019).

HS (21.10.2018b) Miksi ay-liike voi Suomessa uhmata vaaleilla valittuja päättäjiä? Selitys löytyy vuosikymmenten takaa. Analyysi. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005871218.html> (haettu 17.4.2019).

HS (22.10.2018) Inarilainen ravintolakokki teki lakkopäivänä ruokaa omille ja muiden lapsille – ”En oikein voinut uskoa, että vanha liittoni ryhtyy tällaiseen” Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005873012.html> (haettu 17.4.2019).

HS (23.10.2018b) Näin työtaistelut etenevät ja näin kiistaan haetaan ratkaisua – HS kokosi tietopakettien hallituksen ja ay-liikkeen riidasta. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005874024.html> (haettu 17.4.2019).

HS (23.10.2018c) Nyt lakot alkavat näkyä lapsiperheiden arjessa. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005873028.html> (haettu 18.4.2019).

HS (24.10.2018a) Veturimiesten liitto uhkaa pysäyttää tavaraliikenteen vuorokaudeksi marraskuussa. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005875384.html> (haettu 17.4.2019).

HS (24.10.2018b) Yrittäjä aloitti kampanjan poliittisten lakkojen rajoittamiseksi, kansalaisaloitteella loppukiri – ”Aika loppuu kesken”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005875170.html> (haettu 17.4.2019).

HS (25.10.2018) Hallitus pitää yhä kiinni irtisanomislaista – Perjantai näyttää, riittääkö yhden numeron poistaminen työntekijäjärjestöille. Analyysi. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005877087.html> (haettu 17.4.2019).

HS (26.10.2018a) Hallituksen ja ay-liikkeen irtisanomiskiista päättyi, koska riidan jatkamisesta olisi ollut vain haittaa kaikille osapuolille. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005878512.html> (haettu 17.4.2019).

HS (26.10.2018b) Ay-liike on järkeä vailla ja häviää pelin, jos se ei tartu hallituksen sovintoesitykseen irtisanomisriidassa. Analyysi. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005877679.html> (haettu 17.4.2019).

HS (26.10.2018c) Sopu hämöttää irtisanomisriidassa – Ay-liike sai enemmän kuin pyysi eikä mikään juuri muutu. Analyysi. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005878712.html> (haettu 17.4.2019).

HS (27.10.2018) Lakot keskeytetään monilla aloilla ainakin toistaiseksi. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paivanlehti/27102018/art-2000005878855.html> (haettu 17.4.2019).

HS (10.11.2018) Kolmikanta palasi hyllyltä taas työkaluksi – muttei ehkä pysyvästi. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005894656.html> (haettu 17.4.2019).

HS (22.11.2018) Poliittisia lakkoja sietää käyttää hyvin harkitusti. Kolumni. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005906917.html> (haettu 17.4.2019).

IL (31.1.2018a) Perjantain poliittisen lakon seuraukset: liikennekaaos, ruokahuolto vaarassa, eväät mukaan lapsille! Uutinen. *Ilta-lehti*. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/201801302200707320> (haettu 11.3.2019).

IL (31.1.2018b) Teollisuusliiton kummallinen linjaus hämmentää: Vaatii myös liittoon kuulumattomia osallistumaan poliittiseen lakkoon. Uutinen. *Ilta-lehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/201801312200710770> (haettu 17.4.3019).

IL (1.2.2018) Satamat seis, jättitehtaita kiinni - näin perjantain poliittinen lakko pistää viennin jäihin. Uutinen. *Ilta-lehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/201802012200713397> (haettu 17.4.2019).

IL (5.9.2018) Sipilä yrittäjille: Hallitus ei taivu ammattiyhdistysliikkeelle irtisanomisten helpottamisessa. Uutinen. *Ilta-lehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/201809052201183361> (haettu 17.4.2019).

IL (18.9.2018a) Palvelualojen ammattiliitto päätti ylityökiellosta: ”Koskee kaikkia PAMin sopimusaloja” Uutinen. *Ilta-lehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/a9a5a698-6012-4f5b-9f12-aa76af57b1ca> (haettu 17.4.3019).

IL (18.9.2018b) Pääkirjoitus: Ay-liike pelaa nyt suurilla panoksilla. Pääkirjoitus. *Ilta-lehti*. <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/b405958c-c502-44ef-96c2-b4f8e9f5f275> (haettu 17.4.2019).

IL (27.9.2018) Yli 4500 elintarviketyöntekijää lakkoon ensi keskiviikkona - vastustavat irtisanomissuojan heikentämistä: ”Voi olla puutteita tietyissä tuotteissa”. Uutinen. *Ilta-lehti*. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/edcfe622-1291-4a23-bfc0-57f1bd6c3f7d> (haettu 17.4.2019).

IL (28.9.2018) Ay-liike koventaa otteitaan: Teollisuusliitto ja PAM julistivat yhden päivän työnseisauksen - ”Emme olisi halunneet mennä näin pitkälle”. Uutinen. *Ilta-lehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/bc8f4b55-cd52-49d3-adc7-bf68e7c15a08> (haettu 17.4.3019).

IL (30.9.2018) Ay-liike kapinoi Sipilän hallituksen irtisanomislakia vastaan: keskiviikosta tulossa iso lakkopäivä - ”Emme olisi halunneet mennä näin pitkälle...”. Uutinen. *Ilta-lehti*.

<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/c374997a-0586-45b4-b094-e1fe1913b9de> (haettu 17.4.2019).

IL (1.10.2018) Laatusen näkökulma: Irtisanomissuoja umpikujassa - isot vahingot uhkaavat. Näkökulma. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/2b3ed273-005c-46f9-b9b1-47c59b6b2a7d> (haettu 17.4.2019).

IL (3.10.2018) Kymmenettuhannet työntekijät lakkoilevat tänään - näin se näkyy. Uutinen. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/a55b11a6-d5f1-48d1-a256-9b5aabb8291b> (haettu 17.4.3019).

IL (4.10.2018a) AKT uhkaa jo uudella työtaistelulla - seuraukset keskiviikkoista paljon rajummat. Uutinen. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/977bf9b7-b227-4a0d-977e-62236fab929e> (haettu 17.4.3019).

IL (4.10.2018b) Viekö ay-liikkeen tuki SDP:n vaalivoittoon? Pääkirjoitus. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/f132db3d-984d-4b3f-bb40-811cc5388d35> (haettu 17.4.3019).

IL (5.10.2018a) EK:n Häkämies: Poliittiset lakot sallivaa lainsäädäntöä muutettava pikaisesti - "Ay-liike ei osaa käyttää oikeuttaan vastuullisesti". Uutinen. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/b3b03e38-a302-4385-b43a-5a3ae8eec297> (haettu 17.4.3019).

IL (5.10.2018b) Näkökulma: Ay-liike ei kaihdakaan mitään keinoja, jotta SDP voittaisi vaalit. Kommentti. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/d95f6d06-e16a-4b74-840c-b13bc321ec9e> (haettu 17.4.3019).

IL (11.10.2018) EK:n puheenjohtaja Mattila: "Hyvä, että irtisanomislain käsittely tuodaan pikaisesti eduskuntaan demokraattisesti valittujen päättäjien ratkaistavaksi" Uutinen. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/cdc95d6a-7b92-4027-9e44-0884523496f8> (haettu 17.4.2019).

IL (12.10.2018a) Näkökulma: Ay-liikkeen viimeinen taisto - uusia toimia hallituksen nujertamiseksi suunnitellaan kuumeisesti. Kommentti. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/653b1091-3cc1-4833-a551-2e6c50d47aef> (haettu 17.4.3019).

IL (12.10.2018b) Näkökulma: Sipilän hallitus otti kuskin paikan. Kommentti. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/7636b696-bf9f-435c-a6e1-dfe9f244007d> (haettu 17.4.2019).

IL (16.10.2018a) Pääkirjoitus: Suomessa riidellään vallasta, vaikka pitäisi katsoa eteenpäin. Pääkirjoitus. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/a55d0600-42ae-44f6-a76e-66b0f9d23922> (haettu 17.4.3019).

IL (16.10.2018b) Näkökulma: Sipilän hallituksen tiedonanto on poliittista propagandaa, ei juridiikkaa - Laki on piilotettu kuin sotilaat Troijan hevoseen. Näkökulma. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/47151d1e-e8ac-4083-b50c-5e4bd62664a5> (haettu 17.4.2019).

IL (17.10.2018a) Työtaistelut kiihtyvät: JHL julisti kahden päivän lakon - lapset ja vanhukset voivat jäädä ilman ruokaa. Uutinen. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/02578cb3-ca01-4e26-af07-88634f9bd6e3> (haettu 11.3.2019).

IL (17.10.2018b) Näkökulma: JHL aloittaa lakkoilun - onko ay-liikkeen kauppatavara vielä kunnossa? Kommentti. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/4111eaab-64e7-46d4-8768-780927017a6a> (haettu 17.4.3019).

IL (19.10.2018a) Vanhukset ja lapset vaarassa jäädä ilman ruokaa, mutta kukaan ei kuole, vakuuttaa JHL - näihin palveluihin lakko ei vaikuta. Uutinen. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/f8d880a7-ba77-4a18-a180-9c832092f51e> (haettu 11.3.2019).

IL (19.10.2018b) Näin lakko puraisee eri puolilla Suomea - osassa kunnista ei auta kuin pakata lapselle eväät mukaan. Uutinen. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/ba911b43-12ca-4070-8340-8f1266d98c22> (haettu 17.4.3019).

IL (19.10.2018c) Teollisuusliiton Aalto: Kompromissin löytäminen irtisanomiskiistaan yhä mahdollista. Uutinen. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/3b60738a-0ec3-43fa-95c3-c3433a088f9e> (haettu 17.4.2019).

IL (20.10.2018) Näkökulma: Poliittiset lakot ovat pelkkää politiikkaa – yritykset ja kansalaiset kärsivät. Näkökulma. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/dc411e13-e53a-40a1-a408-502132c846ef> (haettu 17.4.2019).

IL (22.10.2018a) IL kysyi kansalta, miten ratkaistaan ay-liikkeen ja hallituksen taistelu: 42 % veisi irtisanomisesitystä neuvottelujen kautta, 32 % hylkäisi kokonaan. Uutinen. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/fd5867f0-36d0-4e31-927d-9e04aa0e399a> (haettu 17.4.3019).

IL (22.10.2018b) IL kysyi suomalaisilta: Meneillään olevalla poliittisella lakkoilulla on enemmän tukijoita kuin vastustajia - jyrkkä jako punavihreiden ja porvarien kannattajien välillä. Uutinen. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/0370d839-cd91-4fd8-a1af-5c361ba50979> (haettu 17.4.3019).

IL (22.10.2018c) Pääkirjoitus: Sopimuskierroksesta tulee ennätysvaikea. Pääkirjoitus. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/d34d4383-6c90-4584-a17d-0a0866d063ed> (haettu 17.4.2019).

IL (23.10.2018a) Tästä ay-liikkeen ja hallituksen taistelussa on kyse - IL listasi, miten osapuolet ajautuivat sodan partaalle. Uutinen. *Iltaalehti*.

<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/5c648786-034d-41af-b2c0-7314d3e9c8db> (haettu 17.4.2019).

IL (23.10.2018b) Sipilä selitti, miksi uusi ehdotus irtisanomislain välttämiseksi ei kelpaa hallitukselle: ”Heikentäisi selvästi naisten asemaa”. Uutinen. *Iltaalehti*.

<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/be3a0a7a-1394-4b35-99bb-1a517b8f3fd2> (haettu 17.4.2019).

IL (24.10.2018a) Veturimiehet lakkoon vuorokaudeksi, jos hallitus ei peräänny irtisanomissuojan heikennyksestä. Uutinen. *Iltaalehti*.

<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/d1616b6a-9517-4f1a-b42c-665b3b5d02b8> (haettu 17.4.2019).

IL (24.10.2018b) PAMin jäsenen korvaus päivän lakkoilusta 100 euroa - ”Joillakin korvaa ihan täysin sen ansiomenetyksen”. Uutinen. *Iltaalehti*.

<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/6fe9e843-7c49-4cca-a9df-f6439d506825> (haettu 17.4.2019).

IL (24.10.2018c) Näkökulma: Tässä jutussa ei kerrota Sara Siepistä tai Kimi Räikkösestä, mutta luettuasi tiedät, miksi Juha Sipilän hallitus ajaa Suomen Yrittäjien haluamaa irtisanomislakia. Uutinen. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/d540d759-4393-428f-a75c-1b5de44a07a5> (haettu 17.4.2019).

IL (25.10.2018a) IL seurasi työtaistelua tehtaalla Mikkeliissä, lakkovahti tyytyväisenä: ”Siinä mielessä hyvä jäsenyystilanne, että töihin meni kolme”. Uutinen. *Iltaalehti*.

<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/8e197c82-afaf-4aff-ab84-98aacd403ef0> (haettu 17.4.2019).

IL (25.10.2018b) Hallitus teki sovintoesityksen irtisanomiskiistassa - pääministeri Sipilä pitää liittojen työtaistelutoimia ylimitoitettuina: ”Itse asia ei näiden lakkojen arvoinen, ammutaan tykillä karpästä”. Uutinen. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/85ba3926-1092-4900-83ac-7b64ba7a7612> (haettu 17.4.2019).

IL (25.10.2018c) Laatusen näkökulma: Sopus hämmöittää irtisanomisriidassa - ojennettuun käteen syytä tarttua. Näkökulma. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/fed7df84-80d9-4c96-a9f2-c24df4c03895> (haettu 17.4.2019).

IL (26.10.2018) Pääkirjoitus: Tänä syksynä taisteltiin vallasta, ja sen taistelun voitti ay-liike. Pääkirjoitus. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/adc467de-0a37-4d3b-b854-68f1f78d175a> (haettu 17.4.2019).

IL (27.10.2018) Liisa Jaakonsaari irtisanomiskiistasta Ylellä: Hallitus yritti painaa ay-liikkeen maan rakoon - ”Ikään kuin alamailla sanotaan, että tässä on kaappi”. Uutinen. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/74bdbc7b-e908-4093-a37d-a5b85b55ad01> (haettu 17.4.2019).

IL (28.10.2018) Pääkirjoitus: Sipilä jatkoi Koiviston parlamentarismien puolustusta. Pääkirjoitus. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/2672d913-d802-4bf7-91dd-daf5651c126b> (haettu 17.4.2019).

IL (9.11.2018) Kansanedustajat vaativat lakialoitteessaan: Lakkoavustusten verovapaudesta luovuttava. Uutinen. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/4c1be920-8e55-4042-898c-17b45e150393> (haettu 17.4.2019).

IL (28.11.2018) Näkökulma: Ay-liike unohti nuorison - ja se ei ole nuorten vika. Näkökulma. *Iltaalehti*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/78099224-6455-4629-abbe-6afa108d603b> (haettu 17.4.2019).

YLE (23.1.2018) Rakennusliitto ja AKT vastustavat aktiivimallia vuorokauden lakolla: Vientisatamat kiinni, bussiliikenne kärsii. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10036854> (haettu 18.4.2019).

YLE (26.1.2018a) Työnantajaliitot jyrähtävät poliittisista lakoista: "Työpaikat vaarassa, menetykset satoja miljoonia". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10043061> (haettu 18.4.2019).

YLE (26.1.2018b) Teollisuus pysähtyy laajalti aktiivimallin takia: Teollisuusliitto lähtee mukaan poliittiseen lakkoon viikon päästä. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10042466> (haettu 18.4.2019).

YLE (27.1.2018) 180 astetta: "Se, että me vähän kerrotaan, että me ei tykätä tästä, ei oikein riitä". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10042939> (haettu 18.4.2019).

YLE (30.1.2018a) EK:n ja SAK:n johto tukkanuottasilla lakon takia – "Vastuuton, täysin ylimitoitettu". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10048549> (haettu 18.4.2019).

YLE (30.1.2018b) Raitio- ja metrohenkilökunnan yhdistys vahvistaa: liikenne pysähtyy lähes vuorokaudeksi – "Valvomme, ettei lakonalaista työtä tehdä". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10048426> (haettu 18.4.2019).

YLE (30.1.2018c) Kuntatyönantajat: JHL pysäyttämässä Helsingissä raitiovaunu- ja metroliikenteen perjantaina. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10048303> (haettu 18.4.2019).

YLE (30.1.2018d) Näin aktiivimalli-protesti vaikuttaa perjantaina: Suuri osa joukkoliikenteestä pysähtyy, jätteen kuljetus takkua ja tuoretuotteet voivat loppua kaupoista. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10048931> (haettu 3.12.2018).

YLE (31.1.2018a) Jaana Närvä etsii epätoivoisesti kimppakyytiä perjantaiksi – lue 7 vinkkiä liikennekaoksesta selviytymiseen. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10050640> (haettu 18.4.2019).

YLE (31.1.2018b) Yle kysyi, lukijat vastasivat: "Aktiivimalli-protesti vaikuttaa arkeeni negatiivisesti, mutta olen valmis kärsimään yhteisen hyvän vuoksi". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10050553> (haettu 18.4.2019).

YLE (31.1.2018c) Lakko pysäyttää rakennustyömaat Lapissa. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10051975> (haettu 18.4.2019).

YLE (1.2.2018) Professori ehdottaa: Poliittiset lakot vapaa-ajalle – ”Eihän työpaikoilla saa harrastaa politiikkaa”. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10052892> (haettu 18.4.2019).

YLE (2.2.2018a) EK: Lakon kustannukset jopa 120 miljoonaa euroa – SAK: Eipäs, vaan 18 miljoonaa. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10056733> (haettu 18.4.2019).

YLE (2.2.2018b) Pääkaupunkiseudun joukkoliikenne kulkee vajaalla voimalla iltapäivällä – Ylityökielto vie vuoroja ensi viikolla. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10055683> (haettu 18.4.2019).

YLE (2.2.2018c) Poliittinen lakko sulkee aamulla Tornion terästehtaan – lakko näkyy isosti Lapissa. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10054357> (haettu 18.4.2019).

YLE (2.2.2018d) Analyysi: Senaatintorin mielenosoituksessa pääsi esiin aito suuttumus, mutta mitä siitä nyt seuraa? Analyysi. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10055474> (haettu 18.4.2019).

YLE (3.2.2018) Akavan Fjäder: ”En usko, että poliittiset lakot saavat kansan ymmärrystä”. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10057673> (haettu 18.4.2019).

YLE (19.4.2018) Ay-johtaja: Lakkoja luvassa, jos irtisanomista helpotetaan. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10168793> (haettu 18.4.2019).

YLE (4.9.2018) Työministeri Lindström puolustaa hallituksen aikeita heikentää irtisanomissuojaa – ”Emme laadi lakia, joka on kaikkien kansainvälisten sopimusten vastainen”. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10386202> (haettu 18.4.2019).

YLE (15.9.2018) Antti Rinne: Hallitus on syypää työtaistelutoimiin. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10406602> (haettu 18.4.2019).

YLE (18.9.2018) PAM mukaan ylityökieltoihin – listalla muitakin työtaistelutoimia. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10411352> (haettu 18.4.2019).

YLE (28.9.2018a) Vientiteollisuus katsoo joutuvansa sijaiskärsijäksi ensi viikon lakossa. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10429979> (haettu 18.4.2019).

YLE (28.9.2018b) Työministeri Lindström: Työsuhdeturvan heikentämistä koskevan esityksen vetäminen pois ei ole vaihtoehto, korjaukset mahdollisia. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10429903> (haettu 18.4.2019).

YLE (28.9.2018c) Liittojen keinot kovenevat: Teollisuuden työntekijät lakkoon ensi keskiviikkona – "Porvarihallituksen kovapäisyys ei jättänyt meille valinnanvaraa". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10429042> (haettu 18.4.2019).

YLE (30.9.2018a) Näin lakko sekä ylityö- ja vuoronvaihtokiellot vaikuttavat: liikenteessä vuoroja voi jäädä ajamatta ja kauppojen hyllyillä voi olla koloja. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10431319> (haettu 18.4.2019).

YLE (30.9.2018c) Paine kasvaa irtisanomiskiistassa: Liitot uhkaavat lisätoimilla, jos lakko ja ylityökiellot eivät pure – päivästä teknologiateollisuudelle 70 miljoonan lasku. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10429288> (haettu 18.4.2019).

YLE (1.10.2018) Työtaisteluilmoituksia tipahtelee lisää – OAJ ja Talentia ylityö- ja vuoronvaihtokieltoon ensi viikolla, SAK ei näe edellytyksiä neuvotella. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10432196> (haettu 18.4.2019).

YLE (2.10.2018a) Metsäteollisuusyritys vetoaa työntekijöihinsä lakkoilussa irtisanomissuojasta: "Meillä ei ole 37 vuoden historiamme aikana lomautettu tai irtisanottu henkilöstöä". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10434169> (haettu 18.4.2019).

YLE (2.10.2018b) Suomen Yrittäjien Mikael Pentikäinen: poliittisia lakkoja pitäisi rajoittaa. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10434029> (haettu 17.4.2019).

YLE (2.10.2018c) Hallitus alentaa irtisanomislain rajan kymmenen työntekijän yrityksiin, karenssi lyhenee 60 päivään – keskiviikon lakot toteutuvat. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10432782> (haettu 18.4.2019).

YLE (2.10.2018d) Näin lakkopäivä näkyy tänään arjessa: Punainen liha voi vaihtua kaupoissa kanaan, bussivuoroja jää väliin, päiväkotien ruokakuljetukset vaikeutuvat. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10435143> (haettu 18.4.2019).

YLE (2.10.2018e) Lakkopäivän kustannukset – Vankkaa tilastotietoa vai puhdasta arvausta? Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10435353> (haettu 18.4.2019).

YLE (2.10.2018f) Kompromissin löytäminen on vaikeaa, toteavat sekä SAK:n Eloranta että ministeri Lindström A-studiossa. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10435769> (haettu 18.4.2019).

YLE (5.10.2018a) EK haluaa rajoittaa poliittisia mielenilmauksia – Jyri Häkämies: Sopu irtisanomissuojan heikennyksestä hallituksen ehdotuksen pohjalta. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10440699> (haettu 18.4.2019).

YLE (5.10.2018b) Professori Niklas Bruun: Poliittiset lakot pitäisi tutkia tapauskohtaisesti. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10441584> (haettu 18.4.2019).

YLE (11.10.2018a) Analyysi: Juha Sipilä pani kovan kovaa vastaan irtisanomiskiistassa – vielä yksi yhteentörmäys ammattiliittojen kanssa hallituskauden loppuun. Analyysi. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10452789> (haettu 18.4.2019).

YLE (11.10.2018b) Antti Rinne ensi viikon äänestyksestä: "Mikään tämän hallituksen tempuista ei enää yllätä". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10452679> (haettu 18.4.2019).

YLE (13.10.2018) Ajatuspaja hallituksen ja ay-liikkeen pattitilanteesta: "Molemmilla on paljon hävittävää ja vain vähän voitettavaa". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10453386> (haettu 18.4.2019).

YLE (14.10.2018) Sipilä toivoo poliittisten lakkojen loppuvan luottamusmittaukseen: "Eduskuntaa vastaan ei pitäisi lakkoilla" – SAK eri linjalla. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10456021> (haettu 18.4.2019).

YLE (15.10.2018a) Ylen kysely: Lakko-oikeus ja irtisanomislaki jakavat kansan jyrkästi porvareihin ja vasemmistoon, työttömiin ja johtajiin. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10457007> (haettu 18.4.2019).

YLE (15.10.2018b) Näillä aloilla ylityöt pannassa kiistellyn irtisanomislain takia – ay-liikkeessä kiehuu: "Tässä on menty rajan yli". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10457216> (haettu 18.4.2019).

YLE (15.10.2018c) Analyysi: Vastakkainasettelun aika ei ole ohi – Työelämän heikot ja vahvat ovat täysin eri mieltä irtisanomislaista. Analyysi. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10457040> (haettu 18.4.2019).

YLE (16.10.2018) Poliitiikan toimittajien arvio: Hallituksen ja ay-liikkeen nahistelu sataa vasemmiston laariin. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10458593> (haettu 18.4.2019).

YLE (17.10.2018a) Näin ensi viikon kaksipäiväinen lakko vaikuttaa: Osaa kouluista ja päiväkodeista uhkaa ruokapula, kirjastoja ja urheiluhalleja suljetaan, siivous voi jäädä retuperälle. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10461821> (haettu 18.4.2019).

YLE (17.10.2018b) Ammattiliitoilta tyrmäys hallituksen toiveille työtaistelutoimien rauhoittamisesta: "Tämä on vasta alkua". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10462250> (haettu 18.4.2019).

YLE (17.10.2018c) Analyysi: Irtisanomiskiista ei vaimene eduskunnan äänestykseen – Aika hupenee, vaalipoteroja kaivetaan syvemmäksi Analyysi. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10461174> (haettu 18.4.2019).

YLE (17.10.2018d) Hallitus sai eduskunnan luottamuksen äänin 101–73 – pääministeri Sipilä: "Selvä tuki työllistämislinjalle". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10461208> (haettu 18.4.2019).

YLE (17.10.2018e) Hallituksen aikeet ryöpsäyttivät liikkeelle uudet työtaistelut – osassa kouluja ja päiväkoteja ruokapula ay-väen uusien vastatoimien takia. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10461041> (haettu 18.4.2019).

YLE (18.10.2018) Tutkijan mielestä Sipilän tarjous meni metsään: Esiintyminen on omiaan kärjistämään ay-väen tunnelmia. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10464696> (haettu 18.4.2019).

YLE (19.10.2018a) Teollisuusliitto ja Ammattiliitto Pro kertoivat uusista lakoista, Sipilä ei kommentoinut uutta kuohuntaa – Yle seurasi perjantain työmarkkinakuohuntaa. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10465340> (haettu 18.4.2019).

YLE (19.10.2018b) SAK:n ja EK:n pomot seuraavat pattitilannetta huolestuneina – "Ratkotaan nyt tämä ja pyritään sitten korjaamaan jäljet". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10466728> (haettu 18.4.2019).

YLE (20.10.2018) Sinisten puheenjohtaja Sampo Terho syyttää ay-liikettä valhekampanjasta irtisanomislakihanketta vastaan. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10467062> (haettu 18.4.2019).

YLE (21.10.2018) Alkuviikon poliittinen lakko iskee etenkin suuriin kaupunkeihin, koskettaa Helsingissä 70 000:ta lasta – "Illalla lapsi voi olla nälkäisempi". Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10468035> (haettu 18.4.2019).

YLE (22.10.2018a) Moni pohtii, mitä evääksi lapsille lakon aikana – Pyysimme yleisöltä kuvia, millaisia ruokapaketteja lähti matkaan. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10466036> (haettu 11.3.2019).

YLE (22.10.2018b) Teollisuusliiton Riku Aalto työtaisteluista: Tämä saattaa olla uusi normi. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10468499> (haettu 18.4.2019).

YLE (22.10.2018c) Lakkopäivän kuumin kysymys Twitterissä: Veiko lapsilta leivän ay-liike vai hallitus? Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10468893> (haettu 18.4.2019).

YLE (22.10.2018d) JHL:n lakko tuntuu kouluissa ja päiväkodeissa: omia eväitä, hätäruokaa ja yrittäjien järjestämiä lämpimiä aterioita. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10468627> (haettu 18.4.2019).

YLE (22.10.2018e) Taloustieteen emeritusprofessori Sixten Korkman irtisanomiskiistasta: Ay-liike ei ole vaatinut yleistä veto-oikeutta itselleen. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10469858> (haettu 18.4.2019).

YLE (22.10.2018f) Lakkorintamaan ilmoittautui jälleen uusi liitto – Osa Sähköliitosta lakkoon ensi torstaina. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10469752> (haettu 18.4.2019).

YLE (23.10.2018a) Tänäänkin osalla koululaisista on eväspäivä – JHL:n poliittinen lakko jatkuu. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10469950> (haettu 18.4.2019).

YLE (23.10.2018b) Analyysi: Pääministeri Sipilä näyttää vedättävän ay-liikettä – onko irtisanomissuojan heikentäminen vain harhautus? Analyysi. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10471502> (haettu 18.4.2019).

YLE (24.10.2018) Veturimiehet pysäyttävät tavaraliikenteen vuorokaudeksi – henkilöliikenne toistaiseksi lakon ulkopuolella. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10473306> (haettu 18.4.2019).

YLE (26.10.2018) Analyysi: Sekä ay-liike että hallitus hyötyisivät sovintoratkaisusta – "Tällä kasvojenpesuedellä kummankin osapuolen naama pysyy puhtaana". Analyysi. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10478581> (haettu 18.4.2019).

YLE (1.11.2018) AKT: Emme hyväksy irtisanomiskynnyksen laskemista minkään kokoisissa yrityksissä. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10488304> (haettu 18.4.2019).

YLE (10.11.2018) Teollisuusliiton Riku Aalto suomii hallitusta olemattomasta työelämän tuntemisesta: Ay-liike ei luota lainkaan siihen, mitä hallitus tekee. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10501887> (haettu 18.4.2019).

Tutkimuskirjallisuus

Alho, Rolle (2012) Maahanmuutto ja maahanmuuttajat – uhka vai mahdollisuus ammattiliitoille? Teoksessa Mika Helander & Mats Nylund (toim.) *Palkka työstä. Ay-liike ja edunvalvonnan uudet muodot*. Helsinki: Into, 177–202.

Baglioni, Guido (1987) Constants and Variants in Political Exchange. *Labour* 1987:3, 57–94.

Bergholm, Tapio (2005) *Sopimussyhteiskunnan synty I. Työehtosopimusten läpimurrosta yleislakoon*. Helsinki: Otava.

Bergholm, Tapio (2006) Tulonjaon murros ja vuoden 1956 yleislakko. Teoksessa Inkeri Ahvenisto & Kirsi Mäki (toim.) *Kansalaisvaikuttaminen ajassa*. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.

Bergholm, Tapio (2007) *Sopimussyhteiskunnan synty II. Hajaannuksesta tulopolitiikkaan*. Helsinki: Otava.

Bergholm, Tapio (2008) Lakkoilun sivistysvaltio? Tapio Bergholmin haastattelu, *Yliopisto-lehti* 1(2008), 40.

Bergholm, Tapio (2015) *Kaksoissidoksen synty. Suomen työmarkkinasuhteiden toimintatavan muotoutuminen 1944–1969*. Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 183–223.

Bergholm, Tapio (2017) Ovatko työtaistelut vakava yhteiskunnallinen ongelma? Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.) *Työelämän myytit ja todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 184–196.

Bergholm, Tapio (2018) *Laatua ja vapaa-aikaa. Tulopolitiikan aika II*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Blom, Anders (2018) *Taloudelliset eturyhmät politiikan sisäpiirissä. Tutkimus liike-elämän poliittisesta vaikuttamisesta kolmikantaisessa Suomessa 1968–2011*. Turku: Turun Yliopisto.

Blom-Hansen, Jens (2000) Still Corporatism in Scandinavia? A Survey of Recent Empirical Findings. *Scandinavian Political Studies* 23:2, 157–181.

Bordieu, Pierre (1999) *Vastatulet. Ohjeita uusliberalismin vastaiseen taisteluun*. Keuruu: Otava.

Burke, Kenneth (1969) *A Grammar of Motives*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.

Chomsky, Noam (2002) *Mediakontrolli*. Turku: Sammakko.

Christiansen, P. M.; Nørgaard, A. S.; Rommetvedt, H.; Svensson, T.; Thesen, G. & Öberg, P. (2009) Varieties of Democracy: Interest Groups and Corporatist Committees in Scandinavian Policy Making. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 21:1, 22–40.

Cohen, Bernard (1963) *The Press and Foreign Policy*. Princeton: Princeton University Press.

Dijk, Teun van (1998) *Ideology. A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.

Eldridge, John (2000) The Contribution of the Glasgow Media Group to the Study of Television and Print Journalism. *Journalism Studies* 1:1, 113–127.

Entman, Robert M. (1993) Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43:4.

Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, Norman (2010) *Critical Discourse Analysis*. Harlow: Pearson Education Limited.

Gitlin, Todd (1980) *The Whole World Is Watching. Mass Media in the Making and Unmaking the New Left*. Berkeley: University of California Press.

Goffman Erwing (1974) *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge: Harvard University Press.

Gramsci, Antonio (1979) *Vankilavihkot. Valikoima*. Helsinki: Kansankulttuuri Oy.

- Gramsci, Antonio (1982) *Vankilavihkot. Valikoima 2*. Helsinki: Kansankulttuuri Oy.
- Grenier, Marc (1992). *Critical Studies of Canadian Mass Media*. Toronto: Butterworths.
- Haapala, Tiina (2012) *Mistä puhumme, kun puhumme ahtaajien lakosta? Kevään 2010 ahtaajien lakon uutisointi Helsingin Sanomissa ja Yleisradiossa*. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu.
- Hall, Stuart (1977) Culture, the Media, and the 'Ideological Effect'. Teoksessa James Curran, Michael Gurevitch & Janet Woollacott (toim.) *Mass Communication and Society*. London: Edward Arnold, 315–348.
- Hall, Stuart (2001) Foucault: Power, Knowledge and Discourse. Teoksessa Margaret Wetherell, Stephanie Taylor & Simeon J. Yates (toim.) *Discourse Theory and Practice*. London: Sage, 72–81.
- Harcup, Tony & O'Neill, Deirdre (2001) What is News? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies* 2:2, 261–280.
- Hart, Christopher (2017) Metaphor and Intertextuality in Media Framings of the (1984–1985) British Miners' Strike: A Multimodal Analysis. *Discourse & Communication* 11:1, 3–30.
- Harvey, David (2008) *Uusliberalismin lyhyt historia*. Tampere: Vastapaino.
- Helander, Mika (2008) Lopuksi: Globalisaatiostrategioiden hahmottelua. Teoksessa Mika Helander (toim.) *Going global. Ay-liikkeen menestysresepti globaalissa ajassa?* Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 361–378.
- Helander, Voitto (1981) *Korporatismi. Traditiosta, esiintymistä ja ilmiöllisistä tulkinnoista*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirvola, Matti (2017) *Luottamuksen loppu? Suomalainen sopimusyhteiskunta myllerryksessä 2015–2017*. Helsinki: Kalevi Sorsa -säätiö.
- Holmberg, Jukka (2004) *Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987–2003*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hölttä, Kalevi (2012) *Toimintaoikeudet ja työtaisteluvapaus*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Hölttä, Kalevi (2013) *Kansalaistoiminta. Lailliset oikeudet*. Helsinki: Into.
- Johnson-Cartee, Karen S. (2005) *News Narratives and News Framing. Constructing Political Reality*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Jussila, Osmo (1995) Suomi suurruhtinaskuntana, 1809–1917. Teoksessa Osmo Jussila, Seppo Hentilä & Jukka Nevakivi (toim.) *Suomen poliittinen historia 1809–1995*. Porvoo: WSOY, 9–92.

Karvonen, Erkki (1999) *Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa*. Helsinki: Gaudeamus.

Karvonen, Erkki (2000) Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23:2, 78–84.

Kettunen, Pauli (1986) *Poliittinen liike ja sosiaalinen kollektiivisuus. Tutkimuksia sosialidemokratiasta ja ammattiyhdistysliikkeestä Suomessa 1918–1930*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Kiander, Jaakko; Sauramo, Pekka & Tanninen, Hannu (2009) Suomalainen tulopolitiikka poliittisena vaihdantana: sosiaalisen pääoman ja sosiaalisen palkan kehittyminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 74:3, 256–267.

Kivenmaa, Auli (2012) *Miksi kone ei kulje? Lakossa oleville lentoemännille lehdissä rakennetut julkiset identiteetit osana työmarkkinajärjestelmää koskevaa merkityskamppailua*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Korhonen, Risto (2018) *Etelärannan mahtivuodet. Tulopolitiikan nousu ja tuho 2000-luvulla*. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Kukkala, Emilia & Porokuru, Pontus (2016) *Luokkavallan vahtikoirat. Miten suomalaiset toimittajat auttavat eliittiä pysymään eliittinä*. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Kulovaara, Kari (2012) *Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö EAY ja strategiset valinnat. Identiteetit, ideologiat ja diskurssit*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kumar, Deepa (2001) Mass Media, Class, and Democracy: The Struggle Over Newspaper Representation of the UPS Strike. *Critical Studies in Media Communication* 18:3, 285–302.

Lassila, Jussi (2010) Kun kätkeyty agenda onkin paljas: Putin-nuorten poliittinen viestintä ja kriittisen diskurssianalyysin haasteet. Teoksessa Elina Viljanen, Kaarina Aitamurto, Jussi Lassila & Anna-Maria Salmi (toim.) *Suuri ja mahtava metodologia? Lähestymistapoja Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimukseen*. Helsinki: Edita Publishing Oy, 179–205.

Leppimäki, Heidi (2007) *Missä maikkojen markat*. Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia 31. Turku: Turun yliopisto.

Löppönen, Paavo (2017) *Vapauden markkinat. Uusliberalismin kertomus*. Tampere: Vastapaino.

MacRitchie, Victoria & Seedat, Mohamed (2008). Headlines and Discourses in Newspaper Reports on Traffic Accidents. *South African Journal of Psychology*, 38:2, 337–354.

McQuail, Denis (2013) *Journalism and Society*. London: Sage.

Melin, Harri (2012) Pystyykö ammattiyhdistysliike uudistumaan? Teoksessa Mika Helander & Mats Nylund (toim.) *Palkka työstä. Ay-liike ja edunvalvonnan uudet muodot*. Helsinki: Into Kustannus Oy, 15–34.

Meyer, Michael (2001) Between Theory, Method and Politics: Positioning the Approaches of CDA. Teoksessa Ruth Wodak & Michael Meyer (toim.) *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: SAGE Publications, 14–31.

Mickelsson, Rauli (2007) *Suomen puolueet*. Tampere: Vastapaino.

Mosca, Gaetano (1939) *The Ruling Class*. New York & London: McGraw-Hill.

Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (2012) *Suomen mediamaisema*. Tampere: Vastapaino.

Nylund, Mats (2009) Sairaanhoidtajien työtaistelut ja työmarkkinajulkisuuden muutokset 1954–2007. *Media & viestintä* 32:3, 73–89.

Parenti, Michael (1986) *Inventing Reality. The Politics of the Mass Media*. New York: Saint Martin's Press.

Parry, Geraint (1969) *Political Elites*. London: Allen & Unwin.

Philo, Greg (1990) *Seeing and Believing*. London: Routledge.

Price, Vincent; Tewksbury, David & Powers, Elizabeth (1997) Switching Trains of Thought: The Impact of News Frames on Readers' Cognitive Responses. *Communication Research* 24:5, 481–506.

Rogers, Everett M. & Dearing, James W. (1988) Agenda-Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going? *Annals of the International Communication Association* 11:1, 555–594.

Ruostetsaari, Ilkka (2014) *Vallan sisäpiirissä*. Tampere: Vastapaino.

Salminen, Esko (2006) *Mediavallan aika. Poliittikka tiedotusvälineissä Mauno Koivistosta Tarja Haloseen*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Schmidt, Diane E. (1993) Public Opinion and Media Coverage of Labor Unions. *Journal of Labor Research* 14:2, 151–164.

Schmitt, Carl (2015/1932) *Poliittisen käsite*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Seppänen, Janne & Väliverronen, Esa (2017) *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.

Steuter, Erin (1999) The Irvings Cover Themselves: Media Representation of the Irving Oil Refinery Strike, 1994–1996. *Canadian Journal of Communication* 24:4, 1–18.

Toivonen, Anna-Stiina (2006) *Uutiset työtaistelussa. Paperikiista Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Keski-suomalaisessa vuonna 2005*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Vennesson, Pascal (2014) War Under Transnational Surveillance: Framing Ambiguity and the Politics of Shame. *Review of International Studies* 40:1, 25–51.

Vuorelma, Johanna (2017) Totuus ideologiana – syntipukkipolitiikkaa Turkista Yhdysvaltoihin. Teoksessa Paul-Erik Korvela & Johanna Vuorelma (toim.) *Puhun niin totta kuin osaan. Poliitiikka faktojen jälkeen*. Jyväskylä: Docendo, 109–126.

Välväverronen, Esa (2002) Tarinoita huomenesta: Eli miten biotekniikan tulevaisuutta tuotetaan. *Journalismikritiikin vuosikirja, Tiedotustutkimus* 25:1, 109–124.

Muut lähteet

Akava (2019) Jäsenliitot. <https://www.akava.fi/jasenliitot> (haettu 11.6.2019).

Findikaattori (2018) Ammatillinen järjestäytyminen. <https://findikaattori.fi/fi/36> (haettu 11.6.2019).

Finlex (2018) Työtuomioistuimen ratkaisut ja lausunnot vuodesta 1970 lähtien. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/tt/> (haettu 9.12.2018).

Finlex (2019) HE 124/2017. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2017/20170124> (haettu 22.4.2019).

Elinkeinoelämän Keskusliitto (2017) EK luopuu keskusjärjestösopimuksista, sopiminen jatkuu liittojen toimesta. Tiedote, 15.2.2017. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2017/02/15/ek-luopuu-keskusjarjestosopimuksista-sopiminen-jatkuu-liittojen-toimesta/> (haettu 5.12.2018).

HS (27.2.2018) Helsingin yliopisto historialliseen lakkoon tänään, kaikkia yliopistoja koskee nyt lakkovaroitus – JHL aikoo päättää merkittävistä tukitoimista perjantaina. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005584170.html> (haettu 3.8.2019).

HS (26.4.2018) Rakennusalan työriita kärjistyy – Työnantaja vastaa lakkoihin laajalla työsululla: ”Järeä toimenpide”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paivanlehti/26042018/art-2000005655881.html> (haettu 6.12.2018).

HS (16.10.2018) Ammattijärjestö Talentia ilmoittaa, ettei Akavan puheenjohtaja Sture Fjäder enää nauti sen luottamusta - ”Lausunnot vastoin jäsentemme arvoja ja ammattietiikkaa”. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005877632.html> (haettu 6.12.2018).

HS (23.10.2018a) Suomen lakkomäärästäkin saa riidan: Ay-väki on työnantajan niskalenkissä, väittää tutkija – Suomea pitäisi verrata vain Ruotsiin, sanoo EK. Uutinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005873507.html> (haettu 29.7.2019).

IL (30.4.2018) SAK:n jäsenmäärä tullut rajusti alas – tutkija arvelee, että koulutusleikkaukset voivat iskeä myös korkeakoulutettujen Akavaan. Uutinen. *Ilta-Sanomat*. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/201804292200891865> (haettu 14.8.2019).

IS (6.3.2018) Yliopistojen lakot peruuntuvat – työriitaan saatiin sopu. Uutinen. *Ilta-Sanomat*. <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000005593418.html> (haettu 3.8.2019).

IS (29.11.2018) SAK:n liitot rynnivät isolla nettikampanjalla Sdp:n tueksi vaaleissa: Vapaiden valtakunta -liike kerää myös vaalirahaa. Uutinen. *Ilta-Sanomat*. <https://www.is.fi/politiikka/art-2000005915355.html> (haettu 12.8.2019).

Koskinen, Seppo (2018) *Protestin rajat. Poliittiset lakot tarvitsevat tarkemman tulkinnan*. EVA-Analyysi. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2018/01/no_60.pdf (haettu 2.12.2018).

KU (4.6.2019) Rakennusliiton Suokas: Poliittisen ryhmätoiminnan jatkaminen tarkoittaa SAK-laisen ay-liikkeen tuhoa. Uutinen. *Kansan Uutiset*. <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/4093707-rakennusliiton-suokas-poliittisen-ryhma-toiminnan-jatkaminen-tarkoittaa-sak-laisen-ay-liikkeen-tuhoa> (haettu 14.6.2019).

SAK (2017) Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä työttömyysturvalain muuttamisesta (ns. aktiivimalli). Julkinen lausuntopyyntö 16.6.2017. <https://www.sak.fi/aineistot/lausunnot/lausuntopyynto-hallituksen-esityksesta-tyottomyysturvalain-muuttamisesta-ns-aktiivimalli> (haettu 22.4.2019).

SAK (2019) SAK:n vuosikertomus 2018. <https://www.sak.fi/aineistot/julkaisut/sakn-vuosikertomus-2018> (haettu 11.6.2019).

STTK (2019) Mikä STTK? <https://www.sttk.fi/mika-sttk/> (haettu 11.6.2019).

Tilastokeskus (2018) Työtaistelutilasto. <https://www.stat.fi/til/tta/index.html> (haettu 29.11.2018).

US (9.12.2018) Professori Seppo Koskinen löysi irtisanomislaista pahan ongelman: ”Tämä ei enää ole työntekijästä johtuva irtisanominen”. Uutinen. *Uusi Suomi*. <https://www.uusisuomi.fi/kotimaa/262165-professori-seppo-koskinen-loysi-irtisanomislaista-pahan-ongelman-tama-ei-ena-ole> (haettu 9.12.2018).

US (30.4.2019) Aktiivimalli on purettava – Vasemmistoliitto linjasi Antti Rinteelle kynnyskysymyksensä. Uutinen. *Uusi Suomi*. <https://www.uusisuomi.fi/kotimaa/278774-aktiivimalli-purettava-vasemmistoliitto-linjasi-antti-rinteelle-kynnyskysymyksensa> (haettu 3.5.2019).

- Valtioneuvosto (2018a) Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2019–2022
Hallitus vahvistaa kasvua, työllisyyttä ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Tiedote 11.4.2018.
Valtioneuvosto.fi. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-vahvistaa-kasvua-tyollisyytta-ja-sosiaalista-oikeudenmukaisuutta (haettu 29.4.2019).
- Valtioneuvosto (2018b) Lakiluonnos irtisanomisen helpottamisesta pienissä yrityksissä arviointineuvostoon. Tiedote 17.10.2018. *Valtioneuvosto.fi*.
https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410877/lakiluonnos-irtisanomisen-helpottamisesta-pienissa-yrityksissa-arviointineuvostoon (haettu 2.5.2019).
- Vapaiden Valtakunta (2019) Miten haastoimme ehdokkaat?
<https://www.vapaidenvaltakunta.fi/tags/kansanedustajaehdokkaat> (haettu 12.8.2019).
- YLE (1.6.2016) Uusi keskusjärjestöhanke kuopattiin lopullisesti. Uutinen. *Yle.fi*.
<https://yle.fi/uutiset/3-8922767> (haettu 7.12.2018).
- YLE (13.8.2017) Veturimiehet seisauttavat junat huomenna – onko lakkoilusta mitään hyötyä? Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-9772435> (haettu 13.8.2019).
- YLE (5.7.2018) Hallitus hautaa kiistellyn lakihankkeen, jolla olisi helpotettu alle 30-vuotiaiden pätikätyöllistämistä. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10290376> (haettu 29.4.2019).
- YLE (9.9.2018) Mikä mättää yt-laissa? Potkulaki vai aitoa työnantajan ja työntekijän yhteistyötä – 7 väitettä yhteistoimintalaista. Uutinen. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10389923> (haettu 29.4.2019).